

ปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

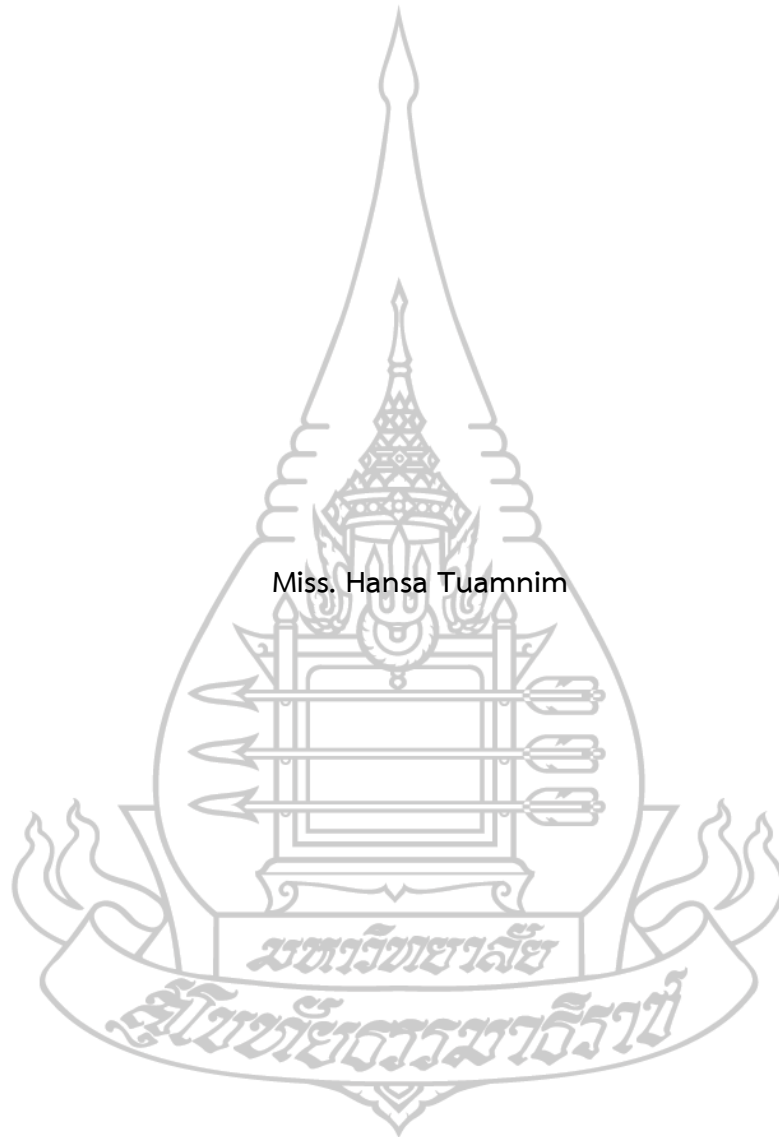

นางสาวพรรษา ท่วมนึม

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Problems on Claiming Compensation of the Injured Person in Criminal
Case According to the Criminal Procedure Code

Miss. Hansa Tuamnim

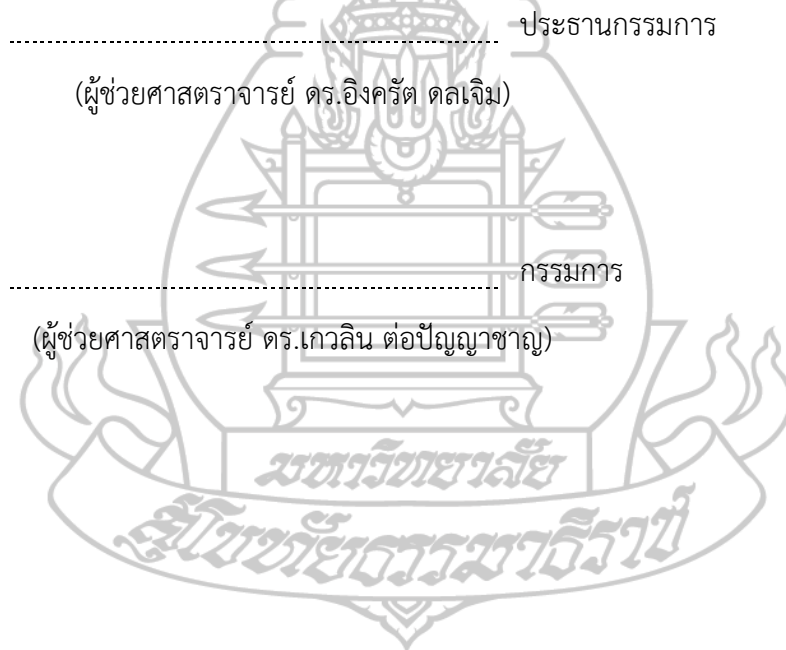
An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice
School of Law Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัญหาการเรียกร่องคำสลับใหม่ทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ชื่อและนามสกุล	นางสาวพรรษา ท่วมนึ่ง
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิงครัต ดลเจิม

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนศักดิ์ สายจำปา)

รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายยุทธศาสตร์ แผน

เทคโนโลยีดิจิทัล และทรัพยากรบุคคล

รักษาการแทนประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา คำนวณค่าอิสระ ปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ผู้ศึกษา นางสาวพรรษา ท้วมนิม รหัสนักศึกษา 2634002816

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิงครัต ดลเจิม ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาคำนวณค่าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา (2) ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศส (3) วิเคราะห์ปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา (4) เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การศึกษาคำนวณค่าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิจัยเอกสารโดยทำการค้นคว้าและเก็บข้อมูลจากบทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ วารสารกฎหมาย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตำรากฎหมาย แนวคำพิพากษาศาลฎีกา รวมทั้งข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์

ผลการศึกษาพบว่า (1) แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ปรากฏในหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา หลักการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญา หลักการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามมาตรฐานสากล และหลักการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญา (2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีบทบัญญัติกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ด้วยตนเองแต่ยังไม่มียกเว้นในเรื่องการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไว้ ทำให้ผู้เสียหายไม่ทราบถึงสิทธิดังกล่าวอันอาจส่งผลให้ผู้เสียหายไม่ได้ใช้สิทธิของตนหรือไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ ซึ่งในสหรัฐอเมริกาได้วางมาตรฐานในการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมไว้อย่างเป็นรูปธรรม โดยบัญญัติไว้ในกฎหมายสหรัฐที่กำหนดให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องแจ้งให้ผู้เสียหายรับรู้ถึงข้อมูลและข่าวสารที่เกี่ยวข้องเริ่มตั้งแต่ในชั้นสอบสวนจนถึงชั้นดำเนินคดี ส่วนสาธารณรัฐฝรั่งเศสแม้ผู้เสียหายจะไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้ด้วยตนเอง แต่ผู้เสียหายก็ได้รับการคุ้มครองสิทธิ และสามารถใช้อธิปไตยเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดอาญาได้ทั้งต่อศาลแพ่ง หรือจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ได้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 75 กำหนดไว้โดยชัดแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิต่าง ๆ (3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไว้ไม่ว่าในขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต่างจากกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้พนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งสิทธิต่าง ๆ ให้ผู้เสียหายทราบ และสาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิต่าง ๆ (4) เห็นควรให้แก้ไขบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคท้าย โดยเพิ่มเติมหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้เป็นผู้มีหน้าที่แจ้งให้ผู้เสียหายหรือทนายทราบบทถึงสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

คำสำคัญ ผู้เสียหายในคดีอาญา สิทธิของผู้เสียหาย ค่าสินไหมทดแทน

Independent Study title: “Problems on Claiming Compensation of the Injured Person in Criminal Case According to the Criminal Procedure Code”

Author: “Miss. Hansa Tuamnim”; ID: “2634002816”;

Degree: Master of Laws

Independent Study Advisor: Assoc. Prof. Dr.Inkarat Doljem; Academic year: 2023

Abstract

This Independent Study aims to (1) study the concepts in relation to protecting the right of the injured person in criminal case; (2) study laws in relation to protecting the right of the injured person in criminal case of Thailand, the United States of America, and French Republic; (3) analyze the problems found in exercising the right to claim compensation of the injured person in criminal case; and (4) recommend guidelines for solving the problems in exercising the right to claim compensation of the injured person in criminal case to be more efficient.

This Independent Study is a qualitative research by using documentary research method by researching and collecting data from academic articles, theses, legal journals, relevant researches, legal textbooks, and supreme court judgment guidelines, inclusive of data from online electronic media.

According to the Study, (1) concepts in relation to protecting the right of the injured person in criminal case appear in the principles in protecting the right of the injured person in criminal case, the principles in exercising the right to claim civil compensation of the injured person in criminal case, the principles of conducting criminal process of judgment, the principles in protecting the right of the injured person in criminal case under the universal standards, and the principles in the injured person's participation in conducting criminal proceedings; (2) the Criminal Procedure Code has provisions prescribing that the injured person can exercise the right to claim compensation by himself but there has not yet been any provision on notifying the injured person of the right to claim compensation, causing the injured person not to know the aforementioned right which may cause the injured person not to exercise his own right nor to have access to the criminal process of judgment, which, in the United States of America, the standards on criminal victims aid have been laid down in a tangible manner as provided in the US laws which prescribe that the public prosecutor has his duty to notify the injured person of the related data and information as from the inquiry stage to the legal proceeding conducting stage, but in French Republic, even though the injured person is unable to file and conduct criminal proceedings by himself but the right of the injured person is protected and the injured person can exercise the right to claim compensation from criminal offense from the civil court or claim compensation in the criminal process of judgment, which, pursuant to Section 75 of French Criminal Procedure Code expressly provides that the police officer has his duty to notify the injured person of a variety of rights; (3) the Criminal Procedure Code has not yet have any provision to notify the injured person of the right to claim compensation, irrespective of any stage of the criminal process of judgment as different from the laws of the United States of America which provide that the public prosecutor has a duty to notify the injured person of a variety of rights, and as different from the laws of French Republic which provide that the police officer has the duty to notify the injured person of a variety of rights; and (4) there is an amendment to the provision under section 44/1, last paragraph, of the Criminal Procedure Code by adding the duty of the inquiry officer to notify the injured person or his heirs of the right to claim compensation from the accused in criminal case which the public prosecutor is the prosecutor.

Keywords : Injured person in criminal case, the right of the injured person, and compensation

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผศ.ดร.อิงครัต ติลเจิม ที่ได้ให้เกียรติรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระและกรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ให้คำแนะนำในการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องให้การจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบคุณ ผศ.ดร. เกวลิน ต่อปัญญาชาญ ที่ได้ให้ความกรุณารับเป็นกรรมการ สอบการศึกษาค้นคว้าอิสระพร้อมทั้งได้ให้คำแนะนำและข้อสังเกตบางประการที่ผู้เขียนยังทำไม่สมบูรณ์ด้วยความละเอียดรอบคอบ ช่วยเสริมประเด็นให้แก่ผู้เขียน ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้

ผู้เขียนศึกษาจนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้ก็ด้วยพระคุณของคณาจารย์ สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้อบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้เขียนเป็นอย่างดี ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จการศึกษา จึงขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ที่คอยให้กำลังใจและติดตามความคืบหน้าในการเรียนของผู้เขียนอยู่เสมอ อีกทั้งผลักดันให้ผู้เขียนตั้งใจทำการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ และขอขอบคุณกำลังใจ และความช่วยเหลือจากพี่น้องทุกคน เพื่อนที่ร่วมศึกษาระดับปริญญาโทด้วยกัน พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ ฝ่ายบัณฑิตศึกษา เจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ทุกท่านที่คอยช่วยเหลือ ดูแล อำนวยความสะดวกในการเรียน การจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี รวมถึงเพื่อนร่วมงานในอดีตจนถึงปัจจุบัน และบุคคลที่ผู้เขียนไม่อาจกล่าวนามได้ทั้งหมด ณ ที่นี้

ท้ายที่สุด ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ อาจมีประโยชน์แก่ผู้สนใจ ผู้เขียนขอยกความดีให้กับทุกๆ ท่านที่กล่าวมาทั้งหมด แต่ถ้ามีความบกพร่องประการใดผู้เขียนขอ น้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

นางสาวพรรษา ท้วมเนียม

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	Error! Bookmark not defined.
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	Error! Bookmark not defined.
กิตติกรรมประกาศ	Error! Bookmark not defined.
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
สมมติฐานของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
วิธีการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา.....	6
1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา.....	6
1.1. แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา	7
1.2. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญา	13
1.3. แนวคิดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	22
1.4. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตาม มาตรฐานสากล	25
1.5. แนวความคิดเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้เสียหาย ในการดำเนินคดีอาญา.....	33

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา	36
2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษในคดีอาญา.....	36
2.2 ทฤษฎีการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม	38
2.3 ทฤษฎีเหยื่อวิทยา.....	38
บทที่ 3 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา.....	49
1. กฎหมายไทยเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศไทย.....	49
1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	50
1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	55
1.3 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา พ.ศ. 2544.....	61
2. กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา.....	64
2.1 การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา	64
2.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายของสาธารณรัฐ ฝรั่งเศส	78
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	88
1. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย.....	90
2. วิเคราะห์ปัญหา.....	105

บทที่ 5 สรูปและข้อเสนอแนะ.....	109
บทสรุป.....	109
ข้อเสนอแนะ	113
บรรณานุกรม.....	115
ประวัติผู้วิจัย.....	122

บทที่ 1 บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการกระทำผิดในคดีอาชญากรรมเกิดขึ้นมาก ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ สาเหตุเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ มีการเลิกจ้างทำให้ประชาชนเกิดการว่างงาน เพื่อเป็นการเอาตัวรอดในสังคมจึงจำเป็นต้องมีการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือจารีตประเพณี เช่น การลักทรัพย์ การชิงทรัพย์ การปล้นทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นอาชญากรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมเป็นอย่างมาก เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาขึ้นย่อมกระทบกระเทือนแก่บุคคลอื่น ซึ่งบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าว เรียกว่า “ผู้เสียหาย” จึงเป็นผู้ที่สมควรได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้กระทำผิด ความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจเป็นความเสียหายทางร่างกาย ความเสียหายทางจิตใจ ความเสียหายทางทรัพย์สิน หรือความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น บางครั้งไม่อาจประเมินค่าได้ ผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น จึงต้องรับผิดชอบในการกระทำความผิดของตน กฎหมายจึงให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย ที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญานั้น

โดยการดำเนินคดีอาญาของไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งรัฐมีภาระหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคม เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นรัฐจึงมีภาระหน้าที่ในการนำตัวผู้กระทำความผิดอาญามาเข้าสู่กระบวนการพิจารณาเพื่อพิสูจน์ความรับผิดชอบทางอาญา โดยผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาจะต้องรับผิดชอบทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับและริบทรัพย์สิน อันเป็นโทษในลักษณะที่รัฐใช้อำนาจเหนือผู้กระทำความผิดเพื่อเยียวยาพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดนั้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสงบปลอดภัยของสังคมส่วนรวมและเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความยำเกรงไม่กระทำความผิดซ้ำอีก แต่โทษในทางอาญาดังกล่าวมิได้มีลักษณะบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำความผิดอาญา ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย ชื่อเสียง เสรีภาพ และทรัพย์สิน ทำให้เหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาจะต้องไปดำเนินการฟ้องร้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเพื่อเรียกร้องให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตนเพิ่มเติมจากการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินโดยพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญาเป็นคดีต่างหาก จึงอาจกล่าวได้ว่าแม้ผู้กระทำความผิดอาญาจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมายเพื่อรับโทษทางอาญาแล้วก็ตาม ก็ไม่มีหลักประกันว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายว่าจะได้รับการเยียวยาได้อย่างแท้จริง

ในเวลาต่อมานานาประเทศต่างให้ความสำคัญถึงการให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้เสียหายในคดีอาญามากขึ้นทั้งในด้านการคุ้มครองสิทธิ และการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมถึงการอำนวยความสะดวกเรียกร้องให้มีการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาอย่างเป็นรูปธรรม โดยองค์การสหประชาชาติได้มีการรับรองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม อันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานไว้ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 สำหรับประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในส่วนของ การเยียวยาให้ความช่วยเหลือต่อผู้เสียหาย และเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาเช่นกัน เห็นได้จากในปี พ.ศ. 2548 รัฐได้ขยายช่องทางในการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ด้วยการเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาเพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนโดยไม่จำเป็นต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่างหาก เพื่อลดภาระด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของคุณค่าและลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล¹

แม้บทกฎหมายจะได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้เกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดไว้แล้วก็ตาม แต่ยังคงพบว่าเนื้อความในดับทกฎหมายยังเกิดความไม่ชัดเจน ทำให้ผู้เสียหายบางรายไม่อาจใช้สิทธิได้อย่างเป็นรูปธรรมตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จากปัญหาดังกล่าวเห็นว่าสาเหตุสำคัญคือเนื่องจากไม่มีบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องการแจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่กำหนดให้หน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบในการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบ กล่าวคือไม่มีการกำหนดให้หน่วยงานรัฐหรือองค์กรใดทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายทราบ ดังนั้น จึงไม่มีหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหน่วยงานใดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา

¹ สมคิด สายเจริญ.แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1,เอกสารวิจัยส่วนบุคคล,นักศึกษาริชวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2560 -2561, หน้า 1-2

หรือให้คำแนะนำกับผู้เสียหายเกี่ยวกับการดำเนินการยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เพื่อให้ผู้เสียหายได้มีแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามกระบวนการและขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด และสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผู้เสียหายขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย รวมถึงอาจไม่ทราบถึงขั้นตอนและวิธีดำเนินการตามกฎหมายจะเห็นได้ว่าเมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดหรือองค์กรใดเป็นผู้รับผิดชอบในการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบแล้ว ย่อมเกิดปัญหาตามมาว่า หากผู้เสียหายตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน มีความประสงค์จะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ดังกล่าว ซึ่งผู้เสียหายบางรายก็ไม่ทราบว่าตนจะสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองสิทธินั้นได้อย่างไร มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการอย่างไร และจะต้องใช้สิทธินั้นได้เมื่อไหร่ จึงจะปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนและกระบวนการที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งอาจทำให้สิทธิของผู้เสียหายในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนนั้น กฎหมายยังไม่อาจใช้บังคับได้อย่างเต็มที่และเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ยังไม่มีแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันอย่างเป็นระบบในเรื่องการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย

ดังนั้น หากหน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังมิได้ให้ความสำคัญต่อการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างจริงจัง ย่อมทำให้ผู้เสียหายที่ได้รับผลจากการกระทำความผิดอาญาไม่ได้รับการบริการที่สะดวกรวดเร็วจากรัฐ จึงเห็นควรให้มีมาตรการที่ชัดเจนในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้การบังคับกฎหมายมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม อันสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

ในการนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อเสนอแนะแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหาย จากผู้กระทำความผิดอาญาซึ่งเป็นมาตรการเยียวยาหลักเพื่อลดการพึ่งพาการเยียวยาจากรัฐ ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยผลการศึกษาคั้งนี้อาจจะเป็นข้อมูลหนึ่งที่ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำไปพัฒนาในส่วนของการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาให้มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้เสียหายในคดีอาญาได้อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา
- 2.2 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศส
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา
- 2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. สมมติฐานของการวิจัย

แม้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติรองรับสิทธิของผู้เสียหายไว้เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดไว้แล้วก็ตาม แต่ยังคงพบว่ามี ความไม่ชัดเจนของตัวบทกฎหมายที่ทำให้ผู้เสียหายไม่อาจใช้สิทธิได้อย่างเต็มที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ สาเหตุสำคัญเนื่องจากไม่มีบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องการแจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมทราบไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ไม่มีการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรใดเป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบช่วยเหลือในการให้คำปรึกษาแนะนำหรือแจ้งขั้นตอนความคืบหน้าในการดำเนินคดีให้ผู้เสียหายทราบ หากได้มีการนำเอามาตรทางกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐฝรั่งเศสมาปรับใช้จะทำให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

4. ขอบเขตของการวิจัย

งานศึกษาค้นคว้าฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาการให้หลักประกันและการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยพิจารณาจากกฎหมายระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวปฏิบัติขององค์กรที่เกี่ยวข้องจริงในกระบวนการยุติธรรม โดยศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายและการหาแนวทางในการปรับปรุง

กฎหมายให้มีมาตรการที่ชัดเจนในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในคดีอาญาให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริง

5. วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยจากเอกสาร (Documentary.Research) โดยทำการค้นคว้าและเก็บข้อมูลจากเอกสารวิชาการภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ วารสาร กฎหมาย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตำรากฎหมาย แนวคำพิพากษาศาลฎีกา ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ออนไลน์ รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ผล

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา
- 6.2 ทำให้ทราบถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศส
- 6.3 ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา
- 6.4 สามารถเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา แนวคิดในการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญา แนวคิดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามมาตรฐานสากล และแนวคิดเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองดูแลความปลอดภัยในด้านต่าง ๆ ให้กับประชาชนทุกคนให้ เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมมากที่สุด เมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นถือสื่อให้เห็นว่ารัฐขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ขาดประสิทธิภาพในการป้องกันร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งสิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่ได้รับจากการถูกระทำ ถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ซึ่งตามกฎหมายไทยปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ถือเป็นหัวใจที่สำคัญประการหนึ่งในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยการศึกษาระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสามารถช่วยให้เข้าใจถึงสถานะและสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น²

ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีอาญาสามารถให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงต้องกำหนดแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้เสียหายไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐอย่างเต็มที่และเป็นและจะไม่ก่อให้เกิดภาระแก่รัฐมากเกินไป รวมทั้งการ

² อุทัย อาทิวา, คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินติ้ง, 2554), หน้า 7

อำนวยความสะดวกในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาในสิ่งที่ต้องสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมสอดคล้องกับมาตรฐานสากล ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ในบทนี้จึงศึกษาถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา อันเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้การใช้สิทธิของผู้เสียหายในปัจจุบันได้รับการยอมรับ³

1.1 แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

จะเห็นได้ว่าเมื่อประชาชนมีการอยู่รวมตัวกันเป็นหมู่คณะจนเกิดเป็นสังคมขนาดใหญ่ ปัญหาต่าง ๆ ย่อมตามมาเช่นกันไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับทำร้ายร่างกาย การลักทรัพย์ การปล้นทรัพย์ การฆ่าเพื่อชิงทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นอาชญากรรมที่อยู่คู่สังคมไทยมาเป็นเวลานาน ในขณะเดียวกันปัญหาต่างๆ เหล่านี้ต่างได้รับการแก้ไขโดยคนในสังคม เช่นเดียวกันตามแบบวิธีที่แตกต่างกันไปของแต่ละสังคม ซึ่งต่างมีจุดประสงค์เดียวกันคือ เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ จึงนำมาซึ่งแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย หรือผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา โดยได้มีการกำหนดหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายไว้หลายประการ ดังนี้

1.1.1 ความหมายของผู้เสียหายในคดีอาญา

³ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา : การศึกษาวิจัยระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย, (ดุชนิพนธ์นิติศาสตร์ ดุชนิพนธ์นิติศาสตร์ มหาวชิราวุฒยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), หน้า 24

ผู้เสียหายในคดีอาญา หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการก่ออาชญากรรมหรือการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายด้วย⁴

ผู้เสียหายตามกฎหมาย จำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 ผู้เสียหายโดยตรง คือ ผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิดอาญานั้น

ประเภทที่ 2 ผู้เสียหายโดยปริยาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่กฎหมายกำหนดให้มีความสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีแทนผู้เสียหายโดยตรงได้ เนื่องจากผู้เสียหายโดยตรงไม่สามารถดำเนินคดีได้ด้วยตัวเอง ดังที่ระบุไว้ในมาตรา 4,5,6 ซึ่งแบ่งได้ ดังนี้

1. จัดการแทนโดยต้องได้รับอนุญาต (มาตรา 4) เช่น สามีมีสิทธิร้องทุกข์ หรือฟ้อง แทนภริยาโดยทั่วไปเมื่อได้รับอนุญาตชัดแจ้งจากภริยา การเป็นสามีภริยาในที่นี้ หมายถึง สามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย และถ้าเป็น ความผิดต่อสามี ภริยาไม่มีอำนาจจัดการแทนตามหลักนี้

2. จัดการแทนโดยไม่ต้องมอบอำนาจ (มาตรา 5) ผู้มีอำนาจจัดการแทนได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรม ได้แก่ บิดา มารดา หรือผู้ปกครองผู้เยาว์ ซึ่งต้องเป็นผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมาย กับผู้อนุบาล ได้แก่ บุคคลที่มีหน้าที่จัดทำกิจการงานทั้งหลายแทนคนไร้ความสามารถ คำว่า ผู้ไร้ความสามารถ หมายถึง บุคคลวิกลจริต ซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้ว แต่ไม่รวมถึงผู้พิทักษ์ของผู้เสมือนไร้ความสามารถ

(2) บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยา เฉพาะในความผิดอาญาซึ่งผู้เสียหายถูก ทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้คำว่า บุพการีและผู้สืบสันดาน ในที่นี้ถือตามความเป็นจริง ส่วนสามีภริยาต้องชอบด้วยกฎหมาย

(3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล คำว่า นิติบุคคล หมายถึง คณะบุคคล องค์กร หรือสถาบันที่ก่อตั้งขึ้นตามกฎหมาย ซึ่งมีฐานะเป็นบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์บางประการ

⁴ ศรันยา สีมา, *ร้อยเรื่องเมืองไทย*, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สำนักวิชาการ สถาบันวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา, 2563

ส่วนผู้จัดการหรือผู้แทน ก็คือบุคคลซึ่งตามกฎหมายก่อตั้งนิติบุคคลระบุให้เป็นผู้กระทำการแทนนิติบุคคลนั้นในการทำกิจการต่างๆ

3. การจัดการแทนโดยต้องได้รับการแต่งตั้งจากศาล (มาตรา 6) เรียกว่า ผู้แทนเฉพาะคดี ซึ่งมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่แท้จริงเฉพาะคดีที่ตนได้รับการแต่งตั้งเท่านั้น ผู้แทนเฉพาะคดีอาจเป็นญาติหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหนี้ ผู้อุปการะเลี้ยงดูผู้เสียหายก็ได้โดยศาลจะทำการไต่สวนก่อน แล้วจะตั้งผู้ร้องนั่นเองหรือบุคคลอื่นที่ยินยอมตามที่เห็นเป็นผู้แทนเฉพาะคดี ถ้าไม่มีบุคคลเหล่านี้ศาลจะตั้งพนักงานฝ่ายปกครอง เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอก็ได้

ประเภทที่ 3 ผู้เสียหายในกรณีพิเศษ คือ บุคคลที่กฎหมายกำหนดให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย เช่น บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายในความผิดฐานหมิ่นประมาทที่ได้เสียชีวิตไปก่อนที่ผู้เสียหายจะได้ร้องทุกข์ ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีในฐานะผู้เสียหายได้

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 คำว่า "ผู้เสียหาย" นี้มีนักวิชาการหลายท่านที่เห็นว่ามี ความหมายใกล้เคียงกับคำว่า "เหยื่อ" หรือ "เหยื่ออาชญากรรม"

ศาสตราจารย์ ดร.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ ได้ให้นิยามของคำว่า "เหยื่อ" หรือ "เหยื่ออาชญากรรม" ว่าหมายถึง บุคคลหรือนิติบุคคลที่ได้รับความเสียหายในด้านชีวิต ร่างกายจิตใจ หรือทรัพย์สินจากการประกอบอาชญากรรมตามความหมายนี้ คำว่า เหยื่ออาชญากรรมจึงครอบคลุมถึงคำว่า ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตลอดจนบุคคลอื่น ๆ หรือนิติบุคคลอื่นที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยที่อาจไม่ใช่ผู้เสียหายตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญ่อีกด้วย⁵

ประเทือง ธนิยผล อธิบายไว้ว่า ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม หมายถึง บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำผิด หรืออาชญากร โดยปราศจากความยินยอมของผู้นั้น ผู้เสียหายอาจได้รับความเสียหายทางร่างกาย ได้แก่ การถูกประทุษร้ายแก่ร่างกายและได้รับความเสียหายทางทรัพย์สิน ได้แก่ การถูกปล้น จี้ โจรกรรม เป็นต้น ในความเป็นจริงผู้เสียหายในการก่ออาชญากรรมมิได้หมายถึงเฉพาะตัวผู้ถูกทำร้ายเท่านั้น ยังหมายรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดของผู้ถูกทำร้ายอีกด้วย ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็จะพลอยได้รับผลเสียหายจากเหตุการณ์ร้ายนั้นด้วย

⁵ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2533). *เหยื่ออาชญากรรม*. กรุงเทพฯ. เอกสารวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, หน้า 9-10

ได้แก่ครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง สามีภรรยา และบุตร หรือบุคคลที่อยู่ในความรับผิดชอบอุปการะของผู้ถูกทำร้าย เป็นต้น⁶

ซึ่งในทางกฎหมายศาลเองก็ได้ให้นิยามของผู้เสียหายตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ไว้ในทำนองเดียวกันว่า แม้ว่าผู้นั้นจะได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดอาญาบุคคลนั้นจะต้องเป็น "ผู้เสียหายโดยนิตินัย" ด้วยจึงจะเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือบุคคลนั้นต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดหรือยินยอมให้มีการกระทำความผิดต่อตน เช่น ผู้ที่ร่วมสมรู้ใจเข้าวิวาททำร้ายกับผู้กระทำผิดอีกฝ่ายหนึ่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 223-224/2513) หรือหญิงที่ยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูกถือว่าหญิงนั้นมีส่วนร่วมในการกระทำผิดด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 954/2502) ย่อมไม่ใช่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4)

1.1.2 สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

สิทธิเป็นแนวคิดพื้นฐาน ในทางกฎหมายหลายฉบับมีการกล่าวถึงและบัญญัติถึงสิทธิไว้โดยทั่วไป แต่มิได้มีการบัญญัติถึงความหมายของคำว่าสิทธิไว้เป็นการเฉพาะ เนื่องจากคำว่า "สิทธิ" มีการใช้กันอย่างแพร่หลายจึงมีการให้ความหมายของคำว่า "สิทธิ" แตกต่างกันไป คือ

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2525 ให้ความหมายของคำว่า "สิทธิ" หมายถึง อำนาจที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย⁷

สิทธิ หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรอง หรือคุ้มครองให้แก่บุคคลใดในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง และก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลอื่นด้วย⁸

Windscheid นักกฎหมายชาวเยอรมันให้ความหมายว่า เป็นอำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนง โดยความหมายนี้เน้นที่ "อำนาจ" กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีสิทธิแล้วย่อมมีอำนาจที่จะมีเจตจำนงเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ ได้ เช่น ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์

⁶ ประเทือง ธนียผล. (2557). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา Criminology and Penology: LAW3033* (พิมพ์ครั้งที่10). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 24

⁷ พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2525.

⁸ บรรเจิด สิงคะเนติ, "หลักสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย : แนวความคิดและภาคปฏิบัติ," วารสารจตุลนิติ, (มกราคม- กุมภาพันธ์ 2554), หน้า 28

ย่อมมีอำนาจที่จะมีเจตจำนงในการที่จะใช้สอย จำหน่าย จ่าย โอน นำไปเป็นหลักประกันอย่างไร ก็ได้ ตามความปรารถนาของเขา เขาจะใช้อำนาจนั้นทั้งหมดหรือบางส่วนหรือไม่ใช้ก็ได้⁹

รองศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ อธิบายว่า สิทธิ คืออำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น (เช่น สิทธิทางหนี้ กรรมสิทธิ์ ฯลฯ) เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่งในอันที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน หรือให้ละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง¹⁰

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย อธิบายความหมายของคำว่า สิทธิ ว่าหากสิทธิเป็นอำนาจที่กฎหมายให้ในอันที่จะมีเจตจำนงของตนเองนั้น เป็นการมองในแง่เนื้อหา ส่วนการถือว่าสิทธิ คือ ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองเป็นการมองในแง่วัตถุประสงค์ของสิทธิ ปัจจุบันถือว่าสิทธิเป็นประโยชน์และควรถือว่าสิทธิคือ อำนาจที่กฎหมายให้เพื่อสำเร็จ ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองอย่างไรก็ตาม มีความเห็นว่าความหมายของสิทธิ ได้แก่ "ประโยชน์" ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้หมายถึงเป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองว่ามีอยู่และเป็นประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองคือคุ้มครองมิให้มีการละเมิดสิทธิ รวมทั้งบังคับให้เป็นไปตามสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วย¹¹

สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญามีหลายประการ ได้แก่

1. สิทธิในการร้องทุกข์ให้มีการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด คือ ผู้เสียหายไปแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย โดยมีเจตนาเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษซึ่งผู้เสียหายต้องระบุให้ชัดเจนว่าต้องการดำเนินคดีกับผู้ใด ซึ่งมีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) และเพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้รับทราบว่ามีอาการกระทำความผิดเกิดขึ้นและประสงค์ให้นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ¹²

⁹ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2544), “ผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า 26

¹⁰ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๔๓), หน้า 21

¹¹ หยุด แสงอุทัย. (2560). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 214

¹² ปรีชชก จิรวิวงศ์, *ตารางคุณธรรมกฎหมายวิธีพิจารณาความเรียงมาตราและเจตนารมณ์ของกฎหมาย*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2558), หน้า 8

2. สิทธิในการฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 กำหนดให้พนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างมีสิทธิฟ้องคดีได้ หากพนักงานอัยการฟ้องคดีแล้วผู้เสียหายจะฟ้องจำเลยคนเดียวกันนั้นอีกไม่ได้ อันเป็นการตัดสิทธิของอีกฝ่ายที่ไม่สามารถยับยั้งได้

3. สิทธิเรียกร้องให้ชดเชยค่าเสียหายทางแพ่ง กรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาด้วยตนเอง จึงทำให้สิทธิเรียกร้องในทางแพ่งเกิดขึ้นจากการกระทำผิดทางอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 40 การร้องขอค่าสินไหมทดแทน รวมทั้งการร้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน

4. สิทธิในการขอระงับคดี เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาเป็นหลักที่ยึดถึงความสงบเรียบร้อยและศีลอันดี หลักประโยชน์ส่วนรวม และความมั่นคงของประเทศ แต่ในการดำเนินคดีอาญาของไทยให้สิทธิผู้เสียหายในการระงับคดี เฉพาะคดีความผิดต่อส่วนตัว เช่น การถอนการร้องทุกข์ สิทธิในการยอมความ การถอนฟ้อง เป็นต้น

5. สิทธิอุทธรณ์ฎีกาเป็นสิทธิที่ให้คู่ความผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับผลของคำพิพากษาสามารถคัดค้านคำพิพากษาของศาลล่างได้ และถือเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิของคู่ความในคดีตามหลักสากลการอุทธรณ์นั้นเป็นการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย โดยการขอศาลที่สูงกว่าส่วนการฎีกาเป็นการขอให้ทบทวนในข้อกฎหมายเท่านั้น¹³

ดังนั้น โดยทั่วไปในทางกฎหมายเมื่อบุคคลตกอยู่ในสถานะเป็นเหยื่อของการกระทำผิดอาญา ถูกล่วงละเมิดต่อศักดิ์ศรีและสิทธิมนุษยชนยอมเป็นผู้เสียหายและสมควรได้รับการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ซึ่งจุดมุ่งหมายพื้นฐานของสิทธินั้นหาใช่จะเป็นแต่เรื่องของความเหมาะสมเท่านั้น แต่ยังคงปกป้องคุ้มครองผู้มีสิทธิที่จะเรียกร้องในเรื่องนโยบายทางสังคมหรือประโยชน์ต่างๆ สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาจึงนับว่าเป็นการถือเอาตัวผู้เสียหายในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองจากการจะถูกละเมิดสิทธิจากบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือจากรัฐ ซึ่งการละเมิดสิทธินี้ถือว่าเป็นเรื่องร้ายแรง โดยเฉพาะสิทธิขั้นพื้นฐาน เพราะสิทธิมีความเหนือกว่าในแง่ของอรรถประโยชน์หรือนโยบายทางสังคม ดังนั้น สิทธิจึงมีความสำคัญเหนือกว่าสิ่งอื่นใด¹⁴

¹³ แสงเทียนน้อย คเสสา, “การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษาการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา”, (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พ.ศ. 2564), หน้า 8

¹⁴ แสงเทียนน้อย คเสสา, เรื่องเดิม, หน้า 22

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญา

แนวคิดในการดำเนินคดีการทางแพ่งเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของรัฐนั้น มีความแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ ในการดำเนินการทางแพ่งนั้นรัฐอยู่ในฐานะเป็นผู้เสียหาย เป็นคู่กรณีกับเอกชนซึ่งรัฐจะได้รับหรือเสียประโยชน์โดยตรง ส่วนหลักการทางอาญานั้นเป็นเรื่องที่รัฐไม่ได้เป็นคู่กรณีหรือผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำผิด เพียงแต่ถือว่ารัฐเป็นผู้มีหน้าที่คอยรักษาความเรียบร้อยของสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดเท่านั้น¹⁵

องค์กรอัยการซึ่งถือเป็นองค์กรที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรม โดยมีหน้าที่อำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญาให้แก่คู่ความทุกฝ่ายในคดี ซึ่งพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. อำนาจในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญา
2. อำนาจในการคุ้มครองผลประโยชน์ของรัฐ
3. อำนาจในการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน¹⁶

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นเป็นเหตุให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหาย ถือได้ว่าเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้เสียหาย ผู้เสียหายจึงมีสิทธิฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย หรือผู้ต้องหาละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยผู้เสียหายอาจเลือกฟ้องเป็นคดีแพ่งเพียงอย่างเดียว หรืออาจยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาด้วยตนเองก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 บัญญัติเกี่ยวกับการที่ผู้เสียหายใช้สิทธิยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาว่า "การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง" ซึ่งการที่ผู้เสียหายใช้สิทธิดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาด้วยตนเองเช่นนี้กฎหมายมิได้ยกเว้นค่าธรรมเนียมให้¹⁷

¹⁵ นิธิพัฒน์ เรื่องวิวัฒน์โรจน์. "การยื่นคำร้องขอบังคับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา" (วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2552), หน้า 38-39

¹⁶ สมคิด สายเจริญ, เรื่องเดิม, หน้า 19

¹⁷ ประยุทธ์ เพชรคุณ. "ปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลยุติธรรมในเขตจังหวัดนนทบุรี" (สารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2554), หน้า.40

อย่างไรก็ดีในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ในคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติว่า "คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้อยทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดคืบเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย" และมาตรา 44 บัญญัติว่า "การเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืบตามมาตราก่อน พนักงานอัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญาหรือจะยื่นคำร้องในระยะเวลาที่คดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้ คำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์สินหรือราคาให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา" ให้อำนาจพนักงานอัยการในการยื่นคำร้องให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการดำเนินคดีก็บังคับด้วย¹⁸

เหตุผลที่กฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการฟ้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เนื่องจากถือว่าเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา กฎหมายจึงมุ่งที่จะรวมการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีเนื้อหาหรือมูลคดีเรื่องเดียวกันเข้าด้วยกันเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลและคุ้มครองอย่างไรก็ดีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ก็ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายในการได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำผิดได้อย่างทั่วถึงเพราะการใช้สิทธิทางแพ่งเพื่อเรียกร้อยค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 นั้น ถูกจำกัดให้ทำได้เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เพียง 9 ฐานความผิด ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร อีกทั้งค่าสินไหมทดแทนที่จะเรียกได้ก็มีเพียงการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ถูกประทุษร้ายเท่านั้น พนักงานอัยการจะใช้อำนาจเรียกให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนอื่นๆ นอกจากการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ไม่ได้ ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเองโดยเสียค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เหมือนคดีแพ่งทั่วไป ทำให้เกิดภาระและความยุ่งยากแก่ผู้เสียหาย¹⁹

ต่อมาการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของไทยได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 โดยในชั้นของการยกร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คณะผู้ร่างได้พิจารณา

¹⁸ สมคิด สายเจริญ, เรื่องเดิม, หน้า 19

¹⁹ นิธิพัฒน์ เรื่องวิวัฒน์โรจน์, เรื่องเดิม, หน้า 39-42

ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดและรูปแบบการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ 2 รูปแบบ ได้แก่²⁰

1. รูปแบบของประเทศที่มีระบบกฎหมายระบบคอมมอนลอว์ Common Law ซึ่งเป็นระบบที่ให้ศาลมีคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไปในคดีอาญาถือเป็นระบบที่รัฐดำเนินการแทนผู้เสียหาย ทั้งนี้มีข้อจำกัดเนื่องจากผู้เสียหายมิได้เป็นผู้ยื่นคำร้องเอง ประกอบกับการสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้นศาลจะสั่งได้ในจำนวนเงินที่จำกัดไว้ตามกฎหมาย หากศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดอาญาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่เต็มตามความเสียหายที่ได้รับจริง ผู้เสียหายต้องไปดำเนินการฟ้องร้องทางแพ่งเพิ่มเติมทำให้คดียังไม่เสร็จสิ้นเด็ดขาด

2. รูปแบบที่ใช้ในภาคพื้นยุโรปหรือในประเทศที่มีระบบกฎหมายระบบซีวิลลอว์ Civil Law ซึ่งเป็นระบบที่กำหนดให้ผู้เสียหายเป็นผู้เริ่มคดีและเข้ามาในคดีเพื่อขอค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาเมื่อผู้เสียหายเข้ามาในคดีอาญาเพื่อขอค่าสินไหมทดแทนแล้วให้ถือว่าเป็นการตัดสินคดีผู้เสียหายที่จะไปฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งอีก

บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับมาตรการที่กำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายเพิ่มเติมในคดีอาญาที่มีพนักงานอัยการเป็นโจทก์เพิ่มเติมจากอำนาจของพนักงานอัยการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายทุกประเภทด้วยความรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย เพื่อลดปริมาณคดีที่จะนำมาสู่ศาลและกระบวนการพิจารณาที่ไม่จำเป็น และเพื่อให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นไปด้วยความถูกต้องเที่ยงธรรมมากที่สุด

โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กล่าวถึงหลักการเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย เพื่อบังคับให้จำเลยในคดีอาญาซึ่งมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตน ดังนี้²¹

1. ประเภทของคดีที่ขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

ประเภทคดีที่กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตน ได้แก่ คดีอาญาที่การกระทำความผิดทางอาญาที่พนักงานอัยการฟ้องจำเลยนั้นทำให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหายทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหรือมีมูลเหตุ

²⁰ บรรหาร กำลา. "สรุปสัมมนาทางวิชาการ เรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน", จุลนิต. ปีที่ 3 (ฉบับที่ 3), พฤษภาคม-มิถุนายน 2549, หน้า 25-31

²¹ ประยุทธ์ เพชรคุณ, เรื่องเดิม, หน้า 43-49

มาจากการกระทำผิดอาญา และเฉพาะแต่คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น ซึ่งหากเป็นคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลด้วยตนเองผู้เสียหายย่อมไม่มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องตามมาตรานี้ได้ และผู้เสียหายรายอื่นย่อมไม่มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้าไปในคดีอาญาได้

2. ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

บุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง คือ ผู้เสียหายและต้องเป็นผู้เสียหายที่ปรากฏอยู่ในคำฟ้องของพนักงานอัยการโจทก์และเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ด้วย

3. การยื่นคำร้อง

3.1 ระยะเวลายื่นคำร้อง

ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนศาลเริ่มการสืบพยาน ส่วนกรณีที่คดีไม่มีการสืบพยานได้แก่ กรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องและคดีนั้นมีใช้คดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่านั้น ซึ่งมาตรา 176 ได้บัญญัติให้ศาลพิจารณาคดีโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ กรณีเช่นนี้ผู้เสียหายจะต้องยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือมีคำพิพากษาในคดีอาญา

3.2 แบบของคำร้อง

คำร้องถือเป็นคำฟ้องอย่างหนึ่งซึ่งต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและต้องแสดงจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องด้วย กล่าวคือเท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อเรียกร้องได้ดีเพื่อที่จำเลยจะสามารถใช้สิทธิให้การต่อสู้คำร้องขอของผู้เสียหายได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ คำร้องจะมีคำขอประการอื่น เช่น การขอให้ศาลมีคำสั่งเพื่อจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาไม่ได้ และคำร้องของผู้เสียหายต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ต้องยึดถือข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเช่นเดียวกับฟ้องของพนักงานอัยการผู้เสียหายจะเพิ่มข้อหาหรือข้อเท็จจริงไม่ได้

โดยที่คำร้องถือเป็นคำฟ้องอย่างหนึ่ง ดังนั้นหากพนักงานอัยการได้ดำเนินการเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายก็ไม่อาจยื่นคำร้องเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินได้อีก เนื่องจากจะเป็นการฟ้องซ้อน อย่างไรก็ตามหากผู้เสียหายจะเรียกร้องให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

อย่างอื่นที่มีใช้การเรียกทรัพย์สินหรือราคาที่สูงสูญเสียไปจากการกระทำผิดศีลก็สามารถทำได้ เช่น การยื่นคำร้องเพื่อเรียกร้องให้จำเลยชดใช้ดอกเบี้ยตามกฎหมาย เป็นต้น

4. ค่าสินไหมทดแทนที่มีสิทธิเรียกร้อง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้มีการกำหนดให้สิทธิผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้กว้างกว่าบทบัญญัติในมาตรา 43 ซึ่งกำหนดว่า "คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการทำความผิดศีล เมื่อบริษัทประกันภัยขึ้นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือผู้เสียหายด้วย" โดยสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 แบ่งได้เป็น²²

(1) ประเภทความผิดที่เรียกร้องได้

ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่เป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการทำความผิดของจำเลยโดยการประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือสิทธิในทางทรัพย์สินนั้น และจะต้องก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย ตามหลักกฎหมายแพ่งในเรื่องละเมิด กล่าวคือ การประทุษร้ายนั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ให้ความคุ้มครอง คือ ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้เสียหาย อันทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนได้²³

เห็นได้ว่า บทบัญญัติในมาตรา 44/1 ได้ให้ความคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาอย่างกว้างขวาง คือ ความผิดที่กระทบต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง และทรัพย์สิน²⁴

(2) สิทธิหรือค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายจะเรียกร้องได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญาร้องขอให้จำเลยชดใช้ "ค่าสินไหมทดแทน" ได้ ซึ่งค่าสินไหมทดแทนที่

²² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2548). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิงตัวบทคำอธิบายและเอกสารอ้างอิง เรียงมาตรา. หน้า 104

²³ สำนักงานวิชาการศาลยุติธรรม. (2549). ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2544. หน้า 9.

²⁴ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2548), เรื่องเดิม, หน้า 105.

ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องตามมาตรานี้ มีความหมายตรงกับคำว่า "ค่าสินไหมทดแทน" ที่ผู้ทำละเมิดจะต้องชดใช้ทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ซึ่งมีความหมายค่อนข้างกว้าง พอสรุปหลักเกณฑ์ได้จากบทบัญญัติกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และแนวการปรับข้อกฎหมายของศาลได้ดังนี้

ก. ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย อนามัย และเสรีภาพ ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลและค่าเสียหายต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบกิจการงาน (มาตรา 443) ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปและค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบกิจการงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วนทั้งในเวลาปัจจุบันนั้นและในเวลาอนาคต ทั้งนี้ถ้าในเวลาพิพาทษาคติเป็นพันวิสัยจะหยั่งรู้ได้แม้ว่าความเสียหายนั้นได้มีแท้จริงเพียงใด ศาลจะกล่าวในคำพิพากษาว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีกภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีก็ได้ (มาตรา 444)

หากผู้ถูกระทำถึงแก่ความตายค่าสินไหมทดแทนได้แก่ ค่าปลงศพรวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ ตลอดจนค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะตามกฎหมายด้วย (มาตรา 443)

นอกจากนี้ค่าสินไหมทดแทนในกรณีทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตายหรือให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย รวมถึงกรณีทำให้ผู้เสียหายเสียเสรีภาพก็ดี ถ้าผู้ต้องเสียหายมีความผูกพันตามกฎหมายจะต้องทำการงานให้เป็นคุณแก่บุคคลภายนอกในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอกนั้น ผู้เสียหายสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนสำหรับการที่ตนต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อที่เขาต้องขาดแรงงานนั้นด้วย (มาตรา 445)

ข. ความผิดเกี่ยวกับชื่อเสียง ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเพื่อการจัดการตามควรเพื่อทำให้ชื่อเสียงของผู้นั้นกลับคืนดีแทนให้ใช้ค่าเสียหาย บุคคลใดทำให้เขาต้องเสียหายแก่ชื่อเสียงเมื่อผู้ต้องเสียหายร้องขอศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นจัดการตามควรเพื่อทำให้ชื่อเสียงของผู้นั้นกลับคืนดี แทนให้ใช้ค่าเสียหายหรือทั้งให้ใช้ค่าเสียหายด้วย (มาตรา 447)

ค. ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ได้แก่ ราคาทรัพย์สินที่จำเลยได้เอาไปหรือราคาทรัพย์สินอันลดน้อยลงเพราะบุบสลายรวมถึงดอกเบี้ยในจำนวนเงินของราคาทรัพย์สินดังกล่าวด้วย (มาตรา 440) แม้พนักงานอัยการจะมีคำขอเรียกให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่เสียหายในคดีอาญาแล้วก็ตามหากทรัพย์สินที่ต้องคืนนั้นเป็นเงินผู้เสียหายมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในเงินที่สูญหายไปด้วยโดยผู้เสียหายมี

สิทธิยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนดอกเบี้ยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1²⁵

(3) เป็นสิทธิอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย

สิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายตามมาตรา 44/1 นอกจากต้องเป็นความผิดที่เรียกฟ้องได้และเป็นค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ต้องปรากฏว่าได้เกิดอันตราย และความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้เสียหาย จะต้องเกิดขึ้นเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยด้วย หมายความว่า อันตราย ความเสื่อมเสียและความเสียหายนั้นต้องเป็นผลโดยตรงจากการกระทำความผิดของจำเลยด้วย ตามทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลและความเสียหายที่เป็นเหตุแห่งการเรียกค่าสินไหมทดแทนต้องเป็นความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดที่พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องร้องเท่านั้นผู้เสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดที่ไม่ถูกฟ้องไม่ได้²⁶

(4) การตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหาย

แม้ในส่วนของกรยื่นคำร้อง หากคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญในบางประการศาลมีอำนาจตามมาตรา 44/1 วรรคสอง ที่จะมีการสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนได้อันเป็นการผ่อนคลายนความเคร่งครัดของหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเรื่องฟ้องเคลือบคลุมโดยให้ศาลให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในส่วนของการใช้สิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง ได้ก็ตาม แต่เนื่องจากมาตรา 44/2 ก็ได้ให้สิทธิแก่จำเลยที่จะให้การแก้ข้อเรียกร้องของผู้เสียหายได้ อีกทั้งเมื่อพนักงานอัยการสืบพยานเสร็จ ศาลจะอนุญาตให้ผู้เสียหายนำพยานหลักฐานเข้าสืบถึงค่าสินไหมทดแทนได้เท่าที่จำเป็นด้วย ซึ่งกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการนำพยานเข้าสืบถึงค่าสินไหมเช่นนี้อาจไม่อยู่ในวิสัยหรือขีดความสามารถของผู้เสียหายซึ่งเป็นคนธรรมดาจะดำเนินการด้วยตนเองได้ ประกอบกับหากผู้เสียหายเป็นคนยากจน ซึ่งอาจไม่มีเงิน

(5) มาตรการบังคับตามคำร้องหลังศาลมีคำพิพากษา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 บัญญัติว่า "ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา" เมื่อพิจารณามาตรการบังคับในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

²⁵ สมคิด สายเจริญ, เรื่องเดิม, หน้า 50-51

²⁶ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2548), เรื่องเดิม, หน้า 544.

ดังกล่าวแล้วเห็นว่าผู้เสียหายจะต้องดำเนินการบังคับคดีดังเช่นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในคดีแพ่ง โดยเป็นหน้าที่ที่ผู้กระทำความผิดในฐานะที่ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องชำระค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย หากไม่ชำระผู้เสียหายก็ต้องดำเนินการบังคับคดีโดยนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ของจำเลยเพื่อขายทอดตลาดบังคับคดีต่อไป

สำหรับมาตรการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศจะแตกต่างกันไปตาม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ อุดมการณ์ทางการเมืองและหลักกฎหมายของประเทศนั้นๆ ตัวอย่างรูปแบบมาตรการในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในต่างประเทศ เช่นสหรัฐอเมริกา²⁷

สหรัฐอเมริกามีระบบกฎหมายจารีตประเพณีคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งจำเลยจะต้องรับผิดชอบจากการกระทำความผิดของตนต่อเมื่อได้มีการพิสูจน์ความผิดของจำเลยแล้วเท่านั้น โดยนับแต่ปี ค.ศ. 1982 เป็นต้นมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย โดยสภาองเกรสได้มีการตรากฎหมายคำสั่งชดเชยค่าเสียหายให้แก่เหยื่อ (Mandatory Victims Restitution Act 1996 หรือ MVRA) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 เมษายน ค.ศ.1996 MVRA ได้ทำการรวบรวมกระบวนการต่างๆที่เกี่ยวข้องในการออกคำสั่งเพื่อชดเชยค่าเสียหายและกำหนดบทบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหาย ภายหลังจากมีการตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยการกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งในคำพิพากษาของคดีอาญา ซึ่งกระบวนการในการสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญานี้ได้ถูกนำไปใช้เป็นเงื่อนไขในขั้นตอนการคุมประพฤติผู้ต้องขังที่จะได้รับการปล่อยตัวด้วยแนวคิดสำคัญของกฎหมาย MVRA คือ การให้อำนาจศาลที่พิจารณาคดีอาญาสั่งให้มีการชดเชยค่าเสียหายตามความเป็นจริงเต็มจำนวนในคดีที่มีพยานหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด โดยในคดีดังต่อไปนี้ศาลต้องมีคำสั่งให้ฝ่ายจำเลยชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพในทางเศรษฐกิจของจำเลยซึ่งถูกพิพากษาลงโทษ

1. อาชญากรรมร้ายแรงที่ได้ให้คำนิยามในประมวลกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา
2. การกระทำความผิดต่อทรัพย์สินซึ่งกระทำโดยการฉ้อโกงหรือการหลอกลวง หรือการฉ้อโกงผ่านสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์

²⁷ สมคิด สายเจริญ, เรื่องเดิม, หน้า 28

3. การกระทำผิดอาญาซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้สินบนเกี่ยวกับผลผลิตของผู้บริโภค

4. การกระทำความผิดทางเพศ

5. การแสวงหาประโยชน์จากการค้ำกามหรือกระทำผิดทางเพศต่อผู้เยาว์และการใช้ความรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัว

อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นสำหรับการออกคำสั่งชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในกรณีการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ในกรณีที่ศาลพบข้อเท็จจริงว่าจำนวนของผู้เสียหายมีจำนวนมาก จนคาดได้ว่าการชดใช้ค่าเสียหายจำเลยไม่สามารถชดใช้ให้ได้ หรือการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุหรือจำนวนความสูญเสียของผู้เสียหายจะทำให้เกิดความยุ่งยากหรือทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้าจนเกินไป

(6) การได้รับการเยียวยาความเสียหายในคดีอาญานอกจากการเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิด

ในประเทศไทยนั้น เมื่อปรากฏว่ามีความเสียหายเกิดขึ้น จากการถูกรักรกระทำ ความผิดและตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม การใช้สิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้กระทำ ความผิดในคดีอาญาได้มีหลักกฎหมายบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีหลักเกณฑ์ในกรณีที่พนักงานอัยการผู้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้สิทธิฟ้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากผู้ ที่เป็นจำเลยในคดี ในความผิดอาชญากรรมบางประการ เช่น ลักทรัพย์, ชิงทรัพย์, ชิงทรัพย์ เป็นต้น ดังปรากฏใน มาตรา 43 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพียงเท่านั้น²⁸

ในเวลาต่อมา ในประเทศไทยได้มีแนวคิดและได้ตรากฎหมายขึ้น ออกเป็น กฎหมายระดับพระราชบัญญัติขึ้นโดยกฎหมายที่เป็นพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว มีชื่อเรียกว่า พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งมีจุดประสงค์ของการตรากฎหมายเพื่อให้รัฐเป็นผู้เข้ามาช่วยเหลือจ่ายค่าทดแทนเยียวยาผู้เสียหาย จากการกระทำผิดของจำเลยซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้บริสุทธิ์กลับต้อง ได้รับความเสียหายจากการถูก คำเนินคดี การคุ้มครองสิทธิในการที่รัฐและจำเลยจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายกรณีนี้

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกงยักขอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจาก การกระทำผิดคดีนี้ เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย

ซึ่งหลักดังกล่าวนี้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ปรากฏในตามมาตรา 245²⁹ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราชปี 2550 ในมาตรา 32³⁰ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็ยังคงให้การรับรองสิทธิและความช่วยเหลือให้กับผู้เสียหายดังกล่าวอยู่ในเวลาปัจจุบัน เช่นเดียวกัน ปรากฏหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ในมาตรา 25 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560³¹

สรุปได้ว่า หลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการยื่นคำร้องขอค่าสินไหมทดแทน แนวทางใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่ได้กล่าวมานั้นมีเจตนารมณ์ เพื่อมุ่งให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่ตนได้รับในทางแพ่ง ผู้เสียหายไม่ต้องเป็นโจทก์ฟ้องในคดีแพ่งอีกเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เสียหายให้ได้รับการเยียวยาจากความเสียหายได้อย่างสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น แต่โดยหลักการและเนื้อหาของกฎหมายดังกล่าวมีทั้งข้อดีและข้อเสียของการบังคับใช้ ผู้ศึกษา เห็นว่าการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ยังมีปัญหาข้อขัดข้องในทางปฏิบัติอยู่หลายประการ ซึ่งจะได้วิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและเสนอแนะแนวทางแก้ไขเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายมีประสิทธิภาพสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

1.3 แนวคิดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เมื่อมีการกระทำความผิดกฎหมายอาญาเกิดขึ้น ผู้กระทำความผิดจะต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดโดยรัฐ โดยกระบวนการยุติธรรมนี้เริ่มจากผู้เสียหาย

²⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 วรรคสอง บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือแก่ร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

³⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32 วรรคสี่ ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

³¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 วรรคสี่ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มีการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่การสืบสวน สอบสวน การพิจารณาและพิพากษาคดี และจะสิ้นสุดลงเมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง หรือพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ หากจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงจักต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ต่อไป เช่น ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ หรือ ริบทรัพย์สิน

ที่ผ่านมากระบวนการยุติธรรมทางอาญา ใช้วิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดในลักษณะตาต่อตา ฟันต่อฟัน นับได้ว่าเป็นการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย โดยมุ่งประสงค์เป็นการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดเป็นการส่วนตัว เพื่อตอบสนองความแค้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การลงโทษในวิธีการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความยุติธรรมที่ถูกกระทำโดยมิชอบและเพื่อขจัดภัยอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นเพียงเท่านั้น

ต่อมาเมื่อสังคมเริ่มมีความเจริญก้าวหน้าและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น รัฐในฐานะผู้ใช้อำนาจอธิปไตยและเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยของคนในสังคม จึงเห็นความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งถือเป็นทางออกที่ดีที่สุดในเรื่องนี้ เพื่อป้องกันการแก้แค้นระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกันเอง โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การควบคุมอาชญากรรม ลงโทษผู้กระทำความผิด และแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิด ดังนั้นแนวคิดและรูปแบบของการดำเนินคดีอาญาจึงเริ่มมีความสัมพันธ์กับแนวคิดและทฤษฎีการลงโทษ กล่าวคือ แนวคิดและทฤษฎีการลงโทษและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ³²

1. แนวคิดกลุ่มแรกเป็นแนวคิดที่เน้นการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory) ที่เชื่อว่าการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดสำหรับความผิดที่ได้กระทำลงไป เป็นเรื่องที่ยุติธรรมสมควรได้รับโทษเนื่องจากผู้กระทำความผิดได้ฝ่าฝืนกฎหมาย หรือศีลธรรมที่ดำรงของสังคม การแก้แค้นจึงเป็นโทษที่เหมาะสมสำหรับการกระทำนั้น แม้ว่าการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความเจ็บปวดก็ตาม นับเป็นวิธีการลงโทษที่ดีที่สุดเพื่อป้องกันไม่ให้คนในสังคมนำไปเป็นเยี่ยงอย่างและเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดกระทำผิดซ้ำ อย่างไรก็ตาม การแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดมีบทบาทสำคัญในยุคเริ่มต้นของกฎหมายอาญาและเป็นแนวความคิดแรกเริ่มของระบบการลงโทษที่ดำเนินการโดยเหยื่อผู้เสียหายเพื่อทำให้เหยื่อผู้เสียหายหรือญาติเกิดความพึงพอใจว่าตนได้รับความเป็นธรรม

³² วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 64-65

2. แนวคิดที่สองอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีอรรถประโยชน์สูงสุด (Utilitarian Theory) ที่เชื่อว่าธรรมชาติของการลงโทษเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง และการลงโทษจะเป็นเรื่องยุติธรรมถ้าการลงโทษนั้นก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมหรือส่วนรวม เช่น การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (rehabilitation) การลงโทษเพื่อชดใช้ทดแทน (restitution) หรือเพื่อควบคุมอาชญากรรม (control crime)

ในเวลาต่อมาแนวคิดในการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนในลักษณะที่เป็นการทารุณโหดร้ายเริ่มเสื่อมลง ด้วยเหตุผลที่ว่ากฎหมายอาญาที่จะลงโทษแก่ผู้กระทำผิดต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อป้องกันและควบคุมการกระทำที่ไม่ถูกต้องขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีหรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน หากแต่มุ่งเน้นการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเพียงประการเดียว คงไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ ดังนั้น ควรใช้วิธีการลงโทษที่เหมาะสมกับความผิด หรือทฤษฎีที่เรียกว่า "ทฤษฎีการลงโทษเพราะผู้กระทำผิดสมควรได้รับโทษ" (Just Desert or Justice Theory)³³

กล่าวโดยสรุป แนวคิดในการลงโทษทั้งสองกลุ่มแนวคิดดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นต่างมีความเห็นที่สอดคล้องตรงกันว่ารัฐมีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายตามทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) ที่พลเมืองทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพและมีอิสระในการตัดสินใจ ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนกฎหมาย รัฐย่อมมีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายอาญาเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดตามกฎหมายได้ และในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ยอมรับและบูรณาการแนวคิดเรื่องสิทธิของผู้เสียหาย (victims' rights Model) เข้ากับวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษผู้กระทำผิดโดยเฉพาะในชั้นการพิจารณาและพิพากษาสั่งลงโทษจำเลย โดยศาลยอมรับฟังรายงานผลกระทบความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหายในคดีอาญา (victim impact evidence) เป็นหลักฐานในการพิจารณาโทษจำเลย ดังเช่นกรณีของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกายอมรับการพิจารณาพยานหลักฐานเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดต่อผู้เสียหายในคดีอาญาในการพิจารณาคดีอาญาที่มีโทษประหารชีวิตและในหลายๆ มลรัฐได้อนุญาตให้ผู้เสียหายในคดีอาญาร่วมรับฟังการพิจารณาและทำคำสั่ง ทำให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพิ่มมากขึ้น³⁴

³³ ประเสริฐ เมฆมณี, *หลักทฤษฎีอาญา*, (กรุงเทพฯ:บพิธการพิมพ์, 2523), หน้า 57

³⁴ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, *เรื่องเดิม*, หน้า 66

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามมาตรฐานสากล

องค์กรหลักๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล หรือราชทัณฑ์ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริสุทธิ์ รวมทั้งคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำความผิด แต่ในทางปฏิบัติกระบวนการยุติธรรมมักจะให้ความสำคัญมุ่งเน้นไปที่การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญามากกว่าการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา³⁵

ในอดีตที่ผ่านมาแนวคิดในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายนั้นถูกจำกัดอยู่ในวงแคบ ในบางครั้งถูกละเลยไปจากกระบวนการยุติธรรมผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมจึงไม่ได้รับการช่วยเหลือหรือไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมจากรัฐเท่าที่ควร ทั้งที่ในความเป็นจริงบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้กระทำความผิดโดยตรง แต่มักจะไม่มีส่วนร่วมหรือบทบาทในกระบวนการยุติธรรม หรือถูกใช้เป็นเครื่องมือในกระบวนการยุติธรรมเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย ซึ่งตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมายที่กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีใช่เป็นไปเพื่อความเป็นมนุษยธรรมอันพึงต้องปฏิบัติต่อกันเท่านั้น แต่สิ่งสำคัญ ยิ่งกว่านั้นคือการสร้างหลักประกันให้กับผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดโดยตรงว่ารัฐจะอำนวยความยุติธรรมให้กับทุกฝ่ายและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรมอย่างมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้³⁶

เมื่อมาตรการทางกฎหมายที่ยังมีความไม่ชัดเจน และไม่ครอบคลุมปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ผู้เสียหายในคดีอาญาถูกละเลย หรือได้รับการผิดผ่อนการให้ความช่วยเหลือการปฏิบัติจากภาครัฐ ซึ่งจากการปฏิบัติที่ล่าช้าทำให้ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายไปโดยเปล่าประโยชน์ อีกทั้งคดีความกลับไม่ได้รับความคืบหน้าใดๆ ต่อมาในปี ค.ศ. 1973 ได้มีการจัดตั้งการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรมเป็นครั้งแรก ณ กรุง Jerusalem ทำให้แนวคิดในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายดังกล่าว ได้รับการยอมรับในระหว่างประเทศและได้มีการดำเนินการจัดตั้ง

³⁵ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, "สิทธิของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544,"วารสารยุติธรรม, หน้า 7

³⁶ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2543), หน้า 11

สถาบันระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับวิชาเหี่ยว ณ เมือง Bellagio ประเทศอิตาลี ในปี ค.ศ. 1975 ภายหลังจากที่มีการดำเนินการดังกล่าวได้มีการประชุมเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรมตลอดมา จนทำให้ช่วงปี ค.ศ. 1980 เกิดการเรียกร้องให้รัฐของนานาอารยประเทศมีความตระหนักและให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือการให้ความสำคัญต่อความต้องการของผู้เสียหายเมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจากการเรียกร้องดังกล่าวมีจุดประสงค์ 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรกเป็นการเรียกร้องเพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ ประการที่สองเป็นการเรียกร้องให้มีการดำเนินการในการชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดทางอาญาให้กับผู้เสียหายอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น³⁷

ในปัจจุบันนี้ระดับสากลเริ่มมีการให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายคดีอาญาโดยการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) เป็นองค์การระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือกันของกฎหมายระหว่างประเทศ ความมั่นคงระหว่างประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิทธิมนุษยชนและการบรรลุสันติภาพโลก ซึ่งสหประชาชาติถูกก่อตั้งขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงในปี พ.ศ. 2488³⁸

นับตั้งแต่มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ สิทธิมนุษยชนจึงกลายเป็นเรื่องที่ประชาคมระหว่างประเทศให้ความสำคัญและมีการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนขึ้น โดยแนวคิดในเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948 : UDHR) ที่บัญญัติรับรองว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติและเข้าเป็นภาคสมาชิกในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบในปี ค.ศ. 1985 อันเป็นผลมาจากการประชุมของสภาป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแห่งองค์การสหประชาชาติครั้งที่ 7 ซึ่งเป็นเรื่องของการให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามหลักการในระดับสากล ดังนี้³⁹

³⁷ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 93

³⁸ พรพิมล ธรรมทวี “การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษากรณีการบังคับคดีแพ่ง ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่ฟ้องโดยพนักงานอัยการ” (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ปีการศึกษา 2561), หน้า 28

³⁹ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, เรื่องเดิม

1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

เรื่องของสิทธิมนุษยชนได้รับความสนใจมากขึ้นโดยเฉพาะในกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ค่านิยมสากลในเรื่องประชาธิปไตย กระแสสิทธิมนุษยชน การร่วมกันปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สิทธิชุมชน โดยมีการเคลื่อนไหวในรูปแบบและวิธีการต่างๆ เพื่อปกป้องคุ้มครอง ขจัดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนและส่งเสริมการพัฒนาสิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักการพื้นฐานทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดให้มีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติหรือ (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) โดยรัฐสมาชิกได้ปฏิญาณร่วมกันเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักการดังกล่าวโดยการร่วมมือกับสหประชาชาติการส่งเสริมการเคารพและการถือปฏิบัติโดยสากลต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์แนวความคิดนี้เกิดขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2488 (1945) มีความเป็นมาสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์การต่อสู้ความทารุณโหดร้ายในสงครามโลกของพวกนาซีเยอรมัน (Nazi Germany) ที่กระทำต่อเชลยของสงครามหรือผู้ถูกดำเนินคดีอาญาในสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งกระทำต่อเหยื่อด้วยความทารุณโหดร้ายไร้มนุษยธรรม ปล้นทรัพย์สินรัฐและเอกชน ช่มชืดสตรี ฆ่าเด็ก ทำลายล้างบุคคลจำนวนมากแบบถอนรากถอนโคน โหดเหี้ยมด้วยเหตุผลทางการเมืองเผด็จการลัทธิทางศาสนา การกระทำดังกล่าวถือเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรง ซึ่งแม้แต่พวกนาซีเยอรมันเองยังไม่อาจจับกับเหตุการณ์และสภาพของการทรمانนั้นได้ กระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงในช่วงวันสุดท้ายก่อนที่นาซีเยอรมันจะพ่ายแพ้สงครามแก่พวกสัมพันธมิตร (The Allies) นายพล Hitler จนเกิดการฆ่าตัวตาย "Waves of Suicides" ของพวกนาซีเยอรมันมากมายเหตุด้วยความกลัวว่าจะถูกกระทำด้วยความทารุณจนถึงแก่ความตายจากการที่พ่ายของตนนั้นพ่ายแพ้ต่อสงคราม⁴⁰

ด้วยความทารุณโหดร้ายที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในสังคมยุคนั้น จึงเกิดแนวคิดในการยอมรับศักดิ์ศรีประจำตัวและสิทธิที่เสมอภาคกันไม่อาจโอนแก่กันได้ของสมาชิกแห่งครอบครัวมนุษย์ซึ่งถือเป็นรากฐานของเสรีภาพความยุติธรรมและสันติภาพ การดูหมิ่นเหยียดหยามสิทธิมนุษยชนด้วยกันเองที่ก่อให้เกิดการกระทำอันโหดร้ายป่าเถื่อนทารุณ กระทบกระเทือนมนโนธรรมของมนุษยชาติอย่างรุนแรงจนทำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกหวั่นเกรงว่าเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นอีกในอนาคตเหล่าสมาชิกจึงได้ดำเนินการให้มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นและผลักดันให้องค์การสหประชาชาติเร่งกำหนดแนวทางคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เป็นหลักประกันใน

⁴⁰ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, เรื่องเดิม, หน้า 51

การคุ้มครองมนุษยชาติ จนกระทั่งที่ประชุมใหญ่ของสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญที่ 3 ได้มีข้อมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยได้รับการรับรองและประกาศอย่างเป็นทางการครั้งแรกโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติ ที่ 217 วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 ซึ่งประเทศไทยก็ได้ออกเสียงสนับสนุน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าวเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งประเทศสมาชิกถือว่าเป็นเอกสารระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก รวมทั้งเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบัน⁴¹

สิทธิมนุษยชน (Human Right) หมายถึง “สิทธิที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ทรงสิทธิแห่งมนุษยชนคือมนุษย์ทั้งหลาย สิทธิมนุษยชนเริ่มก่อกำเนิดมาจากแนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนถูกสร้างมาอย่างเท่าเทียมกันและเกิดมาพร้อมกับสิทธิโดยกำเนิดที่เหมือนกัน เป็นสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ที่ติดตัวมนุษย์แต่ละคนมานั้นเป็นสิ่งสากล ไม่สามารถจำหน่ายจ่ายโอน และไม่อาจแบ่งแยกได้ หรือไม่มีใครมาพรากไปจากมนุษย์แต่ละคนได้ และสิทธิที่เป็น สิทธิมนุษยชนถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติระหว่างมนุษย์ เช่น การฆ่าหรือทำร้ายกัน แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าการทำร้ายหรือการฆ่าเป็นความผิด คนทุกคนก็รู้อยู่แก่ใจว่าเป็นความผิด” จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมาคำว่าสิทธิมนุษยชนยังไม่เป็นที่แพร่หลาย กระทั่งมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นมาจึงถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับนานาชาติ⁴²

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ถือเป็นมาตรฐานในระดับสากลที่ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ร่วมกันจัดทำเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของพลเมืองทั่วโลก โดยเฉพาะสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเองซึ่งไม่ควรถูกละเมิด และการเคารพสิทธิของผู้อื่นซึ่งจะช่วยส่งเสริมสันติสุขภายในสังคม โดยสิทธิมนุษยชนทั้งหลายมีอาจแบ่งแยกได้ ไม่ว่าสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เช่น สิทธิในชีวิตความเสมอภาคภายใต้กฎหมายและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม⁴³

โดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้มีข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการเสมอภาคกันในทางกฎหมายที่จะมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นการให้ความคุ้มครองที่ครอบคลุมมาถึงสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการให้ความ

⁴¹ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 29

⁴² พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 30

⁴³ ประธาน วัฒนวาณิชย์, "การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิในกระบวนการยุติธรรม, เอกสารประกอบการประชุมและสัมมนา อนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2558, หน้า 1

ช่วยเหลือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังต่อไปนี้⁴⁴

ข้อ 7 ทุก ๆ คนต่างเสมอกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทุก ๆ คนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และต่อการยุยงส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติเช่นนั้น

ข้อ 8 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมีประสิทธิผลจากศาลที่มีอำนาจแห่งรัฐต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีในพันธกรณีกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นจำนวน 6 ฉบับได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ตีการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการทารุณกรรม ตลอดจนการปฏิบัติหรือการลงโทษที่ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ เพื่อให้การครอบคลุมสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในประเทศมีความครอบคลุมตามหลักการที่เป็นสากลครบถ้วน และกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนเหล่านั้นนับว่าเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนากฎหมายภายในของประเทศต่าง ทั่วโลกมุมนโลก เพื่อพัฒนาการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศของตนรวมทั้งในประเทศไทยด้วย เพราะเมื่อมีการตรากฎหมายหรือจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็จะมี การดำเนินการนำหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้มาวางเป็นฐานแนวคิดในการแก้ไขรัฐธรรมนูญทุกฉบับ⁴⁵

2. ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการสร้างความยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985

นานาประเทศเริ่มขับเคลื่อนแนวคิดด้านเหยื่ออาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาอย่างเป็นรูปธรรม ในการประชุมว่าด้วยการลงโทษและการราชทัณฑ์นานาชาติ ณ กรุงปารีส เมื่อปี ค.ศ. 1895 และการประชุม ณ กรุงบรัสเซลส์ เมื่อปี ค.ศ. 1900 อย่างไรก็ดีการประชุมดังกล่าวยังไม่ก่อให้เกิดข้อสรุป ใด ๆ อย่างเป็นทางการ ต่อมาเมื่อประมาณปี ค.ศ.

⁴⁴ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 31

⁴⁵ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 32

1940 -1950 สังคมโลกเริ่มให้ความสนใจกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมมากยิ่งขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากผลงานของ Han Von Hentis ในหนังสือเรื่อง "The Criminal and His Victim" จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยเยลในปี ค.ศ.1948 ทำให้นักอาชญาวิทยาเริ่มเล็งเห็นว่าผู้เสียหายเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการก่ออาชญากรรมและได้เกิดวิชาที่เรียกว่า "ศาสตร์ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม" (Science of Victim or Victimology)⁴⁶

ต่อมาได้มีการรื้อฟื้นบทบาทหลักการใช้ค่าเสียหายโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการพิจารณาถึงเรื่องการชดใช้ค่าเสียหายในการประชุม ระหว่างประเทศครั้งต่าง ๆ ดังนี้⁴⁷

1. การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยอาชญาวิทยาครั้งที่ 6 ณ กรุงแมดริด ประเทศสเปน ในวันที่ 21-27 กันยายน ค.ศ. 1970
2. การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยวิทยาการผู้ถูกระทำร้าย ครั้งที่ 1 ณ เมืองเยรูซาเลม ประเทศอิสราเอล ในวันที่ 2-6 กันยายน ค.ศ. 1973
3. การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยวิทยาการผู้ถูกระทำร้าย ครั้งที่ 2 ณ เมืองบอสตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ในวันที่ 5-11 กันยายน ค.ศ. 1976

การศึกษาในเรื่องเหยื่ออาชญากรรมส่งผลให้นานาประเทศเริ่มให้ความสนใจกับเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้น จึงมีการศึกษาในเรื่องการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม

ในเวลาต่อมาผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเริ่มมีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนอย่างชัดเจนในกลุ่มประเทศตะวันตก ทำให้แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเริ่มถูกนำเข้าสู่การกำหนดเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อเหยื่ออาชญากรรมขององค์การสหประชาชาติ และได้มีมติจากที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ 40/34 ในวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ.1985 ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดย มิชอบ ค.ศ. 1985 โดยมีปรัชญาพื้นฐานส่งเสริมให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาได้รับการ

⁴⁶ ประธาน วัฒนวานิชย์. (2520), "กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม: แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ", วารสารนิติศาสตร์, 9, หน้า 69

⁴⁷ วุฒิสักดิ์ เอมะสุวรรณ "คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา : ศึกษาการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา"(วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2555), หน้า 17-20

ยอมรับและได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปณฺญานี้ได้วางหลักการให้ ความสำคัญกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญาโดยการกำหนด มาตรฐานการคุ้มครองผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม
2. การได้รับค่าชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด
3. การได้รับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมใน คดีอาญาโดยรัฐ
4. การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

กล่าวโดยสรุปปณฺญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความยุติธรรม ให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ได้กำหนดมาตรฐานการ ชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดไว้ดังนี้⁴⁸

1. ผู้กระทำความผิดหรือบุคคลที่สามซึ่งต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนควร ดำเนินการเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ครอบครัว หรือทายาท นอกจากนั้นการชดเชยค่าเสียหายดังกล่าวควรรวมถึงการคืนทรัพย์สิน การชดเชยความเสียหายหรือ การสูญเสียที่เกิดขึ้น รวมถึงการชดเชยค่าใช้จ่ายที่เสียไปเนื่องจากการตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่อ อาชญากรรม การจัดให้มีการช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรืออาชญากรรม และการชดเชยสิทธิที่เสียไป⁴⁹

2. รัฐต้องทบทวนแนวปฏิบัติ กฎระเบียบ และกฎหมายต่างๆ เพื่อพิจารณาให้ การชดเชยโดยใช้การชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดเป็นทางเลือกในการลงโทษที่เป็นไปได้ใน คดีอาญา เพิ่มเติมไปจากบทลงโทษทางอาญาประการอื่น⁵⁰

3. ในคดีที่เป็นการกระทำความเสียหายอย่างมีนัยสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม การ ชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดควรรวมถึงการทำให้สภาวะแวดล้อมกลับคืนสู่สภาพเดิมเท่าที่จะ เป็นไปได้การสร้างสิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานขึ้นมาใหม่ทดแทนสิ่งอำนวยความสะดวกที่ชุมชนต้องเสีย

⁴⁸ วุฒิสกดิ์ เอมะสุวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 26-27

⁴⁹ ปณฺญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจ โดยมิชอบ, มาตรา 8.

⁵⁰ ปณฺญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจ โดยมิชอบ, มาตรา 9.

ไปและการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดหาที่อยู่ใหม่เมื่อความเสียหายนั้นเป็นเหตุให้ชุมชนต้องเคลื่อนย้ายออกจากที่อยู่เดิม⁵¹

4. หากว่าเจ้าพนักงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่อื่นๆซึ่งกระทำการในฐานะเจ้าพนักงานหรือกึ่งเจ้าพนักงานได้ ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาและสร้างความเสียหายให้แก่บุคคล ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในกรณีนี้จะต้องได้รับการชดเชยจากรัฐ⁵²

วัตถุประสงค์ของการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิดทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ⁵³

1. เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้รับการบรรเทาลดหย่อนผ่อนโทษหรือใช้มาตรการผ่อนปรนอื่นๆ เมื่อผู้กระทำความผิดทำการชดใช้เยียวยาค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายตามความจำเป็นและเหมาะสมแก่กรณี

การเยียวยาความเสียหายโดยผู้กระทำผิดตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มิใช่เป็นมาตรการเพื่อแก้แค้นผู้กระทำความผิด แต่ถือได้ว่าเป็นมาตรการหนึ่งที่สามารถเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหายได้พร้อมกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ไปพร้อมกัน โดยเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด ดังนั้น จึงเห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมควรพิจารณาใช้มาตรการในการให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายเพื่อส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดได้ตระหนักถึงความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ความเสียหาย

จะเห็นได้ว่า ตามหลักการที่ปรากฏในปฏิญญาดังกล่าวเป็นการกำหนดกรอบนโยบายให้แต่ละประเทศได้ยึดถือปฏิบัติตาม โดยการกำหนดกฎหมายและนโยบายคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ทั้งนี้ เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรม หันมาให้ความสำคัญกับการบำบัดฟื้นฟูผู้เสียหายในคดีอาญา เพื่อให้การดำเนินคดีอาญานั้นสามารถอำนวยความยุติธรรมให้กับผู้เสียหายได้อย่างแท้จริง

⁵¹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา10.

⁵² ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา11.

⁵³ วุฒิสกดิ์ เอมะสุวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 20-21

และเพื่อมิให้เหยื่ออาชญากรรมต้องถูกซ้ำเติมจากกระบวนการยุติธรรมอีกครั้งหนึ่งดังคำกล่าวที่ว่าเหยื่ออาชญากรรมเป็นผู้ที่ได้รับความหมั่นหมองถึงสองครั้ง โดยครั้งแรกได้รับจากผู้กระทำความผิด และครั้งที่สองได้รับจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา⁵⁴

1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญา

การกำหนดให้แต่เฉพาะรัฐเท่านั้นที่สามารถฟ้องร้องคดีอาญาได้อาจไม่เพียงพอสำหรับการคุ้มครองบุคคลผู้เสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดอาญาบางอย่างที่มุ่งคุ้มครองประโยชน์ของเอกชนคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ประกอบกับปัญหาข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ในส่วนของการดำเนินคดีของรัฐเองจึงทำให้เกิดแนวความคิดที่จะให้ผู้เสียหายโดยตรงเข้ามาเป็นส่วนเสริมให้การฟ้องคดีอาญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและแก้ปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ ได้⁵⁵

1. แนวคิดตามหลักการมีส่วนร่วมของเอกชนที่เป็นผู้เสียหาย

บทบาทของเอกชนที่เป็นผู้เสียหายจะมีต่างกันตามระบบหรือแนวความคิดของแต่ละประเทศตามแนวความคิดระบบปัจเจกชนนิยม เอกชนที่เป็นผู้เสียหายจะมีบทบาทมากในการดำเนินคดีอาญา ที่ถือว่าการควบคุมความสงบเรียบร้อยเป็นเรื่องของเอกชน ทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนขึ้น ซึ่งถือกันว่าเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนที่รัฐจะละเมิดมิได้ กฎหมายจึงต้องยอมให้เอกชนมีสิทธิฟ้องร้องคดีอาญาได้เอง เอกชนจึงมีบทบาทในการดำเนินตามแนวความคิดนี้ แม้ต่อมาจะมีความคิดเห็นของพวกอรรถประโยชน์นิยมมุ่งถึงประโยชน์การควบคุมสังคม แนวความคิดนี้จึงเห็นกันว่า การควบคุมการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นหน้าที่ของรัฐหาใช่เอกชนไม่ ถือว่าความผิดอาญาเป็นความผิดต่อมหาชน รัฐเท่านั้นจึงเป็นผู้เสียหาย เอกชนตกเป็นเพียงเหยื่อของการกระทำผิดเท่านั้น ดังนั้น ผู้ที่จะดำเนินคดีอาญาได้จึงจำกัดเฉพาะรัฐ ทำให้เอกชนไม่มีอำนาจฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาโดยอิสระ⁵⁶

อย่างไรก็ตามแนวความคิดที่ให้รัฐมีอำนาจผูกขาดฟ้องแต่ผู้เดียวนี้ ต่อมาได้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่า การให้ความผิดอาญาทุกประเภทเป็นความผิดต่อสังคมหรือมหาชนจะเท่ากับเป็นการละเลยผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเอกชนผู้ที่ได้รับเคราะห์กรรมโดยแท้จริงยิ่งกว่าสังคมหรือมหาชน อันเป็นการขัดต่อสภาพความเป็นจริงและไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง " ทั้งยังจะทำให้รัฐผู้ใช้อำนาจเป็นไปอย่างมิชอบ จึงเกิดแนวความคิดที่จะต้องควบคุมอำนาจรัฐ กล่าวคือทำให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการ

⁵⁴ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, น 40

⁵⁵ นายอดิศักดิ์ ทั้งทองแท้ "ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย : ศึกษารณผู้เสียหายถึงแก่ความตาย" (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2554), หน้า 54

⁵⁶ นายอดิศักดิ์ ทั้งทองแท้, เรื่องเดิม, หน้า 55

ทำงานของรัฐได้ เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องต้องให้เอกชนหรือผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาเองได้ จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญานั้นไม่อาจตัดการมีส่วนร่วมเอกชนออกไปได้ ทั้งนี้ เนื่องจากความผิดอาญาโดยส่วนใหญ่แล้วจะเกี่ยวข้องกับตัวผู้เสียหายโดยตรง แม้จะมีบางความผิดที่เป็นความผิดต่อรัฐโดยตรงก็ตาม เอกชนจึงมีบทบาทและเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการทางอาญา ผู้เสียหายเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดโดยตรงจึงเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความผิด และเป็นจุดแรกที่จะทำให้การกระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการทางอาญา แม้ว่าต่อมาจะมีการให้รัฐเข้ามาดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานอัยการก็ตาม แต่ก็ยังคงให้อำนาจเอกชนเข้ามาเป็นผู้ดำเนินคดีอาญา⁵⁷

จากหลักการมีส่วนร่วมของเอกชนที่เป็นผู้เสียหายดังกล่าว ทำให้เอกชนที่ได้รับความเสียหายเข้ามามีส่วนสำคัญในการดำเนินคดีอาญา และเป็นการคานอำนาจพนักงานอัยการและเป็นไปตามหลักการที่ว่าอำนาจ ต่าง ๆ ของเจ้าพนักงานของรัฐต้องตรวจสอบได้ ด้วยเหตุผลนี้จึงต้องมีการตรวจสอบอำนาจรัฐด้วยการยอมให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องคดีได้เช่นกัน เท่ากับเป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่างผู้เสียหายกับอำนาจรัฐ⁵⁸

2. ข้อจำกัดในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย

แม้ว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยจะให้อำนาจเอกชนหรือผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติสิทธิของผู้เสียหายอาจมีข้อจำกัดในการฟ้องร้องคดีอาญา ทำให้ผู้เสียหายไม่อาจยื่นฟ้องได้หรือไม่ต้องการที่จะฟ้องร้องคดีกันต่อไป โดยเฉพาะในปัจจุบันมีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดในทางเศรษฐกิจและสังคม

(ก) ด้านเศรษฐกิจ

แม้ว่าการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปจะไม่มีค่าใช้จ่ายในส่วนที่เป็นค่าธรรมเนียมศาลก็ตาม แต่ถึงอย่างไรเมื่อเป็นความกันแล้วและผู้เสียหายจะดำเนินคดีอาญาด้วยตนเองก็ต้องมีค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างทนาย และค่าใช้จ่ายในอันเนื่องมาจากการมาศาล ซึ่งบางครั้งตัวผู้เสียหายก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเหล่านั้นได้ โดยเฉพาะในปัจจุบันมีบางกรณีที่มีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอิทธิพลหรือผู้ประกอบการมีอำนาจในทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าผู้เสียหายเสมอ ก็เป็นทางหนึ่งที่ทำให้กระทำความผิดไม่เป็นคดีความเข้าสู่

⁵⁷ กรกัญญา เอี่ยมโสภาส, "การดำเนินคดีอาญาโดยองค์กรเอกชน" (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2542), หน้า 5

⁵⁸ คณิต ฌ นคร, "การมอบอำนาจให้จัดการแทนในคดีอาญา," วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 16, ฉบับที่ 2, น.187, (มิถุนายน 2529)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และบางครั้งผู้เสียหายเองก็อาจเห็นว่าเป็นการเสียเวลาที่จะต้องมาศาล

(ข) ด้านสังคม

นอกจากข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจตามที่กล่าวมาแล้ว ปัญหาอีกประการ คือ ปัญหาด้านสังคม โดยเฉพาะในคดีอาญาที่มีความเสียหายในทางแพ่ง (คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา) ผู้เสียหายก็อาจให้ความสนใจกับประโยชน์ในทางทรัพย์สินจากผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงว่าผลเสียที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมโดยรวมจะเป็นเช่นไร คำนึงถึงแต่เฉพาะผลประโยชน์ส่วนตัวเสียทางส่วนตัวในฐานะผู้เสียหายเท่านั้น โดยคู่กรณีอาจมีการตกลงชดเชยค่าเสียหายจนเป็นที่พอใจหรือประนีประนอมยอมความกัน แล้วไม่ติดใจดำเนินคดีอาญาต่อไป⁵⁹

โดยเฉพาะในความผิดที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพลหรือผู้ประกอบการและผู้เสียหายเป็นเพียงประชาชนธรรมดา อำนาจในการฟ้องหรือความสามารถในการดำเนินคดีย่อมอ่อนด้อยกว่าผู้กระทำความผิด เพราะผู้มีอิทธิพลหรือผู้ประกอบการมีปัจจัยในทางเศรษฐกิจที่จะต่อสู้คดีของตนได้ดีกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่านอกจากนี้ สังคมยังอาจเป็นตัวทำให้การกระทำความผิดบางอย่างไม่ได้รับการพิจารณา ทั้งนี้ เนื่องจากตัวผู้เสียหายมีความอับอายไม่ต้องการให้บุคคลอื่นได้ล่วงรู้กับความผิดที่เกิดขึ้นกับตนเอง ดังเช่น กรณีหญิงและเด็กถูกล่วงเกินทางเพศ เป็นต้น⁶⁰

⁵⁹ อลงกรณ์ กลิ่นหอม, "สิทธิในการฟ้องคดีอาญาของเอกชน" (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2541), หน้า 42

⁶⁰ เขมจุฑา สุวรรณจินดา, "กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการคุ้มครองสิทธิเด็กผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ" (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิตคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2540), หน้า 40

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นแล้ว ปรากฏว่ามีผู้เสียหายจากการกระทำความผิดนั้น ผู้กระทำความผิดย่อมมีความรับผิดชอบทั้งในทางอาญาและหากความผิดดังกล่าวเป็นเหตุที่ทำให้ผู้เสียหายต้องเสียหายไม่ว่าจะทางชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ทรัพย์สิน ผู้กระทำความผิดย่อมต้องรับผิดชอบในทางแพ่งด้วย ซึ่งมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ดังนี้

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษในคดีอาญา

ตามทฤษฎีอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษสามารถจัดแบ่งเหตุผลและจุดประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาได้เป็น 4 ทฤษฎี แตกต่างกันไปตามเหตุผลของการบังคับใช้กฎหมาย สภาพบ้านเมือง และวัฒนธรรมในแต่ละสังคม ดังนี้

2.1.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนความผิดนี้มีที่มาจากระบบการเมื่องการปกครอง ศาสนา และระบบสังคมในสมัยอดีตที่ผู้มีอำนาจปกครองจะใช้วิธีการลงโทษเพื่อเป็นการตอบแทนผู้กระทำผิดให้ได้รับโทษในลักษณะ "ตาต่อตา ฟันต่อฟัน" เน้นการใช้วิธีการที่รุนแรง ทั้งการประหารชีวิต การลงทัณฑ์ หรือการทรมานด้วยรูปแบบต่างๆ เพื่อให้สาสมกับความผิดที่ผู้กระทำผิดลงไปเพื่อให้ผู้กระทำผิดสำนึกผิด และเพื่อให้ผู้กระทำผิดรู้สึกถึงความผิดในการกระทำของตนเนื่องจากทฤษฎีนี้มองว่าบุคคลทุกคนที่เป็นผู้กระทำมีเจตจำนงเสรี (Free Will) ในการที่จะคิดตัดสินใจ และกระทำการด้วยตนเอง เมื่อบุคคลนั้นได้ตัดสินใจทำสิ่งใดลงไปย่อมต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนอย่างเต็มที่⁶¹

2.1.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันหรือข่มขู่ยับยั้งหรือแบบอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันหรือข่มขู่ยับยั้งหรือแบบอรรถประโยชน์นี้มาจากแนวคิดที่ว่า การลงโทษนั้นสามารถข่มขู่และยับยั้งตัวผู้กระทำผิดที่ได้รับโทษรวมถึงบุคคลอื่นที่เห็นตัวอย่างเกิดความเกรงกลัวโทษจนไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก โดยแนวคิดของทฤษฎีนี้ไม่ได้คำนึงเพียงผลการลงโทษต่อตัวผู้กระทำผิดอย่างเดียวแต่ได้คำนึงถึงผลที่จะมีต่อประชาชนทั่วไปด้วยการ

⁶¹ ญรัฎฐ์วัฒน์ สุทธิโยธิน."ทฤษฎีการลงโทษ".(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

https://www.stou.ac.th/schools/slwt/upload/41716_6.pdf, หน้า 3

ลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง โดยมีวัตถุประสงค์หลักสองประการคือ เพื่อยับยั้งตัวผู้กระทำผิดที่ถูกลงโทษไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีกเพราะเกิดความเกรงกลัวในโทษที่ได้รับอันเป็นผลให้ตัดโอกาสที่จะกระทำผิดซ้ำอีก และเพื่อยับยั้งบุคคลอื่นมิให้กระทำผิดเนื่องจากได้เห็นผลร้ายของการกระทำผิดและการได้รับโทษจนไม่อยากกระทำผิดเพราะเกรงกลัวในโทษ อันเป็นแนวทางเพื่อการป้องกันมิให้เกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้นนั่นเอง⁶²

2.1.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitative Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนี้มีแนวคิดว่าการลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดีเพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำผิดซ้ำและพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ โดยมีแนวคิดว่ารรัฐควรต้องมีการให้การเรียนรู้ การอบรม การฝึกอาชีพ ให้เพียงพอที่เขาจะใช้ดำเนินชีวิตได้ รวมทั้งการพยายามช่วยให้ผู้กระทำผิดไม่รู้สึกรังเกียจจากการที่ได้รับการลงโทษไปแล้ว⁶³

2.1.4 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคมนี้มีแนวคิดว่าการลงโทษผู้กระทำผิดควรมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัย ทฤษฎีนี้มีหลักการสำคัญคือแก้ไขฟื้นฟูและอบรมผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษโดยเน้นการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ส่วนการลงโทษจะเน้นให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล เช่น การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้กระทำผิดอาญา⁶⁴

⁶² สกล นิตารัตน์. "กฎหมายอาญาและการลงโทษที่เหมาะสม : แนวความคิดทางด้านปรัชญาและความยุติธรรมทางสังคม" (วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2545), หน้า 72

⁶³ อนุรักษ์วัฒน์ สุทธิโยธิน. "ทฤษฎีการลงโทษ". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :http://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/41716_6.pdf, 2560, หน้า 4

⁶⁴ อนันต์ ลิขิตธนสมบัติ. "มาตรการการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดในคดีสิ่งแวดล้อม". ผลงานส่วนบุคคล, การอบรมหลักสูตรผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 13, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, สำนักงานศาลยุติธรรม, 2557, หน้า.18

2.2 ทฤษฎีการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อในปัจจุบันสามารถแบ่งเป็นทฤษฎีต่างๆ ดังต่อไปนี้⁶⁵

2.2.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของเหยื่อ (Victim Precipitation Theory)

โดย Marvin Wolfgang นักอาชญาวิทยาได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ว่าเหยื่อบางคนอาจมีพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นการกระตุ้นให้ตนเองต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่นำไปสู่การบาดเจ็บหรือความตายได้ เช่น เมื่อมีเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นตัวเหยื่ออาจเป็นผู้ใช้คำขู่ คำทำร้าย หรืออาจพูดข่มขู่ จนอีกฝ่ายหนึ่งลงมือทำร้าย หรืออาจเป็นกรณีที่เหยื่อเองอาจนิ่งเฉยไม่หลีกเลี่ยงภัยที่เกิดขึ้น

2.2.2 ทฤษฎีรูปแบบของชีวิต (Life Style Theory) โดย Gary Senson และ

David Brownfield นักอาชญาวิทยาได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ว่ารูปแบบของวิถีชีวิตของคนอาจทำให้ตนเองตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ วิถีชีวิตที่จัดได้ว่ามีความเสี่ยงสูงในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เช่น เด็กหนุ่มวัยรุ่นย่อมมีวิถีชีวิตที่มีความเสี่ยงสูงในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม มากกว่าบุคคลในวัยทำงานซึ่งมีวุฒิภาวะและความยับยั้งที่มากกว่า

2.2.3 ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine Activities Theory) โดย Lawrence

Cohen และ Marcus Felson นักอาชญาวิทยาได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ว่ากิจวัตรประจำวันของบุคคลอาจทำให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ ตัวอย่างของกิจวัตรประจำวันหรือพฤติกรรมที่บุคคลทำเป็นประจำจนทำให้เกิดความเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เช่น การดื่มสุราหรือของมึนเมาจนขาดสติ การออกจากบ้านในเวลากลางคืน หรือการแต่งตัวด้วยเครื่องประดับมีค่าราคาแพงไปในที่ชุมชน เป็นต้น

2.3 ทฤษฎีเหยื่อวิทยา

การศึกษาวิชา Victimology เป็นการศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์ที่ว่าด้วย "เหยื่อ" มาจากภาษาละตินคำว่า (Victim) เป็นศาสตร์ที่รวบรวมประจักษ์ในเชิงทฤษฎีระหว่างบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเหยื่ออาชญากรรมต่อความสัมพันธ์กับอาชญากรนอกจากนี้ยังศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเหยื่ออาชญากรรมที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมด้วย ในอดีตการศึกษาเกี่ยวกับเหยื่อยังไม่ได้รับความสนใจมากนัก เนื่องจากยังไม่มี การค้นพบที่ชัดเจน ว่าการศึกษาในเรื่องของเหยื่ออาชญากรรมจะสามารถนำมาอธิบายพฤติกรรมการก่ออาชญากรรมของมนุษย์ได้ผลดีมากกว่า

⁶⁵ นพพร วิวัฒน์ภรณ์. "ปัญหาการเข้าถึงสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา". ผลงานส่วนบุคคล, การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10, สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม, 2555, หน้า 7-9

การศึกษาหาความรู้ของนักอาชญาวิทยาที่ค้นคว้าและวิจัยมาแล้ว กระทั่งได้กำเนิดวิชาศาสตร์ที่ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรมหรือเหยื่อวิทยา Victimology ปรากฏครั้งแรกในทศวรรษที่ 1940 เป็นวิชาแขนงหนึ่งในสาขาอาชญาวิทยาโดยมีนักอาชญาวิทยาหลายท่านให้ความสนใจ ศาสตร์ดังกล่าวจะเน้นศึกษาเกี่ยวกับเหยื่อหรือผู้เสียหาย บทบาทของเหยื่อหรือผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดทางอาญาเป็นสำคัญ บุคคลสำคัญซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ก่อตั้งศาสตร์วิชา Victimology คือ Benjamin Mendelsohn ซึ่งเป็นนักกฎหมายชาวรูมาเนีย ที่ให้ความสนใจและศึกษาวิจัยพฤติกรรมของเหยื่ออาชญากรรมและชี้ให้ศาลเห็นถึงการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในคดีอาญาต่อการเกิดอาชญากรรม อีกท่านคือ ศาสตราจารย์ Hans Von Hentig นักกฎหมายและอาชญาวิทยาชาวเยอรมัน ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ทำการศึกษาและเผยแพร่วิทยาการในด้านอาชญาวิทยาเป็นครั้งแรกตั้งแต่ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง⁶⁶

การศึกษาเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรมในยุคก่อนเป็นผลมาจากแนวคิดตามหลักกฎหมายเรื่อง "ตาต่อตา ฟันต่อฟัน" ซึ่งเป็นหลักกฎหมายยุคโบราณยุคแรก ปรากฏหลักฐานขึ้นในรัชสมัยแห่งกษัตริย์ฮัมมูราบี กษัตริย์แห่งราชอาณาจักรบาบิโลนเนียนที่หก โดยการจัดทำประมวลกฎหมาย Code of Hammurabi จารึกไว้บนแท่นหิน stele มีการประกาศใช้เมื่อประมาณปี 1754 ก่อนคริสต์ศักราช สะท้อนมุมมองวัตถุประสงค์การลงโทษทางอาญาในยุคแรก ซึ่งเจตนารมณ์ในการลงโทษกำหนดขึ้นมีลักษณะรุนแรงน่าเกรงขามเพื่อแก้แค้นทดแทนให้สาสมกับความผิดที่จำเลยได้กระทำ แสดงให้เห็นถึงกระบวนการดูแลเหยื่ออาชญากรรมที่มีในกฎหมายยุคก่อนว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยความรุนแรงเพื่อให้หลายจำไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก เป็นการลงโทษให้สาสมกับความคับแค้นใจสำหรับเหยื่ออาชญากรรม ถือว่าเป็นการเยียวยาทางจิตใจให้แก่เหยื่อในระดับหนึ่งแล้ว⁶⁷

จากแนวคิดของนักอาชญาวิทยาและสังคมวิทยาที่กล่าวมา ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป มีการบัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายมากขึ้นจนกระทั่งเหยื่ออาชญากรรมกลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมอยู่ในฐานะเป็นพยานในศาล แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติแม้ศาลจะให้ความสำคัญแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยให้โอกาสจำเลยชดใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่อก่อนจะพิพากษาลงโทษหรือรอการลงโทษ แต่สิทธิของเหยื่อในยุคดังกล่าวยังไม่มีชัดเจนเท่าที่ควรเนื่องจากบางกรณียังขาดบทบัญญัติรับรองสิทธิ เช่น สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย หรือสิทธิที่จะได้รับการเยียวยา จึงทำให้ปัจจุบัน สถาบัน

⁶⁶ ประธาน วัฒนวานิชย์, เรื่องเดิม, หน้า 69

⁶⁷ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 12

ทางวิชาการไม่ว่าจะเป็นระดับประเทศหรือสากลต่างคิดค้นและเร่งพัฒนาทบทวนซึ่งน้ำหนักความสำคัญระหว่างสิทธิและหน้าที่ของบุคคลสองกลุ่ม คือ กลุ่มผู้กระทำผิดและกลุ่มผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่สังคมมีสิทธิและเสรีภาพโดยเท่าเทียมกันภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย⁶⁸

1. ความหมายของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาการดำเนินการศึกษาเพื่อพัฒนาการให้บริการตามระบบกลไกของรัฐสำหรับการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญานั้นเบื้องต้นควรจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำว่า "เหยื่ออาชญากรรม" หรือ "ผู้เสียหายในทางอาญา" ซึ่งจะมีคำนิยาม และความหมายหลายประการด้วยกันโดยคำว่า "เหยื่อ" (Victim) เป็นคำที่มาจากภาษาละติน คำว่า Victima ซึ่งเป็นคำที่ใช้อธิบายถึงสัตว์ที่ใช้เป็นเครื่องหมายในการบูชา ยัญอันเป็นพิธีกรรมทางศาสนา โดยมีการให้ความหมายของคำว่าเหยื่อไว้โดยกว้างมากมายหลายประการด้วยกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการศึกษาไม่ว่าจะเป็นความหมายในทางวิชาการ ความหมายในทางกฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice System) อาชญาวิทยา (Criminology) เหยื่อวิทยา (Victimology) ซึ่งการศึกษาความหมายของเหยื่ออาชญากรรมในรูปแบบนี้จะเป็นจำกัดการให้ความหมายในเชิงของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่มีนักวิชาการหลายๆ ท่านให้ความหมายของคำว่าเหยื่ออาชญากรรมไว้แตกต่างกันหลายความหมาย เช่น⁶⁹

Black's Law Dictionary อธิบายความหมายของคำว่า "เหยื่อ" หมายถึง “บุคคลที่ถูกทำร้ายโดยการกระทำผิดทางอาญาเป็นเป้าหมายการโจมตี” (Person harmed by criminal acts, attack target)⁷⁰

The American Heritage Dictionary อธิบายให้ความหมายของคำว่า เหยื่อไว้ว่ามีความหมาย 4 ประการ ดังต่อไปนี้⁷¹

⁶⁸ ประธาน วัฒนวานิชย์, เรื่องเดิม, หน้า 8 -9

⁶⁹ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 24

⁷⁰ Chief Bryan A. Garner, "The Law Dictionary," Retrieved on January 7, 2018, From <https://thelawdictionary.org/victim/>

⁷¹ Wikipedia, "THE AMERICAN HERITAGE DICTIONARY," Retrieved on January 7, 2018, From <https://ahdictionary.com/word/search.html?q=victimVictim> (n.)

1) ผู้ได้รับความทุกข์อันเกิดจากการถูกทำลาย ถูกทำร้าย หรือการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เช่น ผู้ได้รับความทุกข์จากเชื้อโรค หรือการกดขี่ข่มเหง

2) ผู้ถูกล่อลวง เช่น เหี่ยวของคนโกง

3) บุคคล หรือ สัตว์ที่ถูกสังหาร เช่น เหี่ยวในสงคราม

4) สัตว์ที่ถูกนำไปบูชาในพิธีกรรมทางศาสนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 อธิบายความหมายของคำว่า "เหี่ยว" หมายถึง อาหารที่ใช้ล่อสัตว์ เครื่องล่อ ตัวรับเคราะห์ เช่น เหี่ยวกระสุน⁷²

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัตินิยามของคำว่า "ผู้เสียหาย" ไว้ในมาตรา 2 (4) ว่า "ผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทน ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4 มาตรา 5 และมาตรา 6" ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะของเหยื่ออาชญากรรมออกเป็น 2 ลักษณะคือ⁷³

1) ผู้เสียหายหรือเหยื่อโดยตรง (Direct Victims) คือ บุคคลผู้ถูกล่วงละเมิดและได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดกฎหมายนั้น หรือที่เรียกกันว่า "ผู้เสียหายโดยตรง"

2) ผู้เสียหายหรือเหยื่อโดยอ้อม (Indirect Victim) คือ บุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย แม้ว่าการกระทำนั้นจะไม่ได้เกิดขึ้นกับเขาโดยตรงก็ตาม⁷⁴

1) One who is harmed or killed by another, especially by someone committing a criminal or unlawful act: a victim of a mugging.

2) A living creature slain and offered as a sacrifice during a religious rite.

3) One who is harmed by or made to suffer under a circumstance or condition: victims of war; victims of an epidemic; victims of poverty.

4) A person who is tricked, swindled, or taken advantage of: the victim of a cruel hoax.

⁷² สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, "พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554," สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2565, จาก <https://dict.longdo.com/search/>

⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4)

⁷⁴ สุตสงวน สุธีธร, *เหยื่ออาชญากรรม*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด, 2543), หน้า 2

ดร. ดล บุนนาค ได้อธิบายความหมายของคำว่า "เหยื่อ" หมายถึง “ผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือเสียเปรียบจากการกระทำใดๆ ของบุคคลอื่นๆ โดยผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้น มักจะเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคม อันได้แก่ เด็กหรือผู้หญิง”⁷⁵

ศาสตราจารย์ ดร. ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ อธิบายความหมายของคำว่า "เหยื่อ" หมายถึง “ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำความผิด ซึ่งมีได้หมายถึงเฉพาะผู้เสียหายเท่านั้น แต่หมายความรวมถึงบุคคลผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากการกระทำของอาชญากรด้วย”⁷⁶

2. ประเภทของเหยื่ออาชญากรรม

ปัญหาอาชญากรรมนับว่าเป็นปัญหาร้ายแรงและเป็นอันตรายต่อสังคมอย่างมาก เป็นตัวการสำคัญในการทำลายโครงสร้างพื้นฐานของสังคม เป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ อันส่งผลต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและส่งผลต่อการดำเนินชีวิตโดยปกติสุขของประชาชน อาชญากรรมในยุคปัจจุบันมีรูปแบบ วิธีการต่างๆ ที่ผู้กระทำความผิดใช้ในการก่ออาชญากรรมมีมากมายหลากหลายวิธี ที่ผู้กระทำความผิดได้คิดมาเพื่อใช้เป็นช่องทางในการหลีกเลี่ยงความผิด ซึ่งคนในสังคมทุกเพศ ทุกวัยตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้น จากที่เห็นตามสื่อต่างๆ เช่น การฆ่า การข่มขืน การปล้น การชิงทรัพย์ เป็นต้น การศึกษาเกี่ยวกับประเภทของเหยื่ออาชญากรรมโดยการจำแนกประเภทถือเป็นเรื่องสำคัญ ที่รัฐต้องให้ความสำคัญเพื่อป้องกันลดความเสียหายที่จะเกิดภัยต่อคนในสังคม ต้องหันมาตระหนักและให้ความสำคัญกับการป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมอย่างจริงจังเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมและสังคมเกิดความสงบสุขมากขึ้น⁷⁷

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ปัจจุบันมีนักคิดหลายท่านหันมาให้ความสนใจกับการศึกษาและแบ่งประเภทของเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งการศึกษาประเภทของเหยื่ออาชญากรรมนี้ช่วยให้ได้ข้อมูลอัตราความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งแต่ละประเภทมีความเสี่ยงไม่เท่ากันเพื่อกำหนดมาตรการในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเบื้องต้นในสังคมให้มี

⁷⁵ ดล บุนนาค, "ผู้เสียหายเหยื่อของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา," การแก้ไขข้อขัดข้องในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญา, นิติศาสตร์เสวนาครั้งที่ 3, ณ โรงแรมอมารี แอร์พอร์ต กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยรพพัฒนาศกดี สำนักงานศาลยุติธรรม : หน้า 53

⁷⁶ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, สหวิทยาว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 125

⁷⁷ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, น 17

ประสิทธิภาพโดยการศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของเหยื่ออาชญากรรมมีนักคิดที่สำคัญหลายท่าน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ Benjamin Mendelsohn ที่มุ่งทำการศึกษาและให้ความสำคัญเกี่ยวกับสาเหตุของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งศึกษาระบบงานยุติธรรมเพื่อดำเนินการในการกำหนดนโยบายสำหรับมาตรการในการชดเชยเยียวยาความเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม ให้ได้รับการช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายอย่างเป็นธรรม ในปี พ.ศ. 2499 Mendelsohn ได้สร้างระบบการจำแนกประเภทความแตกต่างของเหยื่ออาชญากรรมออกเป็น 6 ประเภท ดังต่อไปนี้⁷⁸

1) เหยื่อบริสุทธิ์ (the completely innocent victim) หมายถึง เหยื่อที่อยู่ในความหมายที่เกี่ยวกับอาชญากรรมอย่างแท้จริง เป็นผู้เสียหายจากการถูกประทุษร้าย ได้รับผลกระทบโดยตรงจากอาชญากรรม และไม่มีส่วนในการกระทำความผิด

2) เหยื่อที่มีความผิดน้อยกว่าอาชญากร (the victim with minor guilt) หมายถึงเหยื่อที่มีส่วนในการกระทำความผิดด้วยบางส่วน แต่ทางกลับกันได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดด้วยเช่นกัน

3) เหยื่อที่มีความผิดเท่ากับอาชญากร (the victim as guilty as the offender) หมายถึง เหยื่อที่มีความสมัครใจด้วยตนเองที่จะกระทำความผิดร่วมกับอาชญากร เช่น การฆ่าตัวตายการยินยอมให้ผู้อื่นฆ่าตนเองอันเนื่องจากการประสบกับโรคร้ายที่รักษาแล้วไม่อาจหายขาดได้

4) เหยื่อที่มีความผิดมากกว่าอาชญากร (the victim guiltier than the offender) หมายถึง เหยื่อที่มีส่วนในการกระตุ้นให้อาชญากรนั้นกระทำความผิด โดยการยั่วยุให้โกรธและโมโหหรือบุคคลกลุ่มที่ผู้เชียวชนหรือยั่วยุให้เกิดการข่มขืนกระทำชำเรา การสนับสนุนให้มีการแทงบุตร

5) เหยื่อที่มีความผิดมากที่สุด (the most guilty victim) หรือเหยื่อที่มีความผิดแต่ผู้เดียว (the victim who is guilty alone) คือ เหยื่อที่มีความก้าวร้าวกระทำอุจาดลงละเมิดผู้อื่นรังแกผู้อื่นจนตนเองนั้นต้องถูกฆ่าตายจากการป้องกันตัวของผู้นั้น

⁷⁸ อรรถนพ ชูบำรุง, *วิชาว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม*, (ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2533), หน้า 2

6)เหยื่อปลอม (the simulating victim) หมายถึงเหยื่อที่โดยทั่วไปบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมมักจะคิดว่าบุคคลเหล่านั้นคือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ แต่ในความเป็นจริงมิได้ตกเป็นเหยื่อ เช่น คนโรครจิต จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ เด็กผู้เยาว์ เป็นต้น⁷⁹

3. สิทธิของเหยื่ออาชญากรรม

ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นบุคคลที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำของผู้กระทำความผิดและมีส่วนสำคัญในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มการจับกุม จนถึงการเป็นพยานในศาล พิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิด แต่ผู้เสียหายมักไม่ได้รับความสนใจจากกระบวนการยุติธรรมฝ่ายต่างๆ ในการที่จะชดเชยในสิ่งที่สูญเสียหรือแม้แต่การยอมรับในสิทธิที่มีอยู่เรียกว่า "สิทธิของเหยื่ออาชญากรรม" (Victim's Rights) เป็นผลสืบเนื่องมาจากการให้การยอมรับเกี่ยวกับสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ โดยการยอมรับนับถือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิในความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึงถูกกำหนดขึ้นมา ถือว่าเป็นหลักการซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์มีอยู่ตามธรรมชาติไม่อาจโอนแก่กันได้ กฎหมายรวมถึงองค์กรที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายจะต้องให้การยอมรับและเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวด้วย ซึ่งหากเกิดการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด ย่อมมีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างชอบธรรม⁸⁰

ในทางปฏิบัติกลับตรงกันข้ามในแง่ของมุมมองสำหรับสังคมและกระบวนการยุติธรรมทางโดยทั่วไปมักจะให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยพยายามที่จะศึกษาถึงวิถีแก้ไขผู้กระทำความผิด กำหนดบทบัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิต่างๆ แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาแต่ละเลยในการให้ความช่วยเหลือหรือคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมให้ได้รับความชอบธรรมทั้งที่สิทธิต่างๆ ขั้นมูลฐานของบุคคลเมื่อถูกละเมิดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายบุคคลนั้น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการแก้ไขเยียวยาจากกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกันกับจำเลยจึงอาจกล่าวได้ว่า สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นการให้ความสำคัญไปที่ตัวของผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งมีฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิหรือเป็นประธานแห่งสิทธิ (Subject of Right) อันถือว่าเป็นบุคคลผู้ที่ต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกละเมิดโดยบุคคลอื่น ซึ่งการละเมิดนี้รวมไปถึงการกระทำของรัฐบางประการที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนผู้ตกเป็นเหยื่อด้วย การที่ผู้เสียหายต้องตกเป็นบุคคลที่มีบทบาทอยู่นอกกรอบการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม ขาดหลักการคุ้มครองเยียวยาที่

⁷⁹ Daisy Petersen, "Benjamin Mendelsohn's Theory Of Victimization," Retrieved on September 18, 2018, From https://ww.academia.edu/31968120/Benjamin_Mendelsohn

⁸⁰ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 22

มีประสิทธิภาพจากรัฐมองข้ามความรู้สึกบอบช้ำทุกข์ทรมานแสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมในสังคม จึงต้องแสวงหาความยุติธรรมให้แก่ตนเองและคนในครอบครัวที่ต้องสูญเสียด้วยการกระทำ ความผิดเพื่อแก้แค้นทดแทนกลายเป็นปัญหาการกระทำ ความผิดต่อเนื่องกันไปไม่สิ้นสุด จากหลักการ ปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นทำให้ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยหันมาให้ความสนใจแก่สิทธิที่ผู้เสียหาย ควรจะได้รับจากกระบวนการยุติธรรม⁸¹

ปัจจุบันหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในทุกประเทศทั่วโลกเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายมากขึ้นจึงเกิดหลักประกันสิทธิของบุคคลซึ่งวางหลักไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อที่ : มีใจความว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมีประสิทธิผลจากศาลที่มีอำนาจแห่งรัฐต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย เป็นหลักการที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิจากการกระทำโดยมิชอบ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นย่อมมีสิทธิได้รับการบำบัดเยียวยาจากกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ในส่วนของสหประชาชาติก็เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าว เห็นได้จากในปี ค.ศ. 1985 จึงได้มีมติที่ประชุมของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำ ความผิด ครั้งที่ 7 ณ กรุงมิลาโน ประเทศอิตาลีโดยมติของที่ประชุมใหญ่แห่งสหประชาชาติ ครั้งที่ 40/34 มีมติเห็นชอบและรับรองสิทธิต่างๆ ของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีการบัญญัติหลักเกณฑ์โดยคำนึงถึงสภาพของสังคมเกี่ยวกับความต้องการของผู้เสียหาย เพื่อกำหนดให้เป็นมาตรฐานการปฏิบัติต่อผู้เสียหายและเป็นครั้งแรกของการยอมรับในระดับประเทศ จึงประกาศรับรองปฏิญญาสากลดังกล่าวอันเป็นมาตรฐานรองรับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม โดยการกำหนดให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้เสียหายด้วยความเห็นอกเห็นใจ ตั้งแต่ขั้นตอนแรกของกระบวนการยุติธรรมไปจนถึงขั้นตอนภายหลังมีคำพิพากษา เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่เหยื่ออาชญากรรมว่าจะได้รับการคุ้มครองช่วยเหลือและการปฏิบัติที่เหมาะสมจากองค์กรต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีการกำหนดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งรวมไปถึงการได้รับการเยียวยา ดังต่อไปนี้⁸²

1) ผู้เสียหายจะได้รับการดูแลด้วยความรู้สึกเมตตาและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสิทธิเข้าสู่กลไกของกระบวนการยุติธรรมและได้รับการเยียวยาตามที่รัฐสมาชิกกำหนด เพื่อบรรเทาความเสียหายที่ได้รับ

⁸¹ จรัญ โฆษณานันท์, "สิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ : บทวิจารณ์เชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในโลกที่ไม่ใช่ตะวันตก," วารสารกฎหมาย, หน้า 76 (ธันวาคม 2558)

⁸² สุวิช ปนตติกร, "กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการดำเนินคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว," (หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10 สถาบันพัฒนาข้าราชการ

2) กลไกของฝ่ายตุลาการและฝ่ายบริหารควรมีกระบวนการขั้นตอนที่เอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาผ่านกระบวนการต่างๆ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3) กระบวนการทางตุลาการควรตอบสนองความต้องการของผู้เสียหาย โดยเข้าถึงสิทธิของผู้เสียหายรวมถึงขั้นตอนในการพิจารณาคดี เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้แสดง ทัศนคติเพื่อผลประโยชน์ของตนและควรจัดให้มีการช่วยเหลือตามสมควรในทุกกระบวนการทางกฎหมาย

4) หากการเยียวยาความเสียหายนั้นเห็นสมควรว่าต้องมีการไกล่เกลี่ย ให้ดำเนินการจัดให้มีกลไกการระงับข้อพิพาทแบบไม่เป็นทางการแก่ผู้เสียหาย

5) เมื่อเห็นสมควรสั่งให้จำเลยดำเนินการใดๆ เพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายครอบครัว ผู้ที่อยู่ในความดูแลของผู้เสียหาย

6) รัฐต้องดำเนินการเพื่อปรับปรุงแก้ไขแนวปฏิบัติ กฎเกณฑ์ กฎหมายต่างๆ เพื่อจัดให้มีการแก้ไขและเยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย

7) ผู้เสียหายควรได้รับสิ่งของ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูทางจิตใจและการช่วยเหลือทางสังคมอื่นๆ โดยผ่านองค์กรของรัฐหรือชุมชน⁸³

จากปฏิญญาดังกล่าวส่งผลให้ประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย อาทิ ในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมมีการศึกษาวิจัยขององค์กรเหยื่ออาชญากรรม (National Center for Victim of Crime) ในเรื่องประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อต้องการทราบถึงประสิทธิภาพของการให้ความคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม โดยการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องของการได้รับแจ้งเกี่ยวกับรูปคดีและสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม ความพอเพียงของการได้รับแจ้งถึงบริการที่ช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมและความพอใจของเหยื่ออาชญากรรมต่อการดำเนินคดีของกระบวนการยุติธรรม พบว่าเหยื่ออาชญากรรมได้จัดลำดับความสำคัญของสิทธิเหยื่ออาชญากรรมเรียงตามลำดับ ดังนี้

- 1) ได้รับการแจ้งเกี่ยวกับการจับกุมตัวผู้กระทำความผิด
- 2) การมีส่วนร่วมในการยกฟ้องหรือการยกเลิกคดี

⁸³ ไชยยงค์ คงจันทร์, "ศาลยุติธรรมกับการคุ้มครองผู้เสียหายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 18

- 3) การได้รับแจ้งเกี่ยวกับการให้ประกันตัวผู้ต้องหา
- 4) การได้รับแจ้งเกี่ยวกับวันพินโทษของผู้กระทำความผิด
- 5) การเข้าร่วมรับฟังในการตัดสินใจให้ประกันตัวผู้กระทำความผิด
- 6) การร่วมวิเคราะห์พูดคุยถึงรูปคดีร่วมกับพนักงานอัยการ
- 7) การร่วมวิเคราะห์พูดคุยถึงความเหมาะสมในการลดโทษแก่ผู้กระทำความผิด
- 8) การทำคำแถลงถึงผลกระทบของผู้เสียหายระหว่างพักการลงโทษผู้กระทำความผิด
- 9) การปรากฏตัวต่อคณะลูกขุนในระหว่างการพิจารณาคดี
- 10) การปรากฏตัวในระหว่างพิจารณาปลดปล่อยผู้กระทำความผิด
- 11) การได้รับแจ้งเกี่ยวกับการเลื่อนพิจารณาของคณะลูกขุน
- 12) การจัดทำคำแถลงถึงผลกระทบต่อเหยื่ออาชญากรรมก่อนการตัดสินคดี
- 13) การมีส่วนตัดสินใจถึงความเหมาะสมของคำพิพากษา

สำหรับในประเทศไทยมีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญาดูแลว่าเป็นหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้การรับรองคุ้มครองถือว่าเป็นสิทธิในส่วนของกระบวนการยุติธรรมของบุคคลที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและมีสถานะเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา ต้องได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ในประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิต่างๆ ของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมใน ส่วนของการให้การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญาที่สำคัญพอสรุปได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญามีการบัญญัติไว้ในมาตรา 241 ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม และมาตรา 245 บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

นอกจากนี้สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมยังมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีการกำหนดสิทธิในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไว้ในหลายมาตราพอสรุปได้ ดังนี้

- 1) สิทธิในการร้องทุกข์และถอนคำร้องทุกข์
- 2) สิทธิในการฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง
- 3) สิทธิในการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาหรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ
- 4) สิทธิในการเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
- 5) สิทธิในการถอนฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
- 6) สิทธิในการคัดค้านการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย
- 7) สิทธิในการยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว
- 8) สิทธิในการอุทธรณ์ ฎีกา

จากบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในการดำเนินคดีอาญา สิทธิที่มีความสำคัญต่อผู้เสียหาย คือ สิทธิในการได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายซึ่งได้รับผลกระทบต่อชีวิตร่างกาย หรือจิตใจจากการกระทำความผิดทางอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/ 1 ถือเป็นหลักการใหม่ที่บัญญัติให้ผู้เสียหายสามารถขอให้ผู้กระทำความผิดทางอาญาชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้ทุกประเภทของความเสียหายโดยไม่จำกัดฐานความผิด มีวัตถุประสงค์ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายทางอาญาที่ถูกละเมิดสิทธิครอบคลุมทุกความเสียหายไม่ว่าจะเป็นชีวิต ร่างกาย เสรีภาพชื่อเสียง และทรัพย์สิน เพื่อให้สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจากจำเลยเข้ามาในคดีอาญาที่รัฐเป็นโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่ต้องไปดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งใหม่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการที่มีอยู่เดิมให้มีความสะดวกกระชับให้ผู้เสียหายใช้สิทธิของตนได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามรัฐธรรมนูญกำหนด

จากที่กล่าวมาในทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา แนวคิดในการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญา แนวคิดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามมาตรฐานสากล และแนวคิดเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งในลำดับต่อไปจะได้กล่าวถึง หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

บทที่ 3

หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. กฎหมายไทยเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ถือเป็นภารกิจหลักของรัฐในฐานะที่เป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ที่ต้องดำเนินการคุ้มครองป้องกันความปลอดภัยทั้งในด้านชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนสิทธิต่าง ๆ ของผู้เสียหายที่ได้รับ ความเสียหายจากการกระทำผิด กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลายาวนาน อันเนื่องมาจากการขอสภาพนอกอาณาเขตของชาติตะวันตกซึ่งไม่ยอมรับในระบบกฎหมายและระบบศาลของไทย จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธได้ที่จะไม่เปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายหรือระบบศาลที่เป็นอยู่ได้ ประเทศได้นำความเจริญทางด้านตะวันตกมาเข้ามาพัฒนาระบบกฎหมายของไทย⁸⁴ ในอดีตกระบวนการยุติธรรมของไทยให้ความสำคัญกับผู้ต้องหาหรือจำเลยมากกว่าตัวผู้ได้รับความเสียหาย จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ในชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน จนถึงชั้นพิจารณาพิพากษาคดี เนื่องจากเห็นว่าบุคคลดังกล่าวถูกจำกัดในเรื่องสิทธิเสรีภาพความเป็นอิสระ ในขณะที่การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ได้รับผลร้ายโดยตรงจากการกระทำผิดกลับไม่ได้รับความใส่ใจจากกระบวนการยุติธรรม⁸⁵

โดยรัฐมองว่าผู้เสียหายเป็นเพียงพยานที่ใช้เพื่อประกอบการพิจารณาลงโทษผู้กระทำ ความผิดเท่านั้น สาเหตุเนื่องจากในอดีตไม่มีบทบัญญัติและแนวปฏิบัติที่แน่ชัดมารับรองเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหาย ซึ่งในความเป็นจริงผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมต่างหากที่ควรจะได้รับ การ

⁸⁴ ชาญชัย แสวงศักดิ์ และ วรณชัย บุญบำรุง, "สารานุกรมเกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมาย", หน้า 125

⁸⁵ สำนักงานศาลยุติธรรม, การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและพัฒนาสังคม, 2559), หน้า 4

ปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมด้วยความเมตตาและให้ความสำคัญ คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย⁸⁶

จากกระแสสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เริ่มแผ่กระจายเข้ามา ประกอบกับผู้ร่างกฎหมายกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยเริ่มเล็งเห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญา อีกทั้งกลุ่มบุคคลซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเอง จึงเริ่มมีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนจนเกิดการปฏิวัติครั้งสำคัญในกระบวนการยุติธรรมของไทย ทำให้ประเทศไทยเริ่มมีการพัฒนาหลักปฏิบัติต่อผู้เสียหายโดยหันมาให้ความสำคัญเรื่องผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญามากยิ่งขึ้น⁸⁷

การศึกษาถึงระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของไทย ต้องเริ่มศึกษาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปีพุทธศักราช 2540 อันเป็นกฎหมายสูงสุดลำดับแรก โดยผลของมาตรา 245 ซึ่งถือว่าเป็นหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายในคดีอาญาที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ เนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญาถือเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน อันเป็นผลให้บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดอยู่ในฐานะเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา ในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของไทย ในหัวข้อนี้ผู้ศึกษาจะศึกษาถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นบทบัญญัติรองรับรัฐธรรมนูญให้มาตรการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยจะเน้นศึกษาเฉพาะแต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้⁸⁸

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

เมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญาขึ้นแล้ว มักจะส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของรัฐ ดังนั้น การป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรมจึงเป็นภาระหน้าที่หลักของรัฐที่จักต้องดำเนินการรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคม สำหรับบทบาทเจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยหลักมักกล่าวถึงองค์กรในกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล หรือ ราชทัณฑ์ ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ติดตามนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ คุ้มครองสิทธิผู้บริสุทธิ์ คุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากการก่ออาชญากรรม

⁸⁶ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 72

⁸⁷ จารุณี ฐานรตากรณ, "การปฏิรูปกฎหมาย การศาลไทยในยุคแห่งการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก" วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, ผู้อำนวยการสำนักศาลยุติธรรมประจำภาค 2, หน้า 60

⁸⁸ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, "การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษากระบวนการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย" (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2549), หน้า 63

กระบวนการยุติธรรมในอดีตให้ความสนใจเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญามากกว่าผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ซึ่งผู้เสียหายในประเทศไทยยังไม่เป็นที่รู้จักและให้ความสนใจมากนัก อาจกล่าวได้ว่าผู้เสียหายกลายเป็นผู้ที่ถูกสังคมมองว่าเป็นความโชคร้ายที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้น เพราะนอกจากไม่ได้รับสิทธิการให้ความช่วยเหลือใดๆ จากสังคมและกฎหมายแล้ว ในทางปฏิบัติก็มักจะถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติไม่เหมาะสมซ้ำเติมเป็นผลให้ตกเป็นเหยื่อในกระบวนการยุติธรรมอีกครั้ง กลายเป็นการตอกย้ำความทุกข์ทรมานที่ต้องเผชิญมากขึ้นไปอีก⁸⁹

สำหรับประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสการเรียกร้องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ เพื่อเป็นการพัฒนามาตรการให้การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา รัฐจึงได้รับเอาหลักการพื้นฐานขององค์การสหประชาชาติตามปฏิญญาสากลและสนธิสัญญาต่างๆ ที่เป็นสาระสำคัญเข้ามาบัญญัติเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยเฉพาะหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายคดีอาญา ซึ่งถือเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญโดยตรง จนนำไปสู่การร่างรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2540 ถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยที่บัญญัติถึงหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้อย่างชัดเจน ทัดเทียมกันกับอารยประเทศที่ให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมอย่างยาวนาน การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาจึงถือว่าเป็นหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายที่ควรจะได้รับจากกระบวนการยุติธรรมประเทศไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จำนวน 3 ฉบับ ซึ่งต่างมีการบัญญัติถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ชัดเจน ดังต่อไปนี้⁹⁰

1.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ในมาตรา 245 และมาตรา 246 ดังนี้ มาตรา 245 “บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือแก่ร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา 246 “บุคคลใดตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดี

⁸⁹ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 74

⁹⁰ สุรศักดิ์ ตรีรัตน์ตระกูล, "การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเหยื่อหรือผู้เสียหายโดยกระบวนการยุติธรรม" (หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ), หน้า 12

นั่นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไป เพราะการนั้นคืน ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ” จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงถึงหลักการสำคัญเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา มีหลักการคือ สงเคราะห์ผู้เสียหายในคดีอาญา แนวความคิดนี้เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยถือว่าเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นกับผู้ซึ่งเป็นคนในสังคม สังคมย่อมได้รับผลกระทบไปด้วย ดังนั้นสังคมจึงไม่อาจปล่อยให้ผู้ได้รับความเสียหายได้รับผลจากการกระทำความผิดอาญาซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้นรัฐย่อมต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายนั้น แต่การเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญาดังกล่าวรัฐมิได้เป็นผู้กระทำขึ้น รัฐจึงไม่ได้มีส่วนที่ทำให้ความเสียหายเกิดขึ้น ดังนั้นรัฐจึงเข้ามาเยียวยาในรูปแบบการสงเคราะห์หรือให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายเท่านั้น

นอกจากนี้ผู้เสียหายยังมีสิทธิที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญที่กำหนดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปีพุทธศักราช 2540 โดยได้บัญญัติให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้มากขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญในอดีต มีการเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาสาระที่ดีขึ้นในหลายๆ ด้าน อาทิเช่น มีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างองค์กร มีบทตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตลอดจนมีการจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อตรวจสอบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองตาม มาตรา 40 (4) ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐตาม มาตรา 40 (5) สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐยกเว้นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 56 สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของตนตาม มาตรา 58 อีกทั้งยังมีสิทธิที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน⁹¹

หลังจากรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2540 มีผลใช้ ภาครัฐได้ดำเนินการแก้ไขกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอีกหลายกรณีด้วยกัน เช่น ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2548 เรียกว่า

⁹¹ อุดมศักดิ์ สนิธิพิชญ์, อิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), น.164-165.

"พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548" โดยเพิ่มหลักการเกี่ยวกับสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาให้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่มีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ทุกประเภททุกฐานความผิด หากผู้เสียหายมีฐานะยากจน รัฐมีการจัดมาตรการในการจัดหาทุนความให้แก่ผู้เสียหายด้วย ถือเป็นมาตรการที่รัฐดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 245 ด้วย⁹²

1.1.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ภายหลังจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว แต่สิทธิในการได้รับการชดเชยความเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญายังคงได้รับการรับรองโดยการนำหลักการดังกล่าวไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรมมาตรา 40 เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับคดีอาญา อาจกล่าวได้ว่าสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิของบุคคลที่ตกอยู่ในสถานะ เป็นผู้เสียหายตามกฎหมายเมื่อมีการดำเนินคดีอาญา ดังจะเห็นได้จากมาตรา 40 เป็นการกล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมโดยรวมไว้หลายประการ เช่น มาตรา 40 (2) ได้กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการพิจารณาว่าต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานในการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย ได้รับทราบข้อเท็จจริงอย่างพอเพียงตลอดจนพยานหลักฐานของตน มาตรา 40 (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

รัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2550 ถือเป็นบทบัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยยังคงให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสังคมให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ⁹³

1.1.3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมอยู่ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 บัญญัติว่า

“สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่นบุคคลย่อมมี

⁹² พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 78

⁹³ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 79

สิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ トラบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกรตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”⁹⁴

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 วรรคท้าย ที่บัญญัติให้บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญามีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐ จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยยังคงให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ที่ต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมให้เป็นบุคคลสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งควรจะได้รับกรช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเยียวยากรความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายที่ต้องสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดนั้นกลับคืนมาโดยการให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกจากรัฐ⁹⁵

จากการศึกษาบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญของไทยทั้งสามฉบับ จะเห็นได้กรกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นเพียงกรกำหนดขอบเขตหลักปฏิบัติเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายเท่านั้น ซึ่งหลักการต่างๆ ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้จะไม่สามารถบรรลุผลได้ หากขาดกฎหมายลำดับรองมารองรับกรปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งปัจจุบันถือว่าเป็นปัญหาในกระบวนการยุติธรรมของไทยที่ยังคงขาดกลไกรองรับ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนของมาตรการเยียวยาความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด แม้จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 โดยการเพิ่มสิทธิให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ โดยความสะดวกรวดเร็วผ่านมาตรการให้ความช่วยเหลือจากรัฐแล้วก็ตาม แต่จากการศึกษาจะพบว่าบทบัญญัติที่กำหนดขึ้นมาเป็นมาตรการให้ความช่วยเหลือแค่เพียงใน

⁹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25

⁹⁵ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 79

ชั้นของการดำเนินคดี เพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น ส่วนในขั้นตอนของการบังคับคดีเพื่อบังคับใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายรองรับให้ผู้เสียหายได้รับการช่วยเหลือจากรัฐจนกระทั่งได้รับการเยียวยาอย่างแท้จริง จึงเห็นสมควรว่า หากรัฐมีมาตรการรองรับในการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายให้มีช่องทางในการบังคับคดีกับผู้กระทำความผิดหรือมีมาตรการให้การเยียวยารองรับในเบื้องต้นผ่านอาจทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิดที่มีประสิทธิภาพมากกว่ามาตรการที่มีอยู่เดิมได้⁹⁶

ดังนั้น สิ่งสำคัญที่หน่วยงานภาครัฐต้องเร่งดำเนินการเพื่อจัดให้มีการปฏิบัติอย่างเป็นทางการคือ กำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเข้ามาทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในชั้นของการบังคับคดีให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีผลโดยตรงต่อการได้รับการช่วยเหลือของผู้เสียหาย ที่ต้องได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงเห็นควรจัดให้มีการทบทวนกฎหมายและวิธีปฏิบัติเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการช่วยเหลือเยียวยาโดยสะดวกรวดเร็ว ซึ่งการชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าวผู้เสียหายควรจะได้รับก่อนค่าปรับที่ผู้กระทำความผิดต้องชำระแก่รัฐ⁹⁷

1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในส่วนของ การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไปพร้อมกับการดำเนินคดีอาญา ทั้งในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์และคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง แต่ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายทำได้เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เพียง 9 ฐานความผิด เท่านั้น กล่าวคือ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆังทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 43 หากเป็นการกระทำความผิดอาญาฐานอื่น เช่น ความผิดฐานฆ่า ข่มขืนกระทำชำเรา กรณีเหล่านี้ผู้เสียหายไม่อาจยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่รัฐเป็นโจทก์ได้ ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดภาระแก่ผู้เสียหาย แต่เพื่อให้เป็นไปตามหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐต่อมาในปี พ.ศ. 2548 จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1⁹⁸

⁹⁶ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 81

⁹⁷ ดล บุนนาค, เรื่องเดิม, หน้า 61

⁹⁸ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 83

เจตนารมณ์ของการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าว เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้อย่างครบถ้วน โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ได้เพิ่มเติม ได้กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทุกฐานความผิดนอกเหนือจากที่พนักงานอัยการเรียกร้องให้ตามมาตรา 43 เข้าไปในคดีที่รัฐเป็นโจทก์ได้ เพื่อให้คดีต่างๆ ที่เกิดจากมูลกรณีเดียวกันได้รับการวินิจฉัยชี้ขาดไปในคราวเดียวกัน โดยไม่ต้องไปฟ้องร้องกันใหม่ อันเป็นการลดภาระของคู่ความและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานของศาล รวมทั้งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่ระบบอำนวยความยุติธรรมทางอาญาได้ดียิ่งขึ้น⁹⁹

ที่ผ่านมาการเยียวยาช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญานั้นถูกจำกัดความผิดบางประเภทซึ่งไม่สามารถให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาในการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชัดเจน จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงความเป็นมาในการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายหรือผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในประเทศไทยต่อการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน โดยพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1.2.1 ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548

ไทยมีกฎหมายที่กำหนดให้อำนาจอัยการเรียกทรัพย์สินหรือให้ใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหาย ที่เรียกว่า "พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126" โดยเจตนารมณ์ให้อำนาจแก่อัยการให้อำนาจเรียกคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สินก็เพื่อมุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายที่ไม่ได้เป็นผู้ฟ้องคดีด้วยตนเอง ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 ถูกยกเลิกแล้วมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ในปี 2451 นับว่าเป็นกฎหมายที่มีความเป็นสากลครั้งแรก เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวมีการนำรูปแบบกฎหมายจากต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการยกร่าง¹⁰⁰

ถือว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกที่บัญญัติถึงหลักเกณฑ์การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา โดยเรียกว่า "การฟ้องคดีแพ่งอันเกี่ยวข้องด้วยความผิดฐานอาญา" จวบจนมีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปี พ.ศ. 2478 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2478 โดยการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีการนำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งที่

⁹⁹ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 83

¹⁰⁰ พงษ์ธร ธัญญสิริ, "ย้อนดูอดีตเพื่อก้าวสู่อนาคตกฎหมายอาญาไทย", วารสารกระบวนการยุติธรรม, เล่ม 2, ปี 2, หน้า 133. (2552).

เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาจากกฎหมายทั้งสองฉบับมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ถึงมาตรา 51 กฎหมายทั้งสองฉบับจึงเป็นที่มาของบทบัญญัติการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน¹⁰¹

1.2.2 พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายทำได้เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เพียง 9 ฐานความผิด เท่านั้น กล่าวคือ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 หากเป็นการกระทำความผิดอาญาฐานอื่น เช่น ความผิดฐานฆ่า ช่มชู้ กระทำชำเรา กรณีเหล่านี้ผู้เสียหายไม่อาจยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่รัฐเป็นโจทก์ได้ ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดภาระแก่ผู้เสียหายเป็นอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งใช้ระยะเวลายาวนานและมีค่าใช้จ่ายในส่วนของการดำเนินคดี¹⁰²

จากบทบัญญัติในมาตรา 43 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจพนักงานอัยการในการดำเนินการเรียกทรัพย์คืนหรือให้ใช้ราคาแทนผู้เสียหาย เฉพาะบางข้อหาที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์คืน จึงทำให้เกิดช่องว่างการใช้สิทธิของผู้เสียหาย ซึ่งไม่สามารถดำเนินการเพื่อให้รัฐให้ความช่วยเหลือในการเรียกคืนความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมในฐานความผิดอื่นๆ ได้ จึงจัดให้มีการทบทวนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายครอบคลุมโดยการอำนวยความสะดวกจากรัฐ จึงยกร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับแนวทางในการชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดในคดีอาญาที่เหมาะสมกับประเทศไทย เป็น 2 แนวทาง ดังต่อไปนี้

1. ร่างกฎหมายที่สำนักงานศาลยุติธรรมเสนอ คือ เสนอให้มีการเพิ่มเติมเป็นบทบัญญัติมาตรา 44/1 โดยให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาให้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุพนักงานอัยการไม่ดำเนินการให้ตามมาตรา 43 หรือ

¹⁰¹ ศิวาพร ศักดาศิริโรจน์, "การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1", (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551), หน้า 3

¹⁰² พรพิมล ธรรมทวิ, เรื่องเดิม, หน้า 83

ผู้เสียหายได้รับความเสียหายและมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในกรณีอื่นนอกเหนือจากบทบัญญัติใน มาตรา 43 กำหนด¹⁰³

2. ร่างกฎหมายที่ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้เสนอ คือ เสนอให้แก้ไขบทบัญญัติ มาตรา 43 ในการ เรียกทรัพย์สินหรือเรียกให้ใช้ราคาหรือค่าสินไหมทดแทนในกรณีผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือเสื่อมเสียเสรีภาพในร่างกาย กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นผู้ ยื่นคำขอไปพร้อมกับคำฟ้อง ทั้งนี้ พนักงานอัยการต้องได้รับการยินยอมจากผู้เสียหายก่อนเป็น รูปแบบที่ใช้ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ Common Law¹⁰⁴

ซึ่งระบบนี้เป็นระบบที่ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนไปใน คดีอาญาที่พนักงานอัยการยื่นคำขอมาได้ทันที โดยผู้เสียหายไม่ต้องทำคำร้องขอเข้ามาเพื่อขอรับค่า สินไหมทดแทนอีก หากศาลมีคำสั่งให้ชดใช้ไม่เต็มตามจำนวนที่ผู้เสียหายต้องสูญเสียไป ผู้เสียหาย สามารถฟ้องร้องทางแพ่งเพื่อเรียกให้ชดใช้ในส่วนที่ขาดได้อีก¹⁰⁵

ต่อมามีความเห็นเป็นเอกฉันท์โดยกำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นผู้มี สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เข้ามาในคดีของพนักงานอัยการ และให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้อง ค่าสินไหมทดแทนได้ทุกประเภททุกฐานความผิด จึงทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสได้รับการเยียวยาและมี โอกาสแสดงความประสงค์ได้อย่างเต็มที่

มาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา โดยมีหลักสำคัญคือ กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์เพื่อขอให้ศาลบังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนที่นอกเหนือจากที่พนักงานอัยการ ขอตามมาตรา 43 ได้ โดยไม่ต้องไปดำเนินคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนเหล่านั้นเป็นอีกคดีหนึ่ง ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้¹⁰⁶

(1) คดีอาญาพนักงานอัยการต้องเป็นโจทก์เท่านั้น

¹⁰³ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 83

¹⁰⁴ สุรัฐพล คชพิมพ์, "บทบาทพนักงานอัยการในการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ : ศึกษาการเรียกค่าสินไหมทดแทน ในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา" (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริติ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจ 2557), หน้า 115

¹⁰⁵ บรรหาร กำลา, "สรุปสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและการชดใช้ค่า สินไหมทดแทน," จุลนิติ, ฉบับที่ 3, ปีที่ 3, น. 27 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2549)

¹⁰⁶ นนทวรรณ ปันงาม, เรื่องเดิม, หน้า 61

(2) ผู้ที่ได้รับ ความเสียหายทางแพ่งที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา นี้ต้องปรากฏว่าความเสียหายทางแพ่งนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หรือมีมูลเหตุมาจากการ กระทำความผิดทางอาญา

(3) คำว่า "ผู้เสียหาย" ตามมาตรานี้มีความหมายอย่างเดียวกับคำ ว่าผู้เสียหายในมาตรา 2 (4) ซึ่งรวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามมาตรา 4 มาตรา 5 และ มาตรา 6

(4) การยื่นคำร้องเข้าไปในคดีอาญาตามมาตรา นี้ คดีอาญานั้นต้อง เป็นคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และผู้เสียหายที่มีสิทธิยื่นคำร้องต้องเป็นผู้เสียหายที่ปรากฏอยู่ใน คำฟ้องของโจทก์เท่านั้น ส่วนคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง ผู้เสียหายรายอื่นไม่อาจยื่นคำร้อง ขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้าไปในคดีอาญาดังกล่าวได้ แม้มูลกรณีที่ทำให้เกิดความเสียหายเป็นมูลกรณีเดียวกัน

(5) การยื่นคำร้องตามมาตรา นี้ก็เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในทาง แพ่งเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีอาญาตามมาตรา 30 ดังนั้น ผู้เสียหายจึงนำ สืบพยานได้เฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนว่ามีเพียงใดเท่านั้น จะนำพยานหลักฐานเข้า สืบเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดของจำเลยไม่ได้

(6) ผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องตามมาตรา นี้จะต้องมีสิทธิเรียกร้องค่า สินไหมทดแทนจากจำเลยและสิทธิเรียกร้องดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจหรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน

(7) คำว่า "ค่าสินไหมทดแทน" ที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องตามมาตรา นี้มี ความหมายตรงกับคำว่า "ค่าสินไหมทดแทน" ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438, 215

(8) หากศาลที่พิจารณาคดีอาญาเป็นศาลแขวง ผู้เสียหายก็ยื่นคำร้องขอค่า สินไหมทดแทนต่อศาลแขวงได้แม้จำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนจะมีทุนทรัพย์เกินอำนาจศาลแขวงที่ พิจารณาพิพากษาก็ตาม ถือว่ามาตรา 44/1 ที่แก้ไขใหม่นี้เป็นกฎหมายเฉพาะ เป็นข้อยกเว้นของ มาตรา 17 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

(9) ความเสียหายที่เป็นเหตุแห่งการเรียกค่าสินไหมทดแทนต้องเป็นความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดที่พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องร้องเท่านั้น ผู้เสียหายจะเรียกร้อง เอาค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดที่ไม่ถูกฟ้องไม่ได้

(10) สำหรับระยะเวลาในการยื่นคำร้องตามมาตรา นี้แยกออกเป็น 2 กรณี

1. ในกรณีที่คดีต้องมีการสืบพยาน (อาจเป็นกรณีที่จำเลย ให้การปฏิเสธหรือรับสารภาพแต่จะต้องมีการสืบพยานประกอบคำรับสารภาพ) ผู้เสียหายต้องยื่นคำ

ร้องก่อนที่ศาลจะเริ่มสืบพยานคดีนั้น การสืบพยานที่ว่านี้หมายถึงการสืบพยานตามปกติ ไม่
 หมายรวมถึงการสืบพยานล่วงหน้า ดังนั้นแม้คดีจะมีการสืบพยานล่วงหน้ามาแล้วแต่ตราบใดที่
 ศาลยังไม่ได้เริ่มสืบพยานโจทก์ ผู้เสียหายก็ยังมีสิทธิยื่นคำร้องตามมาตรานี้ได้

2. ในกรณีที่คดีไม่มีการสืบพยาน (โดยปกติจะเป็นคดีที่
 จำเลยให้การรับสารภาพ) ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือมีคำพิพากษา

(11) หากยื่นคำร้องภายในกำหนด มาตรา 44/1 วรรคสอง ให้ถือว่าคำร้อง
 เป็น "คำฟ้อง" และผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น การที่บัญญัติไว้เช่นนี้เพราะไม่
 ประสงค์จะให้ผู้เสียหายไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจำนวนเดียวกันนี้เป็นคดีแพ่งซ้ำซ้อนอีก ดังนั้น
 หากผู้เสียหายซึ่งได้ยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 นำคดีไปฟ้องยังศาลที่พิจารณาคดีแพ่งเรียกค่าสินไหม
 ทดแทนอีก ต้องถือว่าเป็นการฟ้องซ้อนหรือฟ้องซ้ำแล้วแต่กรณี

(12) เนื้อหาในคำร้องต้องแสดงรายละเอียดว่า การกระทำของจำเลย
 ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างไรบ้าง และจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องมีเพียงใด หากคำร้องไม่
 ชัดเจนศาลจะสั่งให้แก้ไขได้

(13) คำร้องทำได้แต่เพียงขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่
 ผู้เสียหายเท่านั้น ผู้เสียหายจะมีค่าขอประการอื่นที่ไม่ใช่ค่าขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน
 มิได้ เช่น ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยไว้ก่อนมีคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
 ความแพ่ง มาตรา 254 (1) หรือมีคำสั่งห้ามชั่วคราว มิให้จำเลยกระทำละเมิดต่อไป ตามมาตรา 254
 (2) ไม่ได้ หากผู้เสียหายประสงค์จะให้มีการใช้วิธีการชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
 แพ่งจะต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งปกติ

(14) คำร้องของผู้เสียหายต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่
 พนักงานอัยการเป็นโจทก์ กล่าวคือ ต้องยึดข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเช่นเดียวกับฟ้องของพนักงาน
 อัยการ เช่น หากพนักงานอัยการฟ้องว่าจำเลยขับรถโดยประมาท ผู้เสียหายก็จะไปกล่าวในคำร้องว่า
 จำเลยกระทำโดยเจตนาเพื่อเป็นฐานในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในจำนวนที่สูงที่สุดไม่ได้

(15) แม้ว่าค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 มาตรา 438 วรรคสอง จะครอบคลุมรวมถึงการคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้นด้วยก็ตาม หาก
 พนักงานอัยการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 มาตรา 43 แล้ว ในคำร้องของผู้เสียหายซึ่งเรียกค่าสินไหมทดแทนจะเรียกทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สิน
 ไปด้วยอีกไม่ได้ เพราะจะเป็นการซ้ำซ้อน แต่ถ้าเป็นความเสียหายอื่นนอกจากที่พนักงานอัยการเรียก
 ให้ตามมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายสามารถเรียกได้

(16) เมื่อศาลได้รับคำร้องจากผู้เสียหายตามมาตรา 44/1 แล้วให้ดำเนินการ
 ดังนี้

1. ให้ศาลแจ้งให้จำเลยทราบถึงการมีคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา หากจำเลยให้การประการใดหรือไม่ประสงค์จะให้การให้ศาลบันทึกไว้ ถ้าหากจำเลยประสงค์จะทำคำให้การเป็นหนังสือให้ศาลกำหนดระยะเวลายื่นคำให้การตามที่เห็นสมควรและเมื่อพนักงานอัยการสืบพยานเสร็จศาลจะอนุญาตให้ผู้เสียหายนำพยานเข้าสืบถึงค่าสินไหมทดแทนได้เท่าที่จำเป็น หรือศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีอาญาไปก่อนแล้วพิจารณาค่าพิพากษาคดีส่วนแพ่งในภายหลังก็ได้ ตามมาตรา 44/2 วรรคแรก

2. หากความปรากฏต่อศาลว่าผู้ยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 เป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทุนความได้เอง ให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้นั้น โดยทนายความที่ได้รับแต่งตั้งมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวมีเจตนารมณ์เพื่อให้การพิจารณาคดีในส่วนแพ่งเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับการช่วยเหลือหรือเยียวยาความเสียหายด้วยความสะดวก เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้เสียหาย อันเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างเป็นธรรมและรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการสร้างความยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985

1.3 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ที่มาตรา 25 วรรคสี่ ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามกฎหมายบัญญัติ

หลักการสำคัญเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา มีหลักการคือ สงเคราะห์ผู้เสียหายในคดีอาญา แนวความคิดนี้เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยถือว่าเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นกับผู้ซึ่งเป็นคนในสังคม สังคมย่อมได้รับผลกระทบไปด้วย ดังนั้นสังคมจึงไม่อาจปล่อยให้ผู้ได้รับความเสียหายได้รับผลจากการกระทำความผิดอาญาซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้นรัฐย่อมต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้นั้น แต่การเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญาดังกล่าวรัฐมิได้เป็นผู้กระทำขึ้น รัฐจึงไม่ได้มีส่วนที่ทำให้ความเสียหายเกิดขึ้น ดังนั้นรัฐจึงเข้ามาเยียวยาในรูปแบบการสงเคราะห์หรือให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายเท่านั้น บนพื้นฐานแนวคิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม พอสรุปได้ดังนี้

1) เพื่อคุ้มครองช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น ให้มีสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยาทางการเงินจากรัฐ

2) เพื่อคุ้มครองช่วยเหลือเยียวยาบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าเป็นข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดให้มีสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยาทางการเงินจากรัฐ¹⁰⁷

อย่างไรก็ตาม ในการช่วยเหลือของรัฐไม่ได้ให้ความช่วยเหลือทั้งหมดของความเสียหายที่ผู้กระทำผิดจะต้องรับผิดชอบ แต่รัฐจะเข้าไปช่วยในลักษณะของการสงเคราะห์ (Public Assistance Approach) โดยรัฐจะจ่ายในรูปของเงินสงเคราะห์ (Ex Gratia Payment) และอาจมีการกำหนดถึงความรับผิดชอบของรัฐในการจ่ายเงินช่วยเหลือเฉพาะในความผิดบางประเภท และมีข้อยกเว้นความรับผิดชอบในจำนวนเงินดังกล่าวได้ หากผู้เสียหายมีส่วนในการกระทำความผิดด้วย¹⁰⁸

ซึ่งความหมายของคำว่า "ผู้เสียหาย" ในพ.ร.บ.ฉบับนี้ หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ทั้งนี้การเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายหรือจำเลยพึงได้ตามกฎหมายอื่น ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย แล้วแต่กรณี ให้สิทธิของผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตายในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายหรือจำเลยนั้น ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

การได้รับค่าตอบแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหาย อันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ต้องเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ความผิดเกี่ยวกับเพศ (มาตรา 276 - 287) และความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย (มาตรา 288 - 308) ผู้เสียหายจะได้รับค่าตอบแทน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ และค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการ

¹⁰⁷ ประธาน วัฒนวนิชย์ (2550) "กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ" วารสารนิติศาสตร์ 9 (2520) : หน้า 72

¹⁰⁸ ประธาน วัฒนวนิชย์, เรื่องเดิม, หน้า 72

เห็นสมควร โดยคณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

กรณีการรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ ถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดีและปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้น ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือ การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ให้กำหนดหลักเกณฑ์จาก ค่าทดแทนการถูกคุมขัง ค่าใช้จ่ายที่ จำเป็นในการรักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจเนื่องจากจำเลยได้รับความเจ็บป่วยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตายและความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี การยื่นคำขอ และการอุทธรณ์ ให้ผู้เสียหาย จำเลยหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทนค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการ ณ สำนักงานยุติธรรม ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด หรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้น ปรากฏตามข้อเท็จจริงฟังยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

ในกรณีที่ผู้เสียหาย จำเลยหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย จำเลยหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายแล้วแต่กรณี อาจยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายแทนได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

กรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุดผู้อุทธรณ์ยื่นอุทธรณ์ต่อสำนักงานยุติธรรมจังหวัดหรือศาลจังหวัดที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเพื่อส่งให้แก่ศาลอุทธรณ์ก็ได้ และให้ถือว่าเป็นการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แล้ว

ต่อมาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเป็น ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ด้วยเหตุว่า

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน สมควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยให้มีการแจ้งสิทธิการ ได้รับค่าตอบแทน หรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ แก่ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหาย หรือแก่จำเลยที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง หรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ปรับปรุงองค์ประกอบของคณะกรรมการพิจารณา ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา และเพิ่มอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการในการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาตามความเหมาะสม รวมถึงกำหนดอำนาจหน้าที่และการดำเนินการของคณะอนุกรรมการรวมทั้งการใช้สิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการดังกล่าว ตลอดจนกำหนดวิธีการยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย และปรับปรุงรายการท้ายพระราชบัญญัติ ทั้งนี้ เพื่อให้การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาสามารถกระทำได้รวดเร็วครอบคลุม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่อบ่มุ่เน้นให้การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา สามารถกระทำได้รวดเร็ว ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา มิได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายของประเทศไทย เท่านั้น กฎหมายของประเทศต่าง ๆ ก็ได้มีการบัญญัติถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ด้วยเช่นกัน ในการศึกษานี้จะเลือกศึกษาเฉพาะการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐฝรั่งเศส

2.1 การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา

แรกเริ่มนั้น แนวคิดการดำเนินคดีอาญาของสหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลมาจากระบบคอมมอนลอว์ Common Law ของอังกฤษ ดังนั้น สหรัฐอเมริกาได้ให้สิทธิการดำเนินคดีอาญาของประชาชนไว้อย่างกว้างขวาง ต่อมาเนื่องจากความแตกต่างของการฟ้องร้องคดีอาญาในแต่ละมลรัฐ และอิทธิพลจากวัฒนธรรมทางกฎหมายของฝรั่งเศส ทำให้สหรัฐอเมริกากำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจในการฟ้องร้องคดีอาญาโดยเฉพาะในฐานะผู้แทนของชุมชน ทำให้ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาโดยตรง เหมือนเช่นเดิม¹⁰⁹

¹⁰⁹ อลงกรณ์ กลิ่นหอม, เรื่องเดิม, หน้า 71

สหรัฐอเมริกา มีการปกครองแบบสหพันธรัฐ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการปกครอง โดยรัฐบาลสหพันธ์ (Federal Government) กล่าวคือ มีระบบรัฐบาลคู่ โดยอำนาจการปกครองถูก แบ่งเป็นรัฐบาลกลาง หรือชาติ กับรัฐบาลท้องถิ่น หรือมลรัฐ (State) ซึ่งแต่ละมลรัฐมีอำนาจบริหาร กิจการภายในมลรัฐ มีรัฐธรรมนูญ มีระบบกฎหมายและระบบศาลของตนเอง และอาจแตกต่างกันใน แต่ละมลรัฐ รัฐบาลกลางเองก็มีระบบกฎหมายและระบบศาลเป็นของตนเองเช่นกัน ดังนั้น รูปแบบ ของระบบการรักษาความสงบเรียบร้อยในสหรัฐอเมริกาจึงขาดความเป็นเอกภาพ อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของมลรัฐใด ๆ หรือแม้แต่กฎหมายของรัฐบาลกลาง จะขัดต่อรัฐธรรมนูญ ของสหรัฐอเมริกามีได้ โดยมีศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาเป็นสถาบันสูงสุดในการวินิจฉัยว่ากฎหมายใด ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่¹¹⁰

สำหรับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ในชั้นเดิมศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกา มิได้ให้ความสนใจมากนัก เพราะเห็นว่าเป็นอำนาจของแต่ละมลรัฐ ที่จะวางแนวปฏิบัติให้เหมาะสมกับ สภาพสังคมของแต่ละมลรัฐ ต่อมาภายหลังสงครามกลางเมือง (ค.ศ. 1861 - 1865) ศาลฎีกาจึงให้ ความสำคัญต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐมากขึ้น จนกระทั่งในที่สุดศาลฎีกาได้ตีความ ว่า บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญสามารถบังคับแก่วิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละมลรัฐได้ด้วย¹¹¹

2.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญา

แนวคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสหรัฐอเมริกานั้น ในชั้นเดิม สหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลจากหลักคอมมอนลอว์ Common Law ของอังกฤษ โดยในการฟ้อง คดีอาญาเอกชนมีสิทธิเสรีภาพในการฟ้องคดีอาญาได้อย่างไม่จำกัดเช่นเดียวกับกรณีของประเทศ อังกฤษ ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่จัดให้ประเทศสหรัฐอเมริกาอยู่ในประเภท "ประเทศที่เอกชนมีสิทธิฟ้อง คดีอาญาได้อย่างไม่จำกัด" เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ

ในช่วงแรก ๆ นั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นรูปแบบของการดำเนิน กระบวนการยุติธรรมโดยรัฐ ซึ่งพัฒนามาจากกระบวนการยุติธรรมที่ดำเนินการโดยเอกชน หรือ ผู้เสียหายมาเป็นการดำเนินการโดยรัฐ จนกระทั่งปี 1970 เกิดความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเหยื่อ อาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งการเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้ได้กลายมาเป็นรากฐานที่สำคัญใน การให้ความสำคัญกับผู้เสียหายในคดีอาญาและความต้องการของผู้เสียหายในคดีอาญาทั้งในระดับ ท้องถิ่นและมลรัฐ รวมถึงการออกกฎหมายและพระราชบัญญัติในมลรัฐ และในปี 1990 ทุกมลรัฐต่าง ได้ตระหนักถึงสิทธิทางกฎหมายของเหยื่ออาชญากรรม โดยในปัจจุบันดังกล่าวนี้จำนวนถึง 50มลรัฐมี กฎบัตรว่าด้วยสิทธิเหยื่ออาชญากรรม (Victims' Bill of Rights) ได้ให้ความสำคัญในการให้ความ

¹¹⁰ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 59

¹¹¹ วิสาร พันธุนะ, "วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา", ตุลาคม 25 (กันยายน - ตุลาคม 2521), หน้า 40

คุ้มครองแก่เหยื่ออาชญากรรม และมีมลรัฐจำนวน 29 มลรัฐมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้มีบทคุ้มครองและสิทธิของเหยื่อ ค.ศ. 1990 (Victim's Rights and Protection Act, 1990)¹¹²

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ Common Law มีความยุ่งยากและซับซ้อนในตัวเองประการหนึ่ง ประกอบกับระบบการฟ้องคดีอาญาที่แตกต่างกันในแต่ละมลรัฐ ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ในที่สุดสหรัฐอเมริกาหันมาให้ความสนใจกับระบบการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาแบบอัยการของฝรั่งเศสซึ่งได้รับการพัฒนาไปมากแล้ว ทำให้ในที่สุดมลรัฐต่างๆ ส่วนใหญ่ได้ยอมรับระบบการฟ้องคดีอาญาแบบฝรั่งเศส มาปรับใช้กับระบบการรักษาความสงบเรียบร้อยของตน โดยเมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นและรู้ตัวผู้กระทำผิด ในคดีที่ผิดกฎหมายของมลรัฐ(State) ศาล Magistrates จะออกหมายและสั่งให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รักษาความสงบสุข (Peace Officer) จับบุคคลผู้กระทำผิด ส่วนในคดีที่ผิดกฎหมายของรัฐบาลสหพันธ์ United States Commissioners มีอำนาจออกกฎหมาย อย่างไรก็ตาม บุคคลธรรมดายังคงมีอำนาจจับผู้กระทำผิดร้ายแรง (Felony) ได้โดยไม่จำเป็นต้องมีหมาย ซึ่งเป็นอิทธิพลของระบบกฎหมาย Common Law ที่ยังหลงเหลืออยู่¹¹³

สำหรับการฟ้องร้องคดีอาญาในสหรัฐอเมริกามีอยู่ 3 แบบด้วยกันคือ¹¹⁴

1. การฟ้องร้องดำเนินคดีที่ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการทำคำฟ้องยื่นเสนอต่อคณะลูกขุน เพื่อทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสนอต่อศาลที่มีอำนาจเรียกว่า "Incitement"
2. การฟ้องร้องคดีอาญาของคณะลูกขุน ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดยื่นฟ้องให้คณะลูกขุนทำการไต่สวน คณะลูกขุนก็จะทำการไต่สวนหาพยานหลักฐานเอง และเสนอฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป วิธีนี้เรียกว่าการดำเนินคดีแบบ Presentment
3. การฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการต่อศาลที่มีเขตอำนาจเป็นการดำเนินคดีแบบ Information

แม้ว่าสหรัฐอเมริกาก็จะเปิดโอกาสให้เอกชนมีสิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้อย่างไม่จำกัด อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุผลที่วัฒนธรรมทางกฎหมายของฝรั่งเศสเข้ามามีอิทธิพลในประเทศนี้ภายหลัง ทำให้ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกาอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาเป็นของพนักงานอัยการโดยเฉพาะ ในฐานะผู้แทนของชุมชน ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาโดยตรงเหมือนในอดีต แต่ผู้เสียหายยังคงมีสิทธิร้องทุกข์ (complaint) ต่อตำรวจให้ดำเนินคดีอาญา หรือยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาล Magistrates (ศาลแขวง) สำหรับความผิดที่มีโทษปานกลางและ

¹¹² วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 107-108

¹¹³ อมร อินทรกำแหง, "การดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา", อัยการนิเทศ 19 (2500), หน้า - 177 - 178

¹¹⁴ กิตติ บุศยพลากร "ผู้เสียหายในคดีอาญา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523), หน้า 22 - 23

ยื่นคำร้องทุกข์ต่อคณะลูกขุนในความผิดร้ายแรง (felony) เพื่อให้ทำการไต่สวนมูลฟ้องและดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป¹¹⁵

ในกระบวนการดำเนินคดีอาญานั้น โดยปกติแล้วหัวหน้าอัยการประจำสำนักงานนั้น ๆ จะเป็นผู้ควบคุมการใช้ดุลพินิจในสำนักงานของตน เช่น อัยการสหรัฐ (U.S. Attorney) ก็จะคอยควบคุมผู้ช่วยอัยการสหรัฐ (Assistant U.S. Attorney) หรือในกรณีหัวหน้าอัยการระดับท้องถิ่น (District Attorney) ต้องคอยควบคุมผู้ช่วยอัยการระดับท้องถิ่น (Assistant stat's Attorney เป็นต้น การควบคุมเช่นนี้ หากในสำนักมีอัยการจำนวนไม่มากนัก การควบคุมก็จะไปอย่างรัดกุม ซึ่งจะทำให้การใช้ดุลพินิจเป็นไปอย่างสอดคล้องกัน แต่ถ้าเป็นสำนักงานใหญ่ที่มีอัยการอยู่เป็นจำนวนมาก การควบคุมอาจเป็นไปอย่างหละหลวมซึ่งอาจทำให้การใช้ดุลพินิจไม่มีความสอดคล้องกันเลยทีเดียว¹¹⁶

นอกจากนั้น อธิบดีอัยการสหรัฐ ๆ หรือมลรัฐ แล้วแต่กรณี ซึ่งยังถือว่าเป็นจุดศูนย์รวมอำนาจในการบังคับกฎหมาย ยังมีอำนาจควบคุมดุลพินิจของอัยการในระดับสหรัฐ ๆ หรือมลรัฐหรือระดับท้องถิ่นโดยการเข้าแทรกแซงในคดี เช่น ในแคนซัส อธิบดีอัยการของแคนซัสมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องเข้าไปปรากฏตัวและดำเนินคดีอาญาด้วยตนเอง ตามที่เห็นสมควรหรือเป็นกรณีที่ผู้ว่าการรัฐ หรือหน่วยงานสาขาของสถานีดับญูติแจ้งให้เขาทำเช่นนั้น¹¹⁷

นอกจากมาตรการการควบคุมภายในแล้ว สหรัฐอเมริกายังมีมาตรการให้อัยการต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ กล่าวคือ ในความรับผิดชอบที่มีต่อฝ่ายบริหารนั้น กฎหมายของสหรัฐและของมลรัฐต่าง ๆ ได้บัญญัติมาตรการที่หัวหน้าฝ่ายบริหารจะปลดอัยการออกจากตำแหน่งได้ในกรณีที่ปรากฏว่ามีการกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ เช่น กรณีไม่ฟ้องคดีเพราะรับสินบนจากผู้กระทำผิด การปลดอัยการสหรัฐออกจากตำแหน่งเป็นอำนาจของประธานาธิบดี ส่วนการปลดอัยการในระดับมลรัฐเป็นอำนาจของผู้ว่าการรัฐ¹¹⁸

ในส่วนของความรับผิดชอบที่อัยการมีต่อฝ่ายนิติบัญญัตินั้น จะมีลักษณะเป็นการขับให้ออกจากตำแหน่ง (Impeachment) โดยรัฐสภาของสหรัฐ (U.S. Congress) และสภาของรัฐ (State Legislature) มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญที่จะขับ (Impeach) อัยการของสหรัฐและอัยการ

¹¹⁵ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 61

¹¹⁶ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, "ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาที่มีมูลของอัยการในสหรัฐอเมริกา", วารสารนิติศาสตร์ 1 (2521), หน้า 166

¹¹⁷ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 166

¹¹⁸ ชนิญญา ชัยสุวรรณ "การใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาของอัยการ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขา นิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526), หน้า 125 - 126

ประจำท้องถิ่นแล้วแต่กรณีให้ออกจากตำแหน่งได้หากรัฐสภาพิจารณาแล้วเห็นว่าอัยการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ไม่ยอมฟ้องคดีเพราะได้รับสินบนจากผู้กระทำความผิด¹¹⁹

สำหรับมาตรการให้อัยการต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อฝ่ายตุลาการ ในประเทศสหรัฐอเมริกาในทางทฤษฎีแล้ว ศาลมีอำนาจออกหมายบังคับให้ผู้หนึ่งผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามหน้าที่ซึ่งตนมีอยู่ก็ได้ หมายนี้เรียกว่า "mandamus" เพราะฉะนั้น โดยหลักแล้วผู้ได้รับความเสียหายอาจร้องขอต่อศาลให้ออกหมายดังกล่าวบังคับให้อัยการฟ้องคดี ซึ่งได้มีดุลพินิจไม่ฟ้องไปแล้วก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติ ไม่ปรากฏว่าศาลได้ใช้อำนาจดังกล่าว ทั้งนี้ โดยศาลอ้างว่าการฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีนั้น เป็นดุลพินิจของอัยการ ตามหลักในเรื่องการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of powers) ศาลไม่ควรเข้าไปก้าวก่ายกับการใช้ดุลพินิจ นั้น การที่อัยการใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีก็เป็นเสมือนหนึ่งกับการที่ศาล หรือ ลูกขุนใช้ดุลพินิจยกฟ้องคดีนั่นเอง นอกจากมาตรการดังกล่าวนี้แล้ว ยังได้มีการควบคุมการใช้ดุลพินิจของอัยการในหลายมลรัฐโดยการออกกฎหมายบังคับให้อัยการต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลในการยุติ คดีบางประเภท โดยแบ่งเป็นความผิดที่มีโทษขั้นสูงและขั้นต่ำ สำหรับชั้นต่ำนั้น บังคับให้อัยการต้องอธิบายเหตุผลในการใช้ดุลพินิจของเขาเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ อันทำให้ได้เห็นการกระทำของอัยการได้อย่างชัดเจน ส่วนในเรื่องชั้นสูงก็ต้องให้การใช้ดุลพินิจของอัยการต้องผ่านความเห็นชอบจากศาลก่อนเพื่อให้คำสั่งของอัยการมีผลบังคับได้ที่จะเห็นได้ว่าเป็นการควบคุมอย่างเคร่งครัดก็ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสถาบันกฎหมายอเมริกันที่ใช้ในปี ค .ศ. 1930 ที่ห้ามอัยการยกเลิกคดี หรือถอนฟ้องโดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากศาลก่อน¹²⁰

2.2.2 สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

สำหรับความหมายของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมในกฎหมายของสหรัฐอเมริกานั้นจะนิยามไว้ในกฎหมายแต่ละฉบับ ในกฎหมายระดับมลรัฐก็เช่นกัน ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องเรื่องสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ก็จะมีนิยามไว้ว่าจะมีความหมายครอบคลุมบุคคลที่กฎหมายประสงค์คุ้มครองแตกต่างกันไปตามแต่ละจุดมุ่งหมายของกฎหมายนั้นๆ โดยตามกฎหมายสหรัฐ (U.S.C.) ได้ให้นิยามความหมายคำว่าเหยื่ออาชญากรรมไว้ ดังนี้
ความหมายของคำว่าเหยื่ออาชญากรรมได้บัญญัติใน Title 42 U.S.C. S 10607(e)(2) ว่าหมายถึง บุคคลที่ได้รับ ความทุกข์ทรมานโดยตรงทางกาย ทางอารมณ์ หรือความ

¹¹⁹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 168

¹²⁰ Miller, Prosecution : The decision to charge a suspect with a crime (U.S.A: Brown & Co. (Canada) Ltd. ,1974), page 309.

เสียหายทางการเงิน อันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดกฎหมายอาญา รวมถึงกรณีดังต่อไปนี้ด้วย¹²¹

- (1) ในกรณีเหยื่อที่เหยื่อเป็นสถาบัน ผู้แทนของสถาบัน และ
- (2) ในกรณีที่เหยื่อเป็นผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้ไร้ความสามารถ ผู้ถูกทำให้ทุพพลภาพหรือเสียชีวิต บุคคลใดบุคคลหนึ่งดังต่อไปนี้

1. คู่สมรส
2. ผู้พิทักษ์
3. ผู้ปกครอง
4. บุตร
5. ญาติสายเลือดเดียวกัน
6. สมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ
7. บุคคลอื่นที่ได้รับแต่งตั้งจากศาล

จะเห็นได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมอย่างมาก นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย

---

¹²¹ U.S.C. Title 42 S 10670 (e) (2) the term "victim" means a person that has suffered direct physical, emotional, or pecuniary harm as a result of the commission of a crime, including
 (A) in the case of a victim that is an institutional entity, an authorized representative of the entity;
 and
 (B) in the case of a victim who is under 18 years of age, incapacitated, or deceased, one
 of the following (in order of preference):
 (i) a spouse;
 (ii) a legal guardian;
 (ii) a parent;
 (iv) a child;
 (v) a sibling;
 (vi) another family member; or
 (vii) another person designated by the court.

หรือเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการก่อนหรือระหว่างการพิจารณาคดี โดยมีมาตรการในการให้ความคุ้มครองแก่เหยื่อหรือผู้เสียหายในการกระทำความผิด รวมทั้งพยานในคดีเช่นกัน¹²²

สิทธิของเหยื่ออาชญากรรม เดิมได้บัญญัติใน Title 42 U.S.C. S 10606 Victims' right ปัจจุบันถูกยกเลิกโดย The Justice For All Act of 2004 และได้บัญญัติใหม่ไว้ใน Title 18 U.S.C.S 3771 (a)¹²³

โดยเจ้าหน้าที่และลูกจ้างของกระทรวงยุติธรรม และกระทรวงอื่นๆ และตัวแทนต่างๆ ของสหรัฐที่ทำงานด้านการป้องกัน การสืบสวนสอบสวน หรือการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา จะต้องพยายามอย่างยิ่งที่จะทำให้เหยื่ออาชญากรรมได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิต่างๆ และได้รับการช่วยเหลือให้ได้รับสิทธิต่างๆ ของเหยื่ออาชญากรรม¹²⁴

ส่วนกฎหมายในระดับสหรัฐนั้น ก็มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมเช่นกันโดยกฎหมายฉบับแรกที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมก็คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองเหยื่อและพยาน ค.ศ.1982 (Victim and Withess Protection Act , 1982) และในเวลาต่อมาก็มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อขยายความของพระราชบัญญัติฉบับนี้อีกหลายฉบับเช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ. 1984 (Victims of Crime Act, 1984) พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิเหยื่อและการชดเชย (Victims Rights and Restitution Act, 1990),

¹²² นนทวรรณ ปันงาม “การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” (การศึกษา ค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2556) , หน้า 42

¹²³ U.S.C. Title 18 S 3371 (a) Rights of Crime Victims. --A crime victim has the following rights:

- (1) The right to be reasonably protected from the accused.
- (2) The right to reasonable, accurate, and timely notice of any public court proceeding, or any parole proceeding, involving the crime or of any release or escape of the accused.
- (3) The right not to be excluded from any such public court proceeding, unless the court, after receiving clear and convincing evidence, determines that testimony by the victim would be materially altered if the victim heard other testimony at that proceeding.
- (4) The right to be reasonably heard at any public proceeding in the district court involving release, plea, sentencing, or any parole proceeding.
- (5) The reasonable right to confer with the attorney for the government in the case.
- (6) The right to full and timely restitution as provided in law.
- (7) The right to proceedings free from unreasonable delay.
- (8) The right to be treated with fairness and with respect for the victim's dignity and privacy.

¹²⁴ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, เรื่องเดิม, หน้า 45

พระราชบัญญัติว่าด้วยการควบคุมอาชญากรรมและการบังคับใช้กฎหมาย ค.ศ.1994 (Violent Crime Control and Law Enforcement Act, 1994), พระราชบัญญัติต่อต้านลัทธิการก่อการร้ายและการใช้โทษประหารชีวิต ค.ศ. 1996 (Antiterrorism and Effective Death Penalty Act, 1996) และพระราชบัญญัติว่าด้วยความเข้าใจสิทธิของเหยื่อ ค.ศ. 1997 (Rights Clarification Act, 1997) เป็นต้น¹²⁵

อย่างไรก็ดีการร้องขอคำสั่งคุ้มครองก็ไม่ตัดสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาแต่อย่างใด ยิ่งกว่านั้นในบางรัฐอาจมีคำสั่งคุ้มครองแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง 2 รูปแบบ เช่นรูปแบบหนึ่งคำสั่งคุ้มครองอาจออกมาโดยศาลอาญาในระหว่างการฟ้องร้องคดีอาญาเพื่อเป็นเงื่อนไขในการประกันตัว ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งคำสั่งคุ้มครองอาจออกโดยศาลครอบครัวหรือศาลแพ่งระหว่างการดำเนินคดีฟ้องหย่าหรือเป็นการดำเนินคดีทางแพ่งโดยลำพังก็ได้¹²⁶

นอกจากนั้น จากบทกำหนดของประมวลกฎหมายสหรัฐได้กำหนดลักษณะการให้บริการ ,การให้ความคุ้มครองแก่เหยื่ออาชญากรรม โดยบัญญัติในกฎหมายสหรัฐ อันดับที่ 42 U.S.C.§ 10607 Services to victim ซึ่งทำให้เจ้าพนักงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในกระบวนการดำเนินคดีอาญาจะต้องดำเนินการในการให้ความคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมโดยสรุปดังนี้¹²⁷

1) ชั้นเจ้าพนักงานสอบสวน

(1) การแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลและข่าวสารที่เกี่ยวข้องโดยในขั้นตอนแรกของการแจ้งให้ทราบถึงข้อมูลข่าวสารภายหลังจากการดำเนินการสืบเสาะค้นหาที่ยังไม่ได้เป็นการสืบสวนคดีอาญาสิ้นสุด โดยเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการสืบสวนจะต้องแจ้งให้เหยื่อทราบ เช่น

ก. สิทธิที่เหยื่อจะได้รับโดยการร้องขอรายการบริการแก่เหยื่อ

ข. สถานที่ซึ่งเหยื่อสามารถเข้ารับบริการการรักษาพยาบาลได้ และบริการสำหรับเหยื่อในชุมชน

ค. การชดเชยความเสียหาย หรือการบรรเทาด้วยวิธีการอื่น รวมถึงโครงการชดเชยความเสียหายโดยรัฐซึ่งเหยื่อมีสิทธิได้รับ หรือข้อกำหนดในกฎหมายอื่นที่มีลักษณะเป็นการบรรเทาความเสียหายของเหยื่อ

2) ชั้นดำเนินคดี (พนักงานอัยการ)

(1) การแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลและข่าวสารที่เกี่ยวข้อง

¹²⁵ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 108-109

¹²⁶ แสงรวี แผงสุภา, "มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสวัสดิภาพคู่สมรสจากความรุนแรงในครอบครัว" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2549), หน้า 77

¹²⁷ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์,เรื่องเดิม, หน้า 123

ก. การแจ้งถึงความเป็นไปของคดี ในระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานอัยการเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องแจ้งให้เหยื่อทราบในเบื้องต้นถึง

ก) การปล่อย หรือการกักขังผู้ต้องหา หรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด¹²⁸

ข) การตั้งข้อหาต่อผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือการไม่ฟ้องผู้ต้องหารวมถึงถิ่นที่อยู่ของผู้กระทำความผิดในโครงการหักเหคดีในชั้นก่อนฟ้องคดีและสภาพแวดล้อมของโครงการนั้น¹²⁹

ค) กำหนดการรวมถึงการเปลี่ยนแปลงหมายกำหนดการหรือการดำเนินไปของแต่ละกระบวนการดำเนินการในศาลไม่ว่าผู้เสียหายหรือพยานร้องขอสิทธิหรือไม่¹³⁰

ง) การยอมรับสารภาพผิดหรือการอ่านคำตัดสินของคณะลูกขุนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงภายหลังการพิจารณา¹³¹

จ) ถ้าผู้กระทำความผิดถูกตัดสินลงโทษ วันที่อ่านคำพิพากษาข้อกำหนดในคำพิพากษาและโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดของกรมราชทัณฑ์ที่สามารถแจ้งให้ทราบได้ซึ่งจะต้องกำหนดวัน (ถ้ามี) อันผู้กระทำความผิดได้รับการปล่อยตัวโดยมีทัณฑ์บนหรือคุมประพฤติหลังการปล่อยตัว¹³²

ข. แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิในการอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีถ้าผู้เสียหายไม่ได้ เป็นพยานในชั้นพิจารณาคดี เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องพยายามแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิที่จะอยู่ร่วมในการพิจารณาคดี

ค. แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินคดีในระหว่างการดำเนินคดีในชั้นอัยการเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรแจ้งให้ผู้เสียหายถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆไปเป็นหนังสือเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญา โดยเฉพาะในกรณีต่อไปนี้

ก) บทบาทของเหยื่อในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญารวมถึงสิ่งที่ผู้เสียหายหรือเหยื่อคาดหวังว่าจะได้จากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและข่าวสารที่ผู้เสียหายจะได้รับในแต่ละขั้นตอน

ข) ขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและข่าวสารที่ผู้เสียหายจะได้รับในแต่ละขั้นตอน

¹²⁸ 42 U.S.C. S 10607 (c) (3) (B)

¹²⁹ 42 U.S.C. S 10607 (c) (2)

¹³⁰ 42 U.S.C. S 10607 (c) (3) (D)

¹³¹ 42 U.S.C. S 10607 (c) (3) (F)

¹³² 42 U.S.C. S 10607 (c) (3) (G)

ง. เมื่อมีการบันทึกข้อหา เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรช่วยเหลือผู้เสียหายและแจ้งให้ทราบถึงการติดต่อกับบุคคลหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อไป

จ. การแจ้งให้ทราบภายหลังการตัดสินใจ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรจะพยายามแจ้งให้ผู้เสียหายทราบสำนวนภายหลังจากการตัดสินใจและการดำเนินการสอบสวนทางศาลให้สอดคล้องกับที่กฎหมายกำหนด รวมถึงการอุทธรณ์และผลกระทบทางอ้อมในการพิจารณาถึงสิ่งที่จะต้องแจ้งเหล่านี้ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสามารถใช้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้¹³³ เป็นปัจจัยในการพิจารณาถึง

ก) ผลกระทบต่อความปลอดภัยสาธารณะและความเสี่ยงของบุคคล

ข) ลักษณะของการช่วยเหลือที่ได้มา

ค) จำนวนของผู้เสียหาย

ง) เวลาเป็นส่วนประกอบสำคัญหรือไม่

จ) มีความจำเป็นที่จะต้องปกปิดหรือไม่

ฉ) ผลกระทบของการถ่ายทอดข่าวสารอาจจะเกิดต่อสิทธิของจำเลยที่มีตามรัฐธรรมนูญ

(2) การปรึกษาหารือกับอัยการ

ก. โดยทั่ว ๆ ไปอัยการของสหรัฐอเมริกาจะต้องใช้ความพยายามอย่างดีที่สุดที่จะปรึกษาหารือกับผู้เสียหายในคดีอาญาเกี่ยวกับการตัดสินใจในประเด็นที่สำคัญ

ข. ข้อเสนอในการต่อรองคำรับสารภาพนั้น เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรจะพยายามอย่างดีที่สุดในการที่จะแจ้งและพิจารณาถึงทัศนคติของผู้เสียหายในทุกๆ ข้อเสนอหรือการบรรลุซึ่งการตกลงในการต่อรองข้อหาในกรณีนี้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสามารถใช้ปัจจัยในการพิจารณาดังนี้¹³⁴

ก) ผลกระทบต่อความปลอดภัยของสาธารณะและความเสี่ยงของบุคคล

ข) จำนวนของผู้เสียหาย

ค) ระยะเวลาอันเป็นสาระสำคัญในการทำการเจรจา หรือทำ

ข้อเสนอในการ

¹³³ 42 U.S.C.S 10607 (c) (3) (D)

¹³⁴ 42 U.S.C. S 10607 (b) (5)

ง) ข้อเสนอในการต่อรองรวมถึงข่าวสารที่ปกปิด หรือสภาพแวดล้อมหรือไม่

จ) มีความจำเป็นที่จะต้องปกปิด หรือไม่

ฉ) ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นพยานด้วยผลกระทบในการถ่ายทอดข่าวสารมีผลต่อสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีโดยเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ หรือไม่ต่อรองคำรับสารภาพ

(3) ในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ผู้รับผิดชอบของสำนักงานอัยการร่วมกับ U.S.Marshals Service จะต้องทำให้แน่ใจว่าผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการจัดพื้นที่ในการรอคอยแยกออกจากฝ่ายจำเลย¹³⁵

(4) การแจ้งให้นายจ้างของผู้เสียหายหรือพยานทราบถึงความจำเป็นที่ผู้เสียหายหรือพยานจะต้องขาดงานเพื่อมาศาล

(5) สิทธิส่วนบุคคลของผู้เสียหายในคดีอาญา อัยการสหรัฐอเมริกาควรจะตระหนักอยู่เสมอว่าชื่อ ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ของผู้เสียหายและพยานนั้นเป็นเรื่องส่วนบุคคล อัยการควรระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ในการที่จะต้องเปิดเผยภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกาฉบับที่ 16 ซึ่งการเปิดเผยของอัยการนี้จะทำให้ผู้เสียหายต้องตกอยู่ในสถานะเสี่ยงที่จะถูกทำร้าย หรือการคุกคามผู้เสียหายหรือพยานในคดี ดังนั้นเจ้าหน้าที่ทั้งหมดในสำนักงานอัยการควรหลีกเลี่ยงการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลใดๆไม่ว่าจะเป็นไปโดยความจำเป็นหรือไม่ระมัดระวัง¹³⁶

(6) โดยนัยของกฎหมายผู้เสียหายในคดีอาญาและพยาน จึงควรได้รับข่าวสารหรือการช่วยเหลือด้วยความเอาใจใส่และการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการบริการอื่น

(7) ข้อจำกัดของการทดสอบของฝ่ายจำเลยในคดีข่มขืนกระทำชำเรา เช่น¹³⁷

ก. การแจ้งข่าวสาร เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรแนะนำให้ผู้เสียหายในคดีข่มขืนเกี่ยวกับความเสี่ยงในการติดเชื้อ เช่น โรคเอดส์ ภายใต้สถานการณ์นี้ ศาลอาจจะสั่งให้มีการตรวจร่างกายจำเลยได้

ข. การดำเนินการ ศาลอาจจะสั่งให้มีการตรวจหาเชื้อโรคเอดส์ในร่างกายจำเลยได้ และผลการตรวจจะต้องเปิดเผยให้ผู้เสียหายพร้อมด้วยคำแนะนำที่เหมาะสม

¹³⁵ U.S.C. S 10607 (c) (4)

¹³⁶ 18 U.S.C.S 1514

¹³⁷ 42 U.S.C.S 14011 (c) (4)

เกี่ยวกับผลการตรวจ หากพบว่าผู้เสียหายในคดีข่มขืนแสดงให้เห็นความเสี่ยงที่จะติดโรคเอดส์ หรือพบว่าการทดสอบจะต้องบอกข่าวสารที่จำเป็นแก่สุขภาพของผู้เสียหายภายหลังจากที่จำเลยถูกตรวจ

ก) ต้องมีการแจ้ง และ

ข) โอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับรู้

ค) ในกรณีที่ผลการตรวจเลือดเป็นบวก ถ้าหากผลการตรวจร่างกายจำเลยว่าเป็นบวก ศาลอาจสั่งให้มีการตรวจซ้ำภายหลังจากการตรวจครั้งแรก 6 เดือน และ 12 เดือน¹³⁸

(8) สิทธิที่จะได้รับรายงานเกี่ยวกับการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดก่อนมีการพิจารณาคดีในคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว คดีไล่ล่าเพื่อทำร้าย หรือการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองของอัยการผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับรู้ถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นโดยการกระทำของฝ่ายจำเลย อีกทั้งในคดีที่สามารถดำเนินการได้ พนักงานอัยการผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต้องพยายามนำข้อกำหนดประการนี้เข้าสู่การพิจารณาของศาลและแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิ่งที่ปรากฏนี้¹³⁹

(9) หากว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลจำเป็นต้องดำเนินการนอกศาลที่มีการพิจารณาคดีอยู่นั้น ศาลจะต้อง ดำเนินการให้ผู้เสียหายสามารถติดตามความเป็นไปเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีได้ ซึ่งในกรณีนี้ หากว่ามีระยะทางเกินกว่า 30 ไมล์ ศาลจะต้องจัดให้มีการถ่ายทอดทางโทรทัศน์วงจรปิด อีกทั้งในคดีที่สามารถดำเนินการเช่นที่กล่าวมาได้ ศาลต้องดำเนินการดังที่กล่าวมานั้น¹⁴⁰

(10) โครงการสำหรับลูกจ้างในกระทรวงยุติธรรมที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องทำให้เกิดความมั่นใจว่าลูกจ้างของกระทรวงยุติธรรมสามารถเข้าถึงโครงการช่วยเหลือแก่ลูกจ้างได้

2.2.3 ประเภทค่าสินไหมทดแทนที่มีสิทธิเรียกร้อง

บทบัญญัติในกฎหมายเกี่ยวกับคำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม นับว่าเป็นบทบัญญัติที่รวบรวมกระบวนการในการออกคำสั่งชดใช้เงินค่าความเสียหาย และกำหนดบทบังคับให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาภายหลังจากการตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดให้มีผลบังคับใช้ได้จริง เป็นผลให้การออกคำสั่งชดใช้ค่าเสียหายครอบคลุมความเสียหายที่แท้จริง

¹³⁸ 42 U.S.C.S 14011 (b)

¹³⁹ 18 U.S.C.S 2263

¹⁴⁰ 42 U.S.C.S 10608

ทั้งหมด โดยคำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นฐานศาลสามารถกำหนดให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่า
 เต็มตามจำนวนความเสียหายที่แท้จริง ในคดีที่มีพยานหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด
 จริงตามฟ้องนอกจากนี้ศาลยังมีอำนาจสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจ
 ของผู้กระทำความผิดที่มีคำพิพากษาให้ลงโทษ¹⁴¹

ลักษณะความเสียหายที่ได้รับชดใช้ตามกฎหมายสหรัฐ การจ่ายเงินชดใช้ค่า
 สินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายในสหรัฐอเมริกาถือเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษในทางอาญา ซึ่งการชดใช้
 อาจเป็นดุลพินิจหรือเป็นข้อบังคับ ประเภทคดีที่สามารถขอให้ศาลพิจารณาย่ำค่าเสียหายในประเทศ
 สหรัฐอเมริกา ได้แก่ อาชญากรรมร้ายแรง การกระทำความผิดต่อทรัพย์สินซึ่งรวมไปถึงการฉ้อโกง หรือ
 การหลอกลวง และการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับการให้สินบนสำหรับผลผลิตของผู้บริโภค ทั้งนี้ คำสั่ง
 ให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนมีข้อยกเว้นสำหรับการออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่
 ผู้เสียหายได้ หากความปรากฏแก่ศาลว่าเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและศาลพบข้อเท็จจริงว่า¹⁴²

1. จำนวนผู้เสียหายจากการกระทำผิดมีจำนวนมากจนการชดใช้ค่าเสียหายไม่
 สามารถปฏิบัติได้

2. การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุหรือจำนวน
 ความสูญเสียของผู้เสียหายจะทำให้เกิดความยุ่งยาก หรือทำให้การพิพากษาล่าช้าไปมาก เนื่องจาก
 การดำเนินการชดใช้ค่าเสียหายเป็นการสร้างภาระที่หนักเกินไปแก่กระบวนการพิพากษาคดี¹⁴³

ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพ หรือพบว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงใน
 ชั้นพิจารณาข้อมูลต่างๆ ที่สามารถชี้ให้เห็นได้ว่าผู้เสียหายจากอาชญากรรมได้รับความเสียหายใน
 ระหว่างสืบสวนของหน่วยงานคุมประพฤติตามกฎหมายสหรัฐ (U.S. Probation Office) โดย U.S.
 Attorney Office จะเป็นผู้จัดเตรียมเจ้าหน้าที่มอบหมายให้มาทำการสืบประวัติของจำเลยและเตรียม
 เสนอรายงานให้ศาลประกอบการพิจารณาทำคำพิพากษาที่เหมาะสม ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ
 โดยมากจะเป็นค่าใช้จ่ายทางตรง เช่น การชดใช้ให้กลับคืนสู่สภาพเดิมการรักษา ค่าใช้จ่ายเรื่องสุขภาพ
 ของจิตใจ ค่าเสียหายที่ขาดความสามารถอย่างถาวร ค่าขาดรายได้และค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการที่ต้อง
 เข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรม เช่น การเดินทาง เป็นต้น¹⁴⁴

การพิจารณาเพื่อมีคำสั่งชดใช้ศาลจะสั่งให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติทำการ
 รวบรวมเพื่อรายงานต่อศาลก่อนพิพากษา โดยในรายงานนั้นจะรวบรวมบัญชีความเสียหายต่าง ๆ

¹⁴¹ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 66

¹⁴² พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 66

¹⁴³ นนทวรรณ ปันงาม, เรื่องเดิม, หน้า 47

¹⁴⁴ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม, หน้า 67

ของผู้เสียหายแต่ละคน หนี้ค่าชดใช้ในกรณีที่มีการตกลงกันรวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของจำเลยแต่ละคน ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่ไม่สามารถกำหนดจำนวนได้แน่นอน เจ้าพนักงานคุมประพฤติต้องรายงานให้ทราบ การพิจารณาพิพากษาของศาลหลังจากที่มีการตัดสินว่าจำเลยได้กระทำความผิดไปแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะสอบถามผู้เสียหายถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อจะทราบความสมบูรณ์ของค่าแถลงผลกระทบของเหยื่อ (Victim Impact Statement) ซึ่งค่าแถลงผลดังกล่าวอนุญาตให้ผู้เสียหายมีโอกาสอธิบายเหตุผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของจำเลย ทั้งด้านการเงิน ด้านสังคม ด้านจิตใจ ศาลจะพิจารณาเพื่อมีคำสั่งให้ชดใช้ความเสียหายจากพยานหลักฐานที่สมบูรณ์และถูกต้องในการเยียวยาความเสียหายทางการเงินที่ผู้เสียหายได้รับเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายจะได้รับชดใช้สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น¹⁴⁵

2.2.4 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบังคับใช้คำสั่งใหม่ทดแทน

ในส่วนหน่วยงานที่รับผิดชอบในการเรียกร้องค่าเสียหาย สหรัฐอเมริกาจะมีหน่วยงานฟ้องร้องทางการเงิน (Financial Litigation Unit) หรือ FLU ที่ทำหน้าที่เป็นผู้บังคับให้เป็นไปตามคำสั่งชดใช้ตามคำพิพากษา ในกระบวนการขั้นตอนของการบังคับคดี ซึ่งจะติดตามเป็นเวลา 20 ปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา โดยหน่วยงานดังกล่าวเป็นผู้กำหนดขั้นตอนในการรวบรวมหนี้ทางการเงิน เพื่อเป็นประกันว่าผู้เสียหายหรือเหยื่อจะได้รับการชดใช้เต็มตามความเสียหาย นอกจากนี้ รัฐยังมีบทบาทในการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหาย (Compensation) โดยใน 50 มลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้ง District of Columbia และ U.S. Virgin Islands มีการดำเนินการตามโครงการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เหยื่ออาชญากรรมที่รุนแรงหรืออาชญากรรมประเภทอื่น ๆ มลรัฐแต่ละแห่งบริหารโครงการของตนตามกฎหมายของแต่ละมลรัฐกระทรวงยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกาจะได้รับเงินสนับสนุนทางด้านเทคนิคแก่มลรัฐต่าง ๆ ในกรณีเหยื่ออาชญากรรมการก่อการร้าย (Victim of Terrorist Acts) นั้นค่าตอบแทนความเสียหายจะจ่ายให้แก่พลเมืองที่อาศัยในมลรัฐและผู้ที่มีเชื้อพลเมืองมลรัฐ ซึ่งได้รับอันตรายอันเกิดจากอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นในมลรัฐนั้น ๆ หรือในกรณีเป็นพลเมืองชาวสหรัฐอเมริกา¹⁴⁶

จากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาของสหรัฐอเมริกาแล้ว จะเห็นได้ว่ารัฐบาลของสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับตัวผู้เสียหายที่ต้องตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม ซึ่งควรได้รับการแก้ไขเยียวยา สหรัฐอเมริกาจึงเป็นประเทศที่มีการพัฒนาแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นลำดับเรื่อยมา

¹⁴⁵ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม หน้า 67

¹⁴⁶ พรพิมล ธรรมทวี, เรื่องเดิม หน้า 67

ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานสากลขององค์การสหประชาชาติที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหาย

2.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และเป็นประเทศที่มีระบบการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรัฐอย่างเคร่งครัด เป็นผลมาจากแนวคิดในอดีตว่าหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ความเสียหายที่ได้รับจากการกระทำความผิดถือเสมือนว่าสังคมส่วนรวมเป็นผู้ได้รับผลกระทบรัฐเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิด รัฐจำเป็นต้องเข้ามาดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด โดยไม่คำนึงว่าการกระทำความผิดดังกล่าวนั้นผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วยหรือไม่ ถือว่าอำนาจดำเนินคดีอาญาเป็นของรัฐ การสร้างความสงบสุขอันเป็นประโยชน์สาธารณะเป็นภารกิจหลักที่รัฐต้องให้ความสำคัญ และรัฐมอบหมายอำนาจในการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวให้กับพนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการแทนรัฐ¹⁴⁷

ฝรั่งเศสมีการกำหนดอำนาจหน้าที่การดำเนินคดีอาญาไว้ชัดเจน จำกัดเฉพาะแต่ผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการซึ่งกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้นที่มีสิทธิฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลบังคับคดี หรือจัดการให้มีการปฏิบัติตามคำพิพากษา จากหลักการดังกล่าวสิทธิฟ้องคดีอาญาในฝรั่งเศสจึงตกเป็นหน้าที่ของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวผู้เสียหายไม่มีสิทธิฟ้องจำเลยในคดีอาญาโดยตรงกฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีบทบาทและหน้าที่หลักในการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการในฝรั่งเศสอยู่ในระบบดุลพินิจ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก ทั้งนี้ พนักงานอัยการมีดุลพินิจที่จะฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาล หากจะมีคำสั่งฟ้องก็ต่อเมื่อเห็นสมควรและมีพยานหลักฐานในคดีเพียงพอเท่านั้น ส่วนการบังคับโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมายจะเป็นการดำเนินการโดยผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์¹⁴⁸

อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายของฝรั่งเศสจะกำหนดให้พนักงานอัยการเท่านั้นที่มีสิทธิฟ้องคดีอาญา ในทางกลับกันกฎหมายก็เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญาได้ โดยการขอเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งเพื่อใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายทางแพ่งที่ตนได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา¹⁴⁹

¹⁴⁷ ปิยะฉัตร ผังสุวรรณดำรง "ความเป็นอิสระขององค์กรอัยการ" (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2554), หน้า 43

¹⁴⁸ อติศักดิ์ ทั้งทองแท้, เรื่องเดิม, หน้า 64

¹⁴⁹ พรพิมล ธรรมทวิ, เรื่องเดิม, หน้า 49

หลักการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญานี้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 1 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า "การดำเนินคดีอาญาอาจเริ่มขึ้นได้ โดยฝ่ายผู้เสียหายตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด" ประกอบมาตรา 3 วรรคหนึ่งและมาตรา 4 วรรคหนึ่ง ให้สิทธิผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งที่เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญาไปพร้อมกับคดีอาญาต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา¹⁵⁰

การใช้สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย ตามหลักการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในฝรั่งเศสมีหลักเกณฑ์การพิจารณาที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

2.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญา

ระบบการพิจารณาคดีและการสืบพยานของกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้มีวิวัฒนาการเป็นอำนาจรัฐที่มีลักษณะเด็ดขาด การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ในสมัยอดีตกฎหมายของฝรั่งเศสใช้ระบบกฎหมายแบบไต่สวน (Inquisitorial System) โดยมีลักษณะที่เป็นการรวมการใช้อำนาจต่างๆ อยู่ในองค์กรที่มีอำนาจในการดำเนินกระบวนการความยุติธรรม ด้านการ สอบสวน ด้านการดำเนินการ ฟ้องร้องคดี รวมไปถึงกระบวนการพิพากษาคดีของศาลด้วยนั้น มีลักษณะที่เป็นไปโดยไม่ได้แยกการใช้อำนาจออกจากกันจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทุกส่วน ซึ่งอยู่ในอำนาจบุคคลหรือองค์กรหนึ่งเพียงองค์กรเดียวเท่านั้น¹⁵¹

สาธารณรัฐฝรั่งเศสมีระบบการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยรัฐอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ผู้ที่ได้รับความเสียหายคือรัฐเนื่องจากการกระทำ ความผิดนั้นกระทบถึงผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม การฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาจึงตกเป็นภาระของรัฐแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น แม้ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายจะเป็นความเสียหายโดยตรง ผู้เสียหายก็ไม่มีสิทธิดำเนินคดีอาญาด้วยตนเอง ต้องให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินคดี¹⁵²

สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศต้นแบบของหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งการดำเนินคดีอาญาจัดอยู่ในระบบไต่สวน โดยฝรั่งเศสมีแนวคิดเรื่องบทบาทของรัฐ และผู้เสียหายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดไว้ว่า "บางครั้งเราสามารถยกเว้นไม่ลงโทษสำหรับความผิดเล็กน้อยได้ เมื่อผู้ที่ถูกล่วงละเมิดให้อภัยแก่การกระทำนั้น การให้อภัยเป็นสิ่งที่ดี แต่เป็นการกระทำที่ตรงข้ามกับประโยชน์สาธารณะ เอกชนอาจให้อภัยโดยไม่เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนสำหรับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่ตนได้ แต่การให้อภัยของเขาเช่นนั้นไม่อาจทำลายความจำเป็นในการ

¹⁵⁰ เพ็ญธรา อุทุมพร, เรื่องเดิม, หน้า 89

¹⁵¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, เรื่องเดิม, หน้า 5

¹⁵² อุทัย อาทิวา, "สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส", บทบัณฑิตย, 61, 1 (มีนาคม 2548), หน้า 2

ลงโทษเพื่อไม่ให้เป็นแบบอย่าง สิทธิในการลงโทษไม่ได้เป็นของผู้ใดผู้หนึ่งแต่เพียงคนเดียว แต่เป็นของกฎหมายทั้งหลายซึ่งเป็นองค์กรที่มาจากเจตนากรรมของทุกคน ผู้ถูกล่วงละเมิดคนใดคนหนึ่งอาจสละสิทธิในส่วนของตนได้ แต่ไม่มีอำนาจใด ๆ เหนือสิทธิเช่นว่านั้นของผู้อื่น" การฟ้องร้องคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะเป็นหน้าที่ของรัฐแต่ผู้เดียว โดยพนักงานอัยการจะเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ในนามของสังคม เอกชนผู้เสียหายไม่มีอำนาจโดยตรงในการฟ้องร้องคดีอาญา แต่อย่างไรก็ตามผู้เสียหายยังคงมีอำนาจร้องทุกข์กล่าวโทษได้อย่างกว้างขวาง กล่าวคือ สามารถร้องทุกข์กล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่¹⁵³

หลักการดำเนินคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีระบบการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยรัฐอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ การฟ้องคดีอาญาของฝรั่งเศสเป็นอำนาจของรัฐแต่เพียงผู้เดียว โดยพนักงานอัยการเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ในนามของสังคม โดยพนักงานอัยการมีฐานะเป็นตุลาการและสังกัดกระทรวงยุติธรรม เป็นผู้ฟ้องร้องดำเนินคดีและเป็นผู้บังคับบัญชาคดีหรือเรียกอีกอย่างว่า จัดให้มีการปฏิบัติตามคำพิพากษา โดยพนักงานอัยการฝรั่งเศสได้เป็นแบบอย่างของพนักงานอัยการในประเทศอื่น ๆ ในภาคพื้นยุโรปในเวลาต่อมา¹⁵⁴

การขอให้ดำเนินคดีอาญาอาจเริ่มโดยการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อเจ้าพนักงานตำรวจ หรืออาจยื่นต่อพนักงานอัยการก็ได้ จากนั้นจะทำการสอบสวนในเบื้องต้นแล้วส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณา ซึ่งพนักงานอัยการอาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องก็ได้ หรือดำเนินการให้มีการสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน ถ้าเป็นคดีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการสอบสวน โดยผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการเห็นสมควร การสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ใช้ระบบให้อยู่ในดุลพินิจของพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า "อัยการรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ และพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป" โดยปกติพนักงานอัยการฝรั่งเศสจะฟ้องเป็นคดีอาญาก็ต่อเมื่อเห็นสมควร และเพื่อประโยชน์ของสังคมพนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้องก็ได้เมื่อเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิด หรือเมื่อพยานหลักฐานไม่เพียงพอ หรือผลประโยชน์ของสังคมถูกระทบกระทบเพียงเล็กน้อย หรือเห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดโดยมีเหตุผลอันสมควร ซึ่งการฟ้องจะทำให้เสียหายแก่สังคมมากกว่าที่จะทำประโยชน์ ดังนั้น พนักงานอัยการจึงไม่จำเป็นที่จะต้องฟ้องทุกเรื่อง เช่น พนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องในเรื่องของการกระทำที่ไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยตรง เช่น การล่าสัตว์ในที่ดินของผู้อื่น การหมิ่นประมาทเอกชน เป็นต้น¹⁵⁵

¹⁵³ นนทวรรณ ปันงาม, เรื่องเดิม, หน้า 47

¹⁵⁴ โกลแมน ภัทรภิมรณ, *อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา*, กรุงเทพมหานคร : ชูติมาการพิมพ์, 2533, หน้า 29

¹⁵⁵ นนทวรรณ ปันงาม, เรื่องเดิม, หน้า 48

2.2.2 สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

การพิจารณาความเป็นผู้เสียหายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นจะต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายเป็นส่วนตัว และโดยตรงจากการกระทำความผิด ซึ่งเดิมศาลฎีกาฝรั่งเศสได้มีบรรทัดฐานยอมรับสิทธิของบิดา มารดา บุตร สามี ภริยา ในการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนทางแพ่งต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาอันเนื่องมาจากบุตร บิดามารดา หรือคู่สมรสของตนได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตเท่านั้น แต่ในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัสจนพิการอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยเจตนา หรือได้รับบาดเจ็บจากการกระทำโดยประมาท ศาลฎีกาฝรั่งเศสไม่อนุญาตให้บิดามารดา บุตร หรือคู่สมรสของผู้ได้รับบาดเจ็บดังกล่าวจัดการแทน โดยให้เหตุผลว่าบุคคลดังกล่าวไม่ได้รับความเสียหายโดยตรงและส่วนตัว แต่ต่อมาศาลฎีกาฝรั่งเศสได้กลับบรรทัดฐานเดิมโดยยอมรับให้บิดามารดาเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ รวมถึงการยอมรับสถานะความเป็นผู้เสียหายของสามีภริยาที่อยู่กินกันโดยไม่จดทะเบียนสมรส และสถานะความเป็นผู้เสียหายของบุคคลรักร่วมเพศด้วย ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากระบบเสรีนิยม และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน¹⁵⁶

แม้ว่าระบบการดำเนินคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างเคร่งครัดก็ตาม แต่ก็ได้มีการผ่อนคลายในเรื่องการฟ้องคดีอาญาของเอกชน โดยเปิดโอกาสให้ราษฎรมีทางฟ้องได้โดยทางอ้อม คือ ฟ้องทางแพ่งในคดีนั้นต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาและโดยที่การดำเนินคดีแพ่ง ณ ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีการดำเนินคดีอาญาไปพร้อมกัน ฉะนั้น จึงมีผลให้พนักงานอัยการต้องฟ้องเป็นคดีอาญาและดำเนินคดีอาญาในคดีนั้นแม้ว่าจะขัดกับความเห็นของอัยการก็ตาม ทั้งนี้ ผู้ทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญายังคงเป็นพนักงานอัยการเช่นเดิม ราษฎรฝรั่งเศสมีสิทธิเพียงการเรียกร้องทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา¹⁵⁷

การเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญานั้น นอกจากผู้เสียหายจะฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อศาลแพ่งโดยการดำเนินคดีตามกฎหมายแพ่ง และกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว การเรียกร้องขอให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนสามารถทำได้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กล่าวคือ ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญา ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางร่างกาย หรือทางจิตใจที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการกระทำความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 3 วรรคสอง¹⁵⁸

¹⁵⁶ นนทวรรณ ปันงาม, เรื่องเดิม, หน้า 48

¹⁵⁷ โกลแมน ภัทรภิมย์, เรื่องเดิม, หน้า 30

¹⁵⁸ นนทวรรณ ปันงาม, เรื่องเดิม, หน้า 50

โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 75 ได้แก่

1) สิทธิของผู้เสียหายที่ถูกกระทำความผิดทางอาญาจะได้รับค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายที่ได้เกิดขึ้นแก่ตน

2) สิทธิของผู้เสียหายที่จะใช้สิทธิทางแพ่งเพื่อยื่นคำร้องอย่างเป็นทางการเข้ามาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา ก่อนที่ศาลจะเริ่มสืบพยาน หรือก่อนที่จะดำเนินการฟ้องคดีแก่ผู้กระทำความผิดอาญาโดยตรงต่อศาลในคดีแพ่ง

3) หากผู้เสียหายดำเนินการใช้สิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีเป็นคู่ความทางแพ่ง, ผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเองในการดำเนินคดีทางแพ่ง เว้นแต่ ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือเป็นผู้ได้รับการประกันคุ้มครองทางกฎหมาย

4) สิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานท้องถิ่นหรือได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากสมาคมผู้ดูแลเหยื่ออาชญากรรม

5) สิทธิของผู้เสียหายที่จะขอโอนคดีไปยังคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนของเหยื่อผู้ถูกกระทำความผิด¹⁵⁹

การเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นไปตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส โดยสรุปได้ดังนี้¹⁶⁰

1) ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายที่ต้องการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่ง มีสิทธิที่จะขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา โดยมีประเด็นคือเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้กระทำผิดที่ถูกดำเนินคดีอาญานั้น โดยการร้องขอด้วยวาจาหรือทำเป็นลายลักษณ์อักษรยื่นต่อศาล หากมีการไต่สวนเบื้องต้น หรือในระหว่างการพิจารณาคดีก็ได้

2) ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 1 วรรคสองซึ่งบัญญัติว่า "การดำเนินคดีอาญาอาจเริ่มขึ้นได้โดยฝ่ายผู้เสียหายตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้" ประกอบกับ มาตรา 3 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญา ผู้เสียหายก็สามารถฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาลโดยตรง

¹⁵⁹ ธีรพันธุ์ รัศมิทัต, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1958*, กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลา, 2541, หน้า 10-11

¹⁶⁰ นนทวรรณ ปันงาม, *เรื่องเดิม*, หน้า 50

เพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ โดยผู้เสียหายต้องทำคำร้องเป็นหนังสือ มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดที่ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน ฉะนั้น หากพนักงานอัยการยังไม่ได้ฟ้องคดีอาญา ผู้เสียหายยังสามารถฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลโดยตรงเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ โดยผู้เสียหายต้องทำคำร้องเป็นหนังสือ มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดที่ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสกำหนดให้ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาได้ โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้¹⁶¹

(1) ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง

หลักเกณฑ์ทั่วไปของการพิจารณาความเป็นผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

ก. ต้องได้รับความเสียหายเป็นส่วนตัว และโดยตรงจากการกระทำความผิด

ข. ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย¹⁶²

โดยหลักทั่วไปศาลฝรั่งเศสไม่ยึดหลักการที่ว่า "ผู้เสียหายต้องมาศาลด้วยมือที่สะอาด" หรือหลักที่ว่าต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยนั้น กฎหมายฝรั่งเศสมีหลักการคือ ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนจากคำสั่งของศาลอาญาได้ โดยมีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาฝรั่งเศสในคดีผู้เข้าร่วมในการทะเลาะวิวาทกัน ศาลฎีกาฝรั่งเศสได้วินิจฉัยว่า "ไม่มีกฎหมายใดที่ห้ามผู้กระทำความผิดเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากร่วมกระทำความผิด"

(2) วิธีการยื่นคำร้อง

เนื่องด้วยความผิดทางอาญาดำเนินการตามกฎหมายฝรั่งเศส แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท และวิธีการยื่นคำร้องของแต่ละประเภทคดี ดังนี้¹⁶³

ก. Les Contraventions คือ คดีที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 เดือนและปรับไม่เกิน 2,000 ฟรังก์ ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้โดยตรง ส่วนคดีที่เป็น Les Contraventions ให้ยื่นฟ้องต่อ Tribunal de Police

ข. Les Delit คือ คดีที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 2 เดือนขึ้นไปถึง 5 ปีและปรับเกินกว่า 2,000 ฟรังก์ขึ้นไป คดีที่เป็น Les Delit ผู้เสียหายอาจจะเลือกฟ้องต่อศาลได้โดยตรงโดยยื่นต่อ Tribunal Correctionnel หรือผู้พิพากษาศาลไต่สวนก็ได้

ค. Les Crimes คือ คดีที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 5 ปีขึ้นไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต ในคดีความผิดที่เป็น Les Crimes ไม่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้โดยตรงได้ กฎหมาย

¹⁶¹ อุทัย อาทิวา, "สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส", บทบัณฑิต, 61, 1 (มีนาคม 2548), หน้า 17

¹⁶² อุทัย อาทิวา, เรื่องเดิม, หน้า 19

¹⁶³ อธิพันธ์ รัศมีทิต, เรื่องเดิม, หน้า 11

บัญญัติให้ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาศาลไต่สวนเรียกว่า Plaine Avec Constitution de Partie Civile สำหรับคดีที่เป็น Contraventions หรือ Delit ซึ่งเป็นคดีไม่อุกฉกรรจ์ ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้โดยตรง ส่วนคดีที่เป็น Contraventions ให้ยื่นฟ้องต่อ Tribunal de Police

(3) กระบวนพิจารณาคดี

เมื่อมี Citation Direct ทำให้ศาลรับรู้ว่าจำเลยกระทำความผิดทางอาญา เนื่องจากสิทธิที่จะได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายนั้นตั้งฐานมาจากการกระทำผิดอาญา จึงเกิด Action Publique ขึ้น โดยมีผลทำให้พนักงานอัยการต้องเข้ามาในคดี เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาในศาลอาญา ผู้มีอำนาจดำเนินคดีได้แก่ พนักงานอัยการ แม้ว่าพนักงานอัยการจะไม่เห็นด้วยกับการดำเนินคดีอาญาเรื่องนั้นก็ตาม ส่วนศาลอาญาจะพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาได้ก็ต่อเมื่อได้พิจารณาข้อกล่าวหาในคดีอาญานั้นก่อนแล้ว เมื่อพนักงานอัยการได้เข้ามาในคดี โดยปกติพนักงานอัยการจะได้รับบันทึกประวัติของผู้กระทำผิด ข้อมูลภูมิหลังและรายงานต่าง ๆ จากตำรวจ ซึ่งหากไม่มีรายงานต่าง ๆ ดังกล่าวจากตำรวจแล้ว พนักงานอัยการจะถือเอาจากการเตรียมคดีของฝ่ายผู้เสียหาย¹⁶⁴

การยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาศาลไต่สวนนั้น ผู้เสียหายเพียงแต่ทำเป็นจดหมายที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าเสียหายที่ได้รับ และผู้เสียหายต้องวางเงินประกันตามที่ผู้พิพากษากำหนด พิพากษากำหนด เมื่อผู้พิพากษาศาลไต่สวนได้รับคำร้องแล้วก็จะทำการไต่สวนคำร้องและแจ้งให้พนักงานอัยการทราบเพื่อให้ทำความเห็นเข้ามาในคดี¹⁶⁵

หลังจากที่ผู้เสียหายยื่นคำร้อง กระบวนการสอบสวนเบื้องต้นจะเป็นอำนาจของศาลและพนักงานอัยการ ผู้เสียหายจะไม่มีส่วนในการสอบสวนคดี โดยผู้พิพากษาจะแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงกระบวนการในการสอบสวนในทุก 6 เดือน ศาลจะมีคำตัดสินให้ชดใช้ค่าเสียหายได้เมื่อผู้เสียหายไม่มีข้อคดีที่จะฟ้องคดีด้วยความมุ่งร้ายหรือไม่มีการฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน¹⁶⁶

(4) การพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

ผู้เสียหายจะได้รับค่าสินไหมทดแทนเมื่อศาลเห็นว่าจำเลยได้ก่อความเสียหายขึ้น แม้ว่าในทางอาญาศาลจะได้พิพากษาปล่อยตัวจำเลยไป โดยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

¹⁶⁴ อุดม รัฐอมฤต, "การฟ้องคดีอาญา", หนังสือรวบรวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม, กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535, หน้า 487

¹⁶⁵ จีต เศรษฐบุตร, *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด*, กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลา, 2545, หน้า 22

¹⁶⁶ นนทวรรณ บันงาม, *เรื่องเดิม*, หน้า 52

อาญาฝรั่งเศส มาตรา 4-1 กำหนดว่า แม้ไม่มีความผิดทางอาญาแต่อาจมีความรับผิดชอบหาก เป็นไปตามหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบละเมิดตามกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 หรือกฎหมายด้านความ ปลอดภัยของสังคม¹⁶⁷

กล่าวโดยสรุป เมื่อผู้เสียหายประสงค์จะเรียกค่าสินไหมทดแทนผู้เสียหาย สามารถยื่นคำร้องเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอยู่นั้นได้ หรือผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลได้ตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น การเรียกค่าสินไหม ทดแทนของผู้เสียหายตามกฎหมายฝรั่งเศสนี้จะมีศาลและพนักงานอัยการเป็นผู้มีบทบาทรับผิดชอบ การเรียกค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายเป็นหลัก นอกจากนั้นผู้เสียหายเองก็มีสิทธิในการพิจารณา คดีส่วนแพ่งด้วยเช่นกัน โดยมีสิทธินำพยานมาสืบในศาลได้ สิทธิที่จะเสนอคำถามที่จะถามจำเลยและ พยานบุคคล เป็นต้น

2.2.3 ประเภทค่าสินไหมทดแทนที่มีสิทธิเรียกร้อง

บุคคลซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและมีฐานะเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาโดย ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ย่อมมีสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย โดยค่าสินไหมทดแทน ที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายฝรั่งเศส กำหนดให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถ เรียกร้องค่าสินไหมทดแทน 2 ประเภทดังต่อไปนี้¹⁶⁸

ก) ค่าเสียหายที่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่ายา ค่าใช้จ่ายในสถานที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายในการจัดการศพ

ข) ค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ เช่น ค่าเสียหายจากการเจ็บปวด ทางด้านร่างกาย จิตใจ ค่าเสียหายจากการเสียโฉม ค่าเสียหายต่อสมรรถภาพทางเพศ รวมไปถึง ค่าเสียหายที่เกิดจากการขาดไร้อุปการะในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

2.2.4 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบังคับใช้ค่าสินไหมทดแทน

การกำหนดให้มีหน่วยงานเฉพาะทำหน้าที่ในการบังคับใช้ค่าสินไหมทดแทน แก่ผู้เสียหาย ถือเป็นกระบวนการสุดท้ายในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ในฝรั่งเศสถือเป็น มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นมาเพื่อรองรับการคุ้มครองสิทธิในการบังคับใช้ค่าเสียหาย ซึ่งถือว่าเป็น ส่วนหนึ่งของการดำเนินคดีอาญาและเป็นกระบวนการที่สำคัญมีผลต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการ ยุติธรรมสำหรับผู้เสียหายเป็นอย่างมาก เนื่องจากการชดใช้ค่าเสียหายเป็นความต้องการสุดท้ายที่ ผู้เสียหายต้องการจะได้รับจากกระบวนการยุติธรรม ในฝรั่งเศส ผู้พิพากษาคดีอาญาอาจสั่งให้ผู้กระทำ

¹⁶⁷ นนทวรรณ ปันงาม, เรื่องเดิม, หน้า 53

¹⁶⁸ พรพิมล ธรรมทวิ, เรื่องเดิม, หน้า 54

ความผิดจ่ายค่าเสียหายและค่าใช้จ่ายของผู้เสียหาย ซึ่งอาจครอบคลุมไปถึงค่าใช้จ่ายในการพิจารณา คดีแก่ผู้เสียหายด้วย¹⁶⁹

ภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาให้ผู้กระทำความผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายแล้ว จุดเริ่มต้นผู้เสียหายในฝรั่งเศสสามารถขอรับการช่วยเหลือทางการเงินได้จากหน่วยงานที่ เรียกว่า " คณะกรรมการจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้ ประสบภัยจากการกระทำความผิด "Commission.d'Indemnisation.des.Victimes d'Infractions (CIVI) ได้ก่อน โดยเฉพาะผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากอาชญากรรมร้ายแรง เช่น การข่มขืนกระทำชำเรา ฆาตกรรม หรือฆาตกรรมโดยไม่เจตนา โดยผู้เสียหายมีสิทธิจะได้รับค่าตอบแทนเต็มจำนวนสำหรับความเสียหายที่แท้จริงได้ทันที ทั้งนี้ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนผ่านคณะกรรมการจ่ายค่าชดเชยดังกล่าว จะต้องกระทำภายใน 3 ปี นับแต่วันที่การกระทำความผิดเกิด หรือภายใน 1 ปีนับจากวันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดในช่วงการดำเนินคดีอาญา¹⁷⁰

ในเวลาต่อมาเพื่อเป็นการปรับปรุงหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ในฝรั่งเศสยังได้กำหนดมาตรการรองรับสิทธิของผู้เสียหายไว้อีกชั้นหนึ่ง กรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาบางกรณีไม่สามารถขอรับการช่วยเหลือจากคณะกรรมการจ่ายค่าชดเชย Commission d'Indemnisation des Victimes d'Infractions (CIVI) เพราะไม่เข้าเงื่อนไขการขอรับการช่วยเหลือให้สามารถขอรับการช่วยเหลือได้อีกครั้งจากหน่วย "บริการช่วยเหลือผู้ประสบภัย " Service d'Aide au Recouvrement des Victimes (SARVI) ซึ่งการให้บริการช่วยเหลือผู้ประสบภัยดังกล่าวนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญา เล็กๆ น้อยๆ หรือผู้เสียหายที่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขบางประการและไม่สามารถขอรับการสนับสนุนและช่วยเหลือทางด้านการเงินจากคณะกรรมการจ่ายค่าชดเชย Commission d'Indemnisation des Victimes d'Infractions (CIVI) สามารถขอรับการช่วยเหลือผ่านมาตรการให้บริการนี้ได้ ถือเป็น การเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายมีโอกาสจะได้รับการชดเชยความเสียหายมากขึ้น โดยมีเงื่อนไขว่าเฉพาะแต่คดีที่ศาลมีคำพิพากษาแล้วเท่านั้น¹⁷¹

การขอรับการช่วยเหลือจากบริการของ (SARV) ดังกล่าวผู้เสียหายสามารถกรอกแบบฟอร์มการขอรับการช่วยเหลือที่รัฐกำหนดไว้ให้เป็นมาตรฐานอย่างเดียวกัน พร้อมทั้งยื่น

¹⁶⁹ AUBI LAW FIRM, "Assistance in recovery of damages", Retrieved on November 1,2018, From <http://www.ville-boe.fr.enligne2424.fr/m/vos-droits/F1744>

¹⁷⁰ E-european justice, "Compensation to crime victims - France", Retrieved on November 2, 2018, From http://ec.europa.eu/civiljustice/comp_crime_victim/comp_crime_victim_fra_en.htm#1

¹⁷¹ .Jean.Claude.Juncker,"The.missions.of.compensation",Retrieved.on.May.25,2018,From <https://www.fondsdegarantie.fr/en/guaranteefund/the-missions-of-compensation/>

แสดงหลักฐานเพื่อสนับสนุนการเรียกร้อง ค่าสินไหมทดแทนไม่ว่าจะเป็นใบรับรองแพทย์ ใบลาป่วยและการสูญเสียรายได้ คำพิพากษาพร้อมคำบังคับของศาล เอกสารการปฏิเสธการช่วยเหลือจากคณะกรรมการการจ่ายค่าชดเชย (CIVI) ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการบาดเจ็บศาลอาจสั่งให้มีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความร้ายแรงอย่างเป็นทางการหรือตามคำร้องขอของผู้เสียหาย ส่งให้แก่เจ้าหน้าที่ของหน่วยบริการช่วยเหลือผู้ประสบภัย (SARVI)¹⁷²

บริการช่วยเหลือผู้ประสบภัย Sevice d' Aide au Recouvrement des Victimes (SARV) เป็นบริการที่ดำเนินการอยู่ภายใต้การจัดการโดย "กองทุนประกันสำหรับผู้ประสบภัยจากการก่อการร้ายและความผิดอื่นๆ" Le Fonds de Garantie des Victimes des actes de Terrorisme et d'autres Infractions (FGTI) ถูกสร้างขึ้นโดยสภานิติบัญญัติในปี 1990 เป็นผู้ทำหน้าที่จ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ทันทีที่ได้รับแจ้งถึงความเสียหายและข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหาย หน่วยงานดังกล่าวจะดำเนินการจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นอย่างรวดเร็วโดย 90% ของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการบาดเจ็บเล็กน้อย และ 82.5% ของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อได้รับบาดเจ็บสาหัส ได้รับการชดเชยตามขั้นตอนดังกล่าว¹⁷³

เมื่อหน่วยงานดังกล่าวได้ชดใช้ค่าเสียหายตามคำสั่งของศาลแก่ผู้เสียหายแล้ว จะรับช่วงสิทธิจากผู้เสียหายไปไต่เบี่ยงเอาแก่ผู้กระทำความผิดตามจำนวนที่ได้ชดใช้ไปตามความจริง มาตรการช่วยเหลือเยียวยาในฝรั่งเศสดังกล่าวถือเป็นมาตรการรองรับที่รัฐกำหนดให้มีหน่วยงานเฉพาะ เข้ามาให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายเบื้องต้นภายหลังจากศาลมีคำพิพากษา เพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้เสียหายว่าจะได้รับการชดใช้เยียวยาผ่านมาตรการที่รัฐจัดทำขึ้นอย่างแน่นอนโดยครอบคลุมการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตลอดไปจนถึงขั้นของการบังคับใช้ค่าเสียหาย โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้เสียหายเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งในลำดับต่อไปจะได้กล่าวถึง การวิเคราะห์ปัญหาการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹⁷² E-european justice, "Compensation to crime victims - France", Retrieved on November 2, 2018, From http://ec.europa.eu/civiljustice/comp_crime_victim/comp_crime_victim_fra_en.htm#1

¹⁷³ FONDS DE GRANTIE, "The missions of compensation of FGTI", Retrieved on November 1, 2018, From <https://www.fondsdegarantie.fr/en/fgti-2/the-missions-of-compensation/>

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีบทบาทสำคัญในการรักษาความสงบสุขของสังคมโดยการอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นกระบวนการและวิธีการสำหรับดำเนินการแก่ผู้ที่ ผิดต่อกฎหมายอาญา สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือต้องสามารถปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลและความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวมด้วย ไม่ว่าจะการดำเนินคดีอาญาของประเทศจะเป็นระบบใดก็ตาม กระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ย่อมมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ เพื่อควบคุมอาชญากรรม และเพื่อความเป็นธรรมตามหลักนิติธรรม ซึ่งวัตถุประสงค์ทั้งสองประการดังกล่าวต่างก็มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคม ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้เท่าทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความเสมอภาคตลอดจนเป็นกระบวนการที่คำนึงสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

ผู้เสียหายถือเป็นบุคคลหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากเป็นผู้ได้รับความเสียหายหรือผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญา ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงต้องให้ความสำคัญคุ้มครองผู้เสียหายตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในทางอาชญาวิทยาหรือคุ้มครองผู้เสียหายในทางกฎหมายกฎหมาย โดยผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากจะหมายถึงบุคคลที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งแล้ว ยังให้หมายรวมถึงบุคคลที่มีอำนาจจัดการแทนได้ โดยผู้เสียหายต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดดังกล่าวด้วย ซึ่งต่างจากผู้เสียหายตามความหมายในทางอาชญาวิทยาที่ถือว่าผู้ที่ได้รับความเสียหายแม้จะมีส่วนร่วมในการ

กระทำความผิดก็ยังถือว่าเป็นผู้เสียหาย จึงเห็นได้ว่าการตีความคำว่าผู้เสียหายตามกฎหมายจะมีความเคร่งครัดกว่าเพราะคุณธรรมของกฎหมายประสงค์จะคุ้มครองประโยชน์ส่วนบุคคล ดังนั้นหากบุคคลซึ่งอ้างว่าเป็นผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรือมีเจตนาฝ่าฝืนกฎหมายย่อมไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหายตามความหมายในทางกฎหมาย

ตามปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ได้กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายไว้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม การได้รับค่าชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ และการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในด้านอื่น ๆ ต่างก็ได้พัฒนาการมาจากแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนหมายถึง ประโยชน์ของมนุษย์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้เป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองว่ามีอยู่และเป็นประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองมิให้

มีการละเมิดสิทธินั้นด้วย ส่วนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะและเป็นคุณค่าที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ เป็นคุณค่าที่มีอาจจะล่วงละเมิดได้ ดังนั้น รัฐในฐานะที่เป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมจึงมีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ของผู้เสียหายให้ได้รับความธรรมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

แม้ว่าประเทศไทยได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ซึ่งมีหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมโดยรัฐและการได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำผิดได้อย่างเป็นธรรม อย่างไรก็ตามแม้บทกฎหมายจะได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้เกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดไว้แล้วก็ตาม แต่ยังคงพบว่าเนื้อความในตัวของกฎหมายยังเกิดความไม่ชัดเจน ทำให้ผู้เสียหายบางรายไม่อาจใช้สิทธิได้อย่างเป็นรูปธรรมตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จากปัญหาดังกล่าวเห็นว่าสาเหตุสำคัญคือเนื่องจากไม่มีบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องการแจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่กำหนดให้หน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบในการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบ กล่าวคือ ไม่มีการกำหนดให้หน่วยงานรัฐหรือองค์กรใดทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายทราบ ดังนั้น จึงไม่มีหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหน่วยงานใดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหรือให้คำแนะนำกับผู้เสียหายเกี่ยวกับการดำเนินการยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เพื่อให้ผู้เสียหายได้มีแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามกระบวนการและขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด และสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผู้เสียหายขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย รวมถึงอาจไม่ทราบถึงขั้นตอนและวิธีดำเนินการตามกฎหมาย จะเห็นได้ว่าเมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานใดหรือองค์กรใดเป็นผู้รับผิดชอบในการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบแล้ว ย่อมเกิดปัญหาตามมาว่า หากผู้เสียหายตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน มีความประสงค์จะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ดังกล่าว ซึ่ง

ผู้เสียหายบางรายก็ไม่ทราบว่าตนจะสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองสิทธินั้นได้อย่างไร มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการอย่างไร และจะต้องใช้สิทธินั้นได้เมื่อไหร่ จึงจะปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนและกระบวนการที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งอาจทำให้สิทธิของผู้เสียหายในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนนั้น กฎหมายยังไม่อาจใช้บังคับได้อย่างเต็มที่และเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ยังไม่มีแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันอย่างเป็นระบบในเรื่องการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตาม กฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายของต่างประเทศแล้วทำให้ทราบถึงสิทธิของผู้เสียหายในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นชั้นสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ ชั้นรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อยื่นฟ้องของพนักงานอัยการ ตลอดจนชั้นพิจารณาคดีของศาล แต่สิทธิของผู้เสียหายต่าง ๆ นั้นผู้เสียหายสามารถที่จะทราบหรือเข้าถึงได้มากน้อยเพียงใดนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการเพราะผู้เสียหายไม่ทราบถึงสิทธิของตนเนื่องจากการไม่ได้รับแจ้งสิทธิของตนที่มีอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทำให้ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าได้พบปัญหาทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาหลายประการ ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้รับการตราออกมาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของมาตรา 43 ตามหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ที่ว่า เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้พนักงานอัยการมีเพียงอำนาจในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์บางประเภทเท่านั้น ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลยต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นด้วยตนเอง และต้องเสียค่าธรรมเนียมในการเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเป็นภาระยิ่งแก่ผู้เสียหาย อย่างไรก็ตามมีข้อปัญหาตามมาจากกรแก้ไขกฎหมายดังกล่าวคือ ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมาย หรือระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานใดที่ระบุให้เจ้าพนักงานจะต้องแจ้งสิทธิของผู้เสียหายให้ทราบ เกี่ยวกับผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญามาตรา 44/1 ในทางปฏิบัติผู้เสียหายส่วนใหญ่จะไม่ทราบสิทธิของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 นั้นสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายได้เนื่องจากไม่มีข้อกำหนดไว้ว่าหน่วยงานทางยุติธรรมหน่วยงานไหนจะต้องเป็นผู้แจ้ง สิทธิ ให้แก่ผู้เสียหายทราบว่าสามารถยื่น คำร้องได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ผู้เสียหายจึงไม่รู้และไม่ทราบสิทธิ ในการดำเนินคดีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 ซึ่งทำให้ผู้เสียหายนั้นเสียสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ถูกต้องและตรงตามเจตนารมณ์ของตัวบทของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาได้ศึกษาโดยคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 โดยวิเคราะห์ประเด็นปัญหา ดังนี้

1.1 ปัญหาที่มาจากตัวผู้เสียหาย

ในประเด็นนี้ ปัญหาส่วนใหญ่แล้วมีสาเหตุมาจากผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมขาดความรู้ขาดความเข้าใจ และไม่ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ผู้เสียหาย 102 คน จาก 177 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 57.6 ไม่ทราบว่าตนมีสิทธิเรียกค่าเสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งเอง¹⁷⁴ เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้แจ้งหรือประชาสัมพันธ์ให้ผู้เสียหายได้ทราบถึงข้อมูล หรือผู้เสียหายบางรายขาดความใส่ใจในการหาความรู้ หาข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิ เพราะยังไม่ตกเป็นเหยื่อหรือมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว หรือผู้เสียหายบางรายเป็นผู้ที่มีการศึกษาน้อยและฐานะยากจน ซึ่งการที่ผู้เสียหายไม่มีความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมายหรือมีความรู้เพียงเล็กน้อย รวมถึงอาจไม่ทราบถึงขั้นตอนและวิธีการดำเนินการตามกฎหมาย เมื่อไม่มีการกำหนดไว้ อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการแจ้งสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายทราบแล้ว หากผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินมีความประสงค์จะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ซึ่งผู้เสียหายบางรายไม่ทราบว่าตนสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิไว้ให้มันได้อย่างไร มีขั้นตอน กระบวนการดำเนินการอย่างไร จึงจะปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมาย จึงทำให้สิทธิของผู้เสียหายในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไม่อาจใช้บังคับได้อย่างเต็มที่ และเป็นรูปธรรม นับเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไม่สามารถเข้าถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้อย่างที่ควร ซึ่งต่าง

¹⁷⁴ ประยุทธ์ เพชรคุณ, เรื่องเดิม, หน้า 70

จากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่กำหนดให้สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นองค์กรผู้รับผิดชอบการใช้สิทธิของผู้เสียหายไว้อย่างชัดเจน จึงเห็นได้ว่า แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ แต่วิธีการดังกล่าวกลับไม่สามารถช่วยเหลือผู้เสียหายได้อย่างครบถ้วนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพราะในความเป็นจริงผู้เสียหายที่มีความประสงค์จะยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน แต่ไม่มีทุนทรัพย์หรือไม่มีเงินจ้างทนายความ จึงขอความช่วยเหลือจากพนักงานอัยการ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ซึ่งพนักงานอัยการทำได้เพียงคอยช่วยเหลือหรือให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดทำคำร้อง เพื่อให้ผู้เสียหายใช้นำไปยื่นต่อศาลในเบื้องต้นเท่านั้น และเมื่อศาลได้รับคำร้องดังกล่าวจากผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายยังคงมีหน้าที่จัดหาทนายความเพื่อนำสืบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเสียหายที่ได้รับและค่าเสียหายที่ประสงค์จะเรียกร้อง ตลอดจนรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เว้นแต่กรณีที่ผู้เสียหายยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง ศาลจึงมีอำนาจตั้งทนายความเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายได้ โดยทนายความมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด แต่หากไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลจะตั้งทนายความให้ได้ ศาลก็อาจขอความร่วมมือให้พนักงานอัยการผู้ว่าคดีอาญา ช่วยถามความเกี่ยวกับคำร้องทางแพ่งให้ได้ อย่างไรก็ตาม หากเมื่อมาศาลมีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายแล้ว ในชั้นของการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษากลับไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายหรือ

ระเบียบใดที่กำหนดหลักเกณฑ์ในการที่จะช่วยเหลือผู้เสียหาย จากข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น เห็นว่ารัฐควรกำหนดให้มีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมหรือองค์กรอื่นใด ทำหน้าที่เป็นองค์กรผู้รับผิดชอบในการแจ้งสิทธิเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายทราบ เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างแท้จริงและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่มีการกำหนดให้สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นองค์กรผู้รับผิดชอบการใช้สิทธิของผู้เสียหายไว้ชัดเจน และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 34 และ 35 ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิที่จะเรียกค่าเสียหายให้ผู้เสียหายทราบ และให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการในการเรียกค่าสินไหมทดแทนให้ในกรณีที่ผู้เสียหายประสงค์รับค่าทดแทน จึงทำให้สิทธิของผู้เสียหายจากการกระทำอันเป็นการค้ามนุษย์ไม่สูญหายไป

สำหรับแนวทางเพื่อลดปัญหาการที่ผู้เสียหายไม่ได้รับแจ้งให้ทราบซึ่งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ควรมีการปรับปรุงมาตรการแจ้งสิทธิและการใช้สิทธิของผู้เสียหาย ซึ่งถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทุกชั้นตอน โดยควรกำหนดให้แจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งหน่วยงานที่สำคัญในเบื้องต้นของกระบวนการยุติธรรม คือ พนักงานสอบสวน ถ้าหากกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นกระบวนการต้นทางนั้น ไม่แจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบว่าผู้เสียหายสามารถที่จะยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น ตัวบทกฎหมายนี้อาจจะถือได้ว่าไม่เคยปรากฏหรือมีการบัญญัติลงในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาได้ เนื่องจากเป็นช่องว่างที่ทำให้ผู้เสียหายนั้น ไม่ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ ซึ่งผู้เสียหายควรจะได้รับและเมื่อผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับแล้ว อีกทั้งไม่ได้มีการระบุให้ผู้เสียหายจะต้องดำเนินการอย่างไร จะต้องทำคำร้อง อย่างไร เมื่อผู้เสียหายไม่ทราบก็จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 44/1 ไม่ได้ เมื่อผู้เสียหายไม่ทราบผู้เสียหายก็ต้องไปจ้างทนายความ เพื่อให้ทนายความยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อเรียกให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 การกระทำดังกล่าวนี้ถือเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ผู้เสียหาย อีกทั้ง เมื่อผู้เสียหายได้รับเงินค่าเสียหายจากการกระทำละเมิดของจำเลยผู้เสียหายก็จะไม่ได้รับเงินเต็มตามจำนวนผู้เสียหายจะต้องนำเงินดังกล่าวนี้ ส่วนหนึ่งที่ได้มานำมาชำระเป็นค่าทนายความ เป็นเหตุให้ผู้เสียหายไม่ได้รับเงินเต็มตามจำนวนที่ผู้เสียหายจะต้องได้รับ และเห็นว่านอกจากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีควรจะแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิในการรับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมแล้ว พนักงานสอบสวนควรที่จะอำนวยความสะดวกในการยื่นคำร้องขอรับเงินช่วยเหลือดังกล่าวเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายจะมีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิที่ตนเองมีสามารถเข้าถึงการให้ความช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ และไม่เกิดกรณีผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือตามกฎหมายแต่กลับไม่ได้ใช้สิทธิตามกฎหมาย¹⁷⁵

ผู้ศึกษาเห็นว่าในระหว่างที่ยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิพนักงานสอบสวนก็ควรให้ความร่วมมือในการแจ้งผู้เสียหายทราบในโอกาสแรกเท่าที่จะเป็นไปได้ว่าพนักงานสอบสวนจะดำเนินการส่งสำนวนการ

¹⁷⁵ ณภัทร สรอัทธ์ และคณะ "รายงานสรุปประมวลผลการศึกษาดำเนินงานโครงการวิจัย เรื่อง โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายเงินค่าตอบแทนการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อในคดีอาญา : กรณีการให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น".(ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก

:http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_5/2560/Research/Research_06-57.pdf, 2561

สอบสวนไปให้พนักงานอัยการพิจารณาในวันใด เพื่อที่ผู้เสียหายมีโอกาสเตรียมข้อมูลเข้าประสานงานกับพนักงานอัยการเพื่อสอบถามหรือขอรับคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้สิทธิยื่นคำร้อง จากนั้นเมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนไว้พิจารณาแล้วพนักงานอัยการควรยึดถือปฏิบัติตามหนังสือเวียนสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส 0027(ปผ)/ว 54 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554 เรื่องแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการเพื่อขอให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อย่างเคร่งครัดและเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุดควรกำหนดให้ในคดีที่ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องและยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ไม่ว่าจะมีการสืบพยานในชั้นศาลหรือไม่ ให้พนักงานอัยการมีหนังสือแจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงสิทธิดังกล่าว¹⁷⁶

นอกจากการแจ้งสิทธิในชั้นพนักงานอัยการแล้ว ศาลยุติธรรมยังเป็นอีกหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการแจ้งสิทธิเป็นหนังสือไปยังผู้เสียหายเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้อง โดยปัจจุบันมี "ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา พ.ศ. 2549" ซึ่งหน่วยงานทางธุรการของศาลยุติธรรมยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติเช่นเดียวกัน โดยกำหนดให้ผู้อำนวยการประจำศาลยุติธรรมเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญา เพื่อขอความร่วมมือในการแจ้งสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ให้ผู้เสียหายทราบรวมทั้งอำนวยความสะดวกตามสมควรแก่ผู้เสียหายที่ประสงค์จะใช้สิทธิยื่นคำร้องดังกล่าว นอกจากนี้ยังกำหนดให้ศูนย์ระดมข้อพิพาทประจำศาลเป็นผู้มีหน้าที่แจ้งสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ให้ผู้เสียหายทราบ ทั้งนี้ การแจ้งสิทธิดังกล่าวอาจกระทำโดยทางโทรศัพท์หรือทำเป็นหนังสือแจ้งไปยังผู้เสียหายทางไปรษณีย์ หรือทางโทรสาร¹⁷⁷

1.2 ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

ปัญหาสำคัญประการแรกที่เกิดขึ้นในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา คือ ผู้เสียหายไม่ทราบถึงขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/ 1 วรรค 2 กล่าวคือ " การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มีการสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี" และวรรค 3 ที่ว่า "คำร้องตามวรรคหนึ่งจะมีค่าขอประการอื่นที่มีใช้ค่าขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญา มิได้และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์" ผู้เสียหายไม่อาจทราบ

¹⁷⁶ ประยุทธ์ เพชรคุณ, เรื่องเดิม, หน้า 96

¹⁷⁷ นิธิพัฒน์ เรื่องวิวัฒนโรจน์, เรื่องเดิม, หน้า 113

ได้เลยว่า ณ เวลานี้ พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีของตนไปแล้วหรือยัง หรือจะเริ่มมีการสืบพยานเมื่อใด หรือมีการสืบพยานหรือไม่ หากทราบภายหลังอาจทำให้สิทธิในการยื่นคำร้องดังกล่าวหมดไปในกรณีดังกล่าวพิจารณาแล้วเห็นว่า มีเพียงพนักงานอัยการเท่านั้นที่ทราบถึงขั้นตอนการดำเนินคดีดังกล่าว อีกทั้งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในทางกฎหมาย ที่จะแนะนำได้ว่าคำร้องของผู้เสียหายนั้นขัดหรือแย้งกับสิ่งที่ตนได้ยื่นฟ้องไปหรือไม่ เพราะถ้าคำร้องของผู้เสียหายขัดหรือแย้งกับฟ้องของพนักงานอัยการ ศาลก็มีอาจรับพิจารณาคำร้องนั้นได้ ในขั้นตอนนี้จึงเห็นควรให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการในการแจ้งกำหนดเวลาในการยื่นคำร้องแก่ผู้เสียหายรวมถึงให้คำแนะนำในการเขียนคำร้อง และตรวจสอบว่าคำร้องนั้นขัดหรือแย้งกับคำฟ้องของตนหรือไม่ ซึ่งจะได้นำเสนอในส่วนข้อเสนอแนะต่อไป

ปัญหาสำคัญประการต่อมา คือ ผู้เสียหายขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการใช้สิทธิ รวมถึงการจัดเตรียมรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความเสียหาย โดยผู้เสียหายในคดีอาญาส่วนใหญ่ไม่มีทนายความคอยให้คำปรึกษาแนะนำ ในขั้นการจัดทำคำร้องเพื่อบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นเหตุให้ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการใช้สิทธิที่ถูกต้อง ทำให้การรวบรวมเอกสารหลักฐานไม่สมบูรณ์ เช่น ในคดีข้อหาทำร้ายร่างกายไม่ได้จัดทำภาพถ่ายบาดแผล ไม่ได้เก็บใบเสร็จค่ารักษาพยาบาลหรือทำเอกสารสูญหาย ไม่ได้ขอใบรับรองแพทย์กรณีที่แพทย์ให้หยุดงานหรือกรณีที่แพทย์นัดตรวจรักษาเพิ่มเติม นอกจากนี้ผู้เสียหายมักพบปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดจำนวนของค่าเสียหายที่จะทำการเรียกร้อง กล่าวคือผู้เสียหายส่วนมากมักจะไม่ทราบว่า จะเรียกร้องค่าเสียหายโดยใช้หลักเกณฑ์ใด โดยเฉพาะค่าเสียหายบางอย่างที่ยากแก่การคำนวณเป็นจำนวนเงินได้อย่างชัดเจน เช่น ค่าเสียหายต่อชื่อเสียงจากการถูกหมิ่น ค่าเสียหายจากการถูกละเมิดทางเพศ เป็นต้น ซึ่งผู้เสียหายมักใช้การกำหนดค่าเสียหายเป็นจำนวนเงินที่สูงมากแต่ขาดเหตุผลรองรับหรือหลักฐานในการคำนวณเพื่อพิสูจน์ต่อศาลในชั้นพิจารณา

จะเห็นได้ว่าปัญหาสำคัญซึ่งทำให้มาตรการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยังไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควรนั้น สาเหตุประการสำคัญเกิดจากการที่ในปัจจุบันบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายเป็นผู้มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการรวบรวมพยานหลักฐานและจัดทำคำร้องบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนยื่นต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องผู้กระทำความผิดเป็นจำเลย แต่ในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงผู้เสียหายขาดความรู้ความเข้าใจในทางกฎหมายว่าจะต้องจัดเตรียมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องและจัดทำคำร้องในรูปแบบใด หากผู้เสียหายเป็นผู้ยากจนเข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดศาลก็จะเป็นผู้จัดหาแต่งตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหาย แต่หากยังไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

ผู้เสียหายก็ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดหาทุนความให้ความช่วยเหลือดำเนินการเอง ซึ่งหากผู้เสียหายเห็นว่าค่าใช้จ่ายในการจัดหาทุนความช่วยเหลือตลอดกระบวนการยื่นและสืบพยานตามคำร้องเป็นจำนวนเงินที่สูงใกล้เคียงหรือมากกว่าค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องเอาจากจำเลยผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายก็อาจเลือกที่จะไม่ใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย

ที่ผ่านมาส่วนใหญ่พนักงานสอบสวนจะได้รับการฝึกฝนให้มุ่งเน้นรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่กล่าวหาเพื่อทราบข้อเท็จจริง พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา และนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแทน แต่ไม่ได้ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับไปในคราวเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ในกรณีความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนค่าให้การแพทย์ผู้ชันสูตรบาดแผลของผู้ตายเพื่อทราบว่าผู้ตายได้รับบาดแผลลักษณะใด บาดแผลดังกล่าวเป็นเหตุโดยตรงที่ทำให้ผู้ตายนั้นถึงแก่ความตายหรือไม่ แต่พนักงานสอบสวนมักไม่ได้สอบค่าให้การแพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ถูกทำร้ายก่อนถึงแก่ความตายไว้เป็นพยานในประเด็นเกี่ยวกับจำนวนเงินค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย รวมไปถึงไม่ได้สอบค่าให้การของญาติผู้ตายเพื่อทราบค่าขาดประโยชน์ก่อนตายของผู้ตายหรือในกรณีความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายสาหัส (ถึงทุพพลภาพ) พนักงานสอบสวนก็มักมิได้รวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ที่ไม่สามารถประกอบกรงานได้ทั้งในเวลาปัจจุบันและในอนาคตของผู้เสียหาย จึงเห็นได้ว่าหากมีการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวตั้งแต่ในชั้นสอบสวน ก็จะส่งผลทำให้เกิดความสะดวกในการจัดทำคำร้องของผู้เสียหายและเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลในการกำหนดค่าเสียหายว่าเป็นจริงและมากน้อยเพียงใด ส่งผลให้ผู้เสียหายมีโอกาสได้รับชดใช้ค่าเสียหายได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนี้แม้ว่าผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อศาล และศาลมีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามที่ร้องขอแล้วก็ตาม แต่การที่ผู้เสียหายจะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น หากจำเลยเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาล ผู้เสียหายก็ไม่สามารถบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยได้เอง โดยคำสั่งของศาลที่ให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายนั้นมีผลเพียงให้ผู้เสียหาย (ผู้ร้อง) มีฐานะเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา (คำสั่ง) เท่านั้น ซึ่งการที่จะบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยมาชำระหนี้ดังกล่าวได้นั้น ผู้เสียหายมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเช่นเดียวกับการบังคับคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งระหว่างกระบวนการในชั้นบังคับคดีนั้นย่อมเกิดค่าใช้จ่ายในการสืบหาทรัพย์สินของจำเลย ค่าธรรมเนียมศาลในชั้นบังคับคดีและค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลย อีกทั้งผู้เสียหายอาจต้องจัดหาทุนความช่วยเหลือด้านเอกสารในการยื่นคำร้องขอบังคับคดีตามคำพิพากษา (คำสั่ง) ของศาลด้วย

จากการศึกษากฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 75 กำหนดให้ ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถที่จะเข้าใจและรับรู้ถึงสิทธิของตนที่จะเป็นผู้เข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ที่จะดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อไปได้ อันเป็นหน้าที่ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องแจ้งถึงสิทธิดังกล่าวนี้ไว้โดยชัดแจ้งโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือผู้ที่เป็นตัวแทนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นผู้มีหน้าที่จะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิต่างๆ อันได้แก่

1) สิทธิของผู้เสียหายที่ถูกกระทำความผิดทางอาญาจะได้รับค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตน

2) หากผู้เสียหายดำเนินการใช้สิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีเป็นคู่ความทางแพ่ง, ผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเองในการดำเนินคดีทางแพ่ง เว้นแต่ ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือเป็นผู้ได้รับการประกันคุ้มครองทางกฎหมาย

3) สิทธิของผู้เสียหายที่จะใช้สิทธิทางแพ่งเพื่อยื่นคำร้องร้องอย่างเป็นทางการเข้ามาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา ก่อนที่ศาลจะเริ่มสืบพยาน หรือก่อนที่จะดำเนินการฟ้องคดีแก่ผู้กระทำความผิดอาญาโดยตรงต่อศาลในคดีแพ่ง

4) สิทธิของผู้เสียหายที่จะ ขอโอนคดีไปยังคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนของเหยื่อผู้ถูกกระทำความผิด

5) สิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานท้องถิ่นหรือได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากสมาคมผู้ดูแลเหยื่ออาชญากรรม

และจากการศึกษากฎหมายของสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้เสียหายหรือเหยื่อในคดีอาญา พบว่า

กฎหมายระดับสหรัฐจะบัญญัติในกฎหมายสหรัฐ Title 42 § 10607 Services to Victims นั้น ได้กำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้เสียหายหรือเหยื่อในชั้นดำเนินคดี ดังนี้

1. แจ้งถึงความเป็นไปของคดีระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องแจ้งให้เหยื่อ ทราบในเบื้องต้นถึง การปล่อย หรือการกักขังผู้ต้องหา หรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด การตั้งข้อหาต่อผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือการไม่ฟ้องผู้ต้องหา รวมถึง ถิ่นที่อยู่ของผู้กระทำความผิดในโครงการหักเหคดีในชั้นก่อนฟ้องคดีและสภาพแวดล้อมของโครงการ นั้น กำหนดการรวมถึงการเปลี่ยนแปลงหมายกำหนดการและหรือการดำเนินไปของแต่ละกระบวนการดำเนินคดีในทางศาลไม่ว่าผู้เสียหายหรือพยานร้องขอ หรือมีสิทธิหรือไม่การยอมรับ สารภาพผิดหรือ

การอ่านคำตัดสินของคณะลูกขุนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงภายหลังการพิจารณา และถ้า ผู้กระทำผิดถูกตัดสินลงโทษ วันที่อ่านคำพิพากษาข้อกำหนดในคำพิพากษาและโครงการที่เกี่ยวกับ ผู้กระทำผิดของกรมราชทัณฑ์ที่สามารถแจ้งให้ทราบได้ซึ่งจะต้องกำหนดวัน (ถ้ามี) อันผู้กระทำผิด จะได้รับการปล่อยตัวโดยมีทัณฑ์บนหรือคุมประพฤติหลังการปล่อย

2. แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิในการอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีและถ้าผู้เสียหายไม่ได้เป็น พยานในชั้นพิจารณาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องพยายามแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิที่จะอยู่ร่วม ด้วยในการพิจารณาคดี

จะเห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดอย่างชัดเจน ที่เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิในการอยู่ร่วมในการพิจารณาคดี อีกทั้งจะต้องแจ้งรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการดำเนินคดีให้ผู้เสียหายทราบด้วย

กรณีดังกล่าวจึงเห็นได้ว่าเมื่อเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาในเรื่องกระบวนการแจ้งสิทธิและการเข้าถึงสิทธิตามกฎหมายของผู้เสียหายนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มีความแตกต่างกันในวิธีการปฏิบัติทางกฎหมายอย่างชัดเจน กล่าวคือ ไม่มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่รัฐส่วนใดจะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายในคดีทราบ และส่งผลให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหายตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ซึ่งตามกฎหมายของประเทศไทยการแจ้งสิทธิจะมีกำหนดไว้เฉพาะในเรื่องการขอรับเงินชดเชยเยียวยาจากรัฐตาม พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 เท่านั้น ที่กำหนดให้ การร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าวทราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทนจากรัฐ เมื่อได้รับความเสียหายจากคดีอาญาซึ่งเป็นการชดเชยความเสียหายแต่เพียงบางส่วน¹⁷⁸

ผู้เสียหายนั้นถือว่าเป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิด ย่อมสมควรได้รับการคุ้มครองสิทธิ และการเยียวยาความเสียหายไม่ต่างไปจากจำเลย เมื่อพิจารณาตามหลักประกันสิทธิขั้นต่ำของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา และเป็นมาตรฐานสากลขั้นต่ำที่เจ้าหน้าที่และกระบวนการ

¹⁷⁸ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
มาตรา 6/1

ยุติธรรมทางอาญาพึงปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญาตั้งแต่เริ่มดำเนินคดี จนถึงขั้นตอนหลังจากการพิจารณาคดี โดยหลักประกันสิทธิขั้นต่ำของผู้เสียหายในคดีอาญามีหลักการสำคัญ คือ

1. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการ ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment)

2. การได้รับการชดใช้ความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution)

3. การได้รับการชดเชยความเสียหายจากรัฐ (Compensation) และ

4. การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (Assistance)

และยังมีหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายอื่นๆ ที่ได้รับรองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้หลายประการ โดยปรากฏบทบัญญัติกฎหมายที่ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายในที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาได้รับรองว่า ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การฟ้องคดีด้วยตนเอง หรือขอเข้าร่วมเป็น โจทก์กับพนักงานอัยการ การให้ถ้อยคำในฐานะพยานในคดี การได้รับทราบคำสั่งไม่ฟ้องคดีผู้ต้องหาจากพนักงานอัยการ ซึ่งประเทศต่างๆ เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศเยอรมัน ต่างก็ได้ให้การรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาให้แก่ผู้เสียหายทราบ เมื่อพิจารณาตามกฎหมายของประเทศไทยแล้ว ยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในการแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคดีอาญาที่ตนเป็นผู้เสียหายอย่างพอเพียง มีเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 146 เท่านั้น ที่ได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ในเรื่องคำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ และการขอสำเนาคำให้การของตนเองในชั้นสอบสวนเท่านั้น ผู้เสียหายในคดีอาญาจึงไม่ได้รับทราบถึง วิธีการ กระบวนการทุกๆขั้นตอนของกระบวนการดำเนินคดีอาญา หรือความคืบหน้าในการดำเนินการเกี่ยวกับคดี จึงทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับทราบถึงสิทธิของตน หรือไม่ทราบถึงความก้าวหน้าหรือข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา จนทำให้เป็นการเสียสิทธิในการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดี ดังนั้น จึงสมควรที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในทุกขั้นตอน โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐทำการแจ้งสิทธิต่างๆ หรือข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีให้แก่ผู้เสียหายได้รับทราบไปทุกๆ ขั้นตอนตลอดจนระยะเวลา วิธีการ และเงื่อนไขต่างๆ โดยจำแนกข้อมูลที่ผู้เสียหายในคดีอาญาควรจะได้รับทราบเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาที่ตนเป็นผู้เสียหายได้ ดังนี้

1) ชั้นสอบสวนและฟ้องร้องคดี

การดำเนินคดีอาญาในชั้นนี้เป็นการเริ่มต้นคดี เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นพนักงานสอบสวนจะต้องรับผิดชอบในการแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่ผู้เสียหาย ดังนี้

(1) พนักงานสอบสวนต้องแจ้งข้อมูล ชื่อ ตำแหน่ง หมายเลขโทรศัพท์ และสถานที่ทำงานของเจ้าพนักงานที่รับผิดชอบคดีให้กับผู้เสียหายในคดีอาญาทราบ ซึ่งผู้เสียหายสามารถร้องขอรับบริการการช่วยเหลือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีได้

(2) สถานที่ซึ่งผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถเข้ารับการรักษาพยาบาลได้

(3) ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการทดสอบรวมทั้งการให้คำปรึกษาและคำแนะนำในคดีที่มีการทำร้ายร่างกายทางเพศ (Sexual Assault) อันแสดงให้เห็นว่ามีความเสี่ยงที่จะติดโรค อาทิเช่น โรคเอดส์

(4) นอกจากนี้ ผู้เสียหายยังควรต้องได้รับแจ้งเมื่อผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวออกมาจากเรือนจำ หรือการกักขังผู้ต้องหา หรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด

(5) การตั้งข้อหาต่อผู้ต้องสงสัย การยอมรับสารภาพ การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินคดีในระหว่างการดำเนินคดีในขั้นตอนของพนักงานอัยการ

(6) รวมถึงการแจ้งข้อมูลข่าวสารด้วย เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรแนะนำผู้เสียหายในคดีข่มขืนให้ทราบถึงความเสี่ยงในการติดเชื้อที่อาจเกิดขึ้นจากการถูกข่มขืนดังกล่าว ทั้งผู้ถูกกล่าวหาควรจะมีสิทธิที่จะได้รับรายงานเกี่ยวกับการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดก่อนมีการพิจารณาคดีในคดีความรุนแรงในครอบครัว หรือคดีโล่ล่าเพื่อทำร้าย

2) ชั้นพิจารณาและพิพากษาคดี

ในชั้นนี้เป็นการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดีและพิพากษาคดีของศาล หลังจากที่พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องจำเลย โดยพนักงานอัยการทำหน้าที่เป็น โจทก์ในคดีอาญา ผู้เสียหายเองอาจยื่นคำร้องขอเข้าเป็น โจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการหรือเป็นพยานในคดี ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในชั้นนี้ ผู้เสียหายก็ควรจะได้รับทราบด้วยเช่นกัน ซึ่งได้แก่

(1) ข้อมูลว่าจำเลยถูกพิพากษาลงโทษหรือศาลพิพากษายกฟ้อง

(2) ข้อมูลเกี่ยวกับวันเวลา และสถานที่นัดพิจารณาคดีหรืออ่านคำพิพากษา

(3) รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาหมายนัดในการเป็น
พยานในศาล

(4) ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการในการติดต่อกับพนักงานคุม
ประพฤติด้วยถ้าผู้เสียหายต้องการ

3) ชั้นหลังจากพิจารณาพิพากษาคดี

เมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว คดีอาญาก็จะเข้าสู่ชั้น
การบังคับคดี เมื่อจำเลยได้รับโทษตามคำพิพากษา กรณีนี้จะเป็นหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ที่จะ
ดำเนินการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ซึ่งได้แก่

(1) ข้อมูลเกี่ยวกับการปล่อยตัวจำเลยในกรณีพ้นโทษ

(2) การพักการลงโทษ

(3) การคุมประพฤติ

(4) วันที่ซึ่งผู้กระทำผิดจะได้รับสิทธิพักการลงโทษ

(5) กำหนดวันและเวลา ของการปล่อยตัวจำเลย

(6) การหลบหนี หรือการออกไปทำงานนอกเรือนจำ หรือรูปแบบอื่นที่เป็น
การปลดปล่อยการคุมขังผู้กระทำผิด

(7) การเสียชีวิตของผู้กระทำผิด ในกรณีผู้กระทำผิดเสียชีวิตในระหว่างถูกคุมขัง

สำหรับประเทศไทยได้นำหลักการตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการ
สร้างความยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 มา
บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยให้
สิทธิแก่ผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย

สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง ได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม ได้รับการปฏิบัติ
ที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่
จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐและได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐในคดีแพ่ง

แต่ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากผู้เสียหายจำเป็นต้องมีสิทธิเข้าถึงกลไกต่างๆ ใน
กระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ผู้เสียหายมีสิทธิในการที่จะได้รับทราบข่าวสารข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับสิทธิ
และกระบวนการดำเนินคดี รวมไปถึงข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นไปของคดีที่ตนเป็นผู้เสียหายที่อาจส่งผล

กระทบถึงสิทธิในชีวิต และความปลอดภัยซึ่งการบัญญัติรายการ สิทธิทั่วไปของผู้เสียหายไว้ในกฎหมาย นอกจากจะทำให้ผู้เสียหายมีหลักประกันที่เป็นรูปธรรมแล้ว ยังก่อให้เกิดหน้าที่แก่ระบบงานยุติธรรมทางอาญาตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการดำเนินคดีอาญา ที่จะต้องดำเนินการให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามรายการที่กฎหมายกำหนด

ดังนั้น การกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิต่างๆ ที่มีอยู่ตามกฎหมายให้ผู้เสียหายทราบ จึงมีความสำคัญ เพราะจะทำให้ผู้เสียหายทราบถึงรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิทธิของตนในแต่ละเรื่องซึ่งในประเทศไทยพบว่า มีกฎหมายที่กำหนดให้สิทธิแก่ผู้เสียหายอยู่จำนวนหนึ่งในประเด็นที่ ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถตรวจหรือคัดสำเนาให้การของตนในชั้นสอบสวน หรือเอกสารประกอบคำให้การของตนเมื่ออัยการ ได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาล และในคดีที่อัยการไม่สั่งฟ้อง ซึ่งเป็นเพียงสิทธิประการหนึ่งของสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเท่านั้น

หากนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษซึ่งกำหนดให้แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาให้แก่ผู้เสียหายทราบ โดยได้กำหนดระยะเวลาเอาไว้ เช่น ได้รับทราบความชัดเจนเกี่ยวกับขั้นตอนของการดำเนินคดี และได้รับความช่วยเหลือในกรณีที่ตนเองต้องการ ตลอดจนสิทธิต่างๆ ภายใน 5 วัน โดยนับจากวันที่มีการแจ้งความ ได้รับการแจ้งให้ทราบถึงกำหนดวันนัดในการแจ้งความคืบหน้าเกี่ยวกับคดี พร้อมด้วยเหตุผลอธิบายในกรณี ที่ยุติการสอบสวนภายใน 5 วัน และนอกจากนี้ยังได้รับบริการส่งต่อข้อมูล ในฐานะที่ตนเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาให้แก่หน่วยงานช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา เพื่อให้การช่วยเหลือภายใน 2 วันทำการ

และในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ทำการจัดตั้งระบบแจ้งข้อมูลให้แก่ผู้เสียหาย (VAS) โดยใส่ข้อมูลที่สำคัญของผู้เสียหายในคดีอาญา เพื่อแจ้งข้อมูลความคืบหน้าในการดำเนินคดีอาญาให้แก่ผู้เสียหายทราบ เช่น การปล่อยตัวจำเลย สถานะของจำเลย และสถานที่ หรือระยะเวลาการจำคุกของจำเลย ซึ่งเป็นการแจ้งข้อมูลโดยอัตโนมัติ โดยช่องทางจดหมาย สื่ออิเล็กทรอนิกส์ คอลเซ็นเตอร์ โดยมีสำนักงานตำรวจของสหรัฐอเมริกาและสำนักงานอัยการเป็นผู้แจ้งข้อมูลให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับทราบ

ดังนั้น เมื่อประเทศไทยไม่มีการกำหนดให้หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ ของรัฐ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินการเพื่อบอกกล่าวหรือแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน จึงส่งผลให้ไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานใดทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาหรือแนะนำเกี่ยวกับวิธีการยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ตั้งแต่การจัดทำคำร้องไปจนถึงการบังคับคดีเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากจำเลยและสาเหตุอีกประการหนึ่ง คือ

เมื่อเปรียบเทียบการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศสแล้ว เห็นได้ว่า นอกจากผู้เสียหายจะฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อศาลแพ่งโดยการดำเนินคดีตามกฎหมายแพ่งและกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนยังสามารถทำได้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญา ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางร่างกาย หรือทางจิตใจที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการกระทำความผิดทางอาญาโดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิด สิทธิของผู้เสียหายที่จะร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนได้เมื่อพนักงานอัยการได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาล หรือผู้เสียหายอาจฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลโดยตรงหรือยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาศาลไต่สวน

ส่วนสหรัฐอเมริกาได้วางมาตรฐานในการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมไว้อย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดว่า ให้เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของกระทรวงยุติธรรมหรือกระทรวงอื่นที่มีหน้าที่ในด้านป้องกัน การสืบสวนสอบสวน หรือการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาจะต้องพยายามอย่างที่สุดเพื่อให้เหยื่ออาชญากรรมได้รับรู้สิทธิของตน จึงทำให้เจ้าพนักงานสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในเรื่องการแจ้งสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายทราบ ซึ่งสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย เช่น สิทธิที่จะได้รับการแจ้งถึงกระบวนการดำเนินคดีในศาล สิทธิในการปรึกษาหารือกับพนักงานอัยการ สิทธิในการได้รับชดเชยค่าเสียหาย

เห็นได้ว่ากฎหมายของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับเหยื่ออาชญากรรมเริ่มตั้งแต่ในขั้นสอบสวนจนถึงขั้นดำเนินคดี ซึ่งมีมาตรการที่กำหนดให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องแจ้งให้ผู้เสียหายรับรู้ถึงข้อมูลและข่าวสารที่เกี่ยวข้อง ความเป็นไปของคดี ต้องรับฟังความคิดเห็นของเหยื่อ และแจ้งให้ศาลทราบถึงทัศนคติของเหยื่อ ตลอดจนสิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับชดเชยค่าเสียหาย นับว่าเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือว่ารัฐได้ตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหายได้อย่างเต็มที่และครอบคลุม

ส่วนการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไว้ ทำให้ผู้เสียหายไม่ทราบถึงสิทธิดังกล่าวอันอาจส่งผลให้ผู้เสียหายไม่ได้ใช้สิทธิของตนหรือไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้

ผู้ศึกษาเห็นว่า กฎหมายของประเทศไทยกำหนดสิทธิของผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไว้ แต่บทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดหน้าที่ในการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบไว้ว่าเป็นของหน่วยงานรัฐหน่วยงานใด หรือขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งในส่วนนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 วรรคท้าย ที่บัญญัติให้บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญามีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐ จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยยังคงให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ที่ต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมให้เป็นบุคคลสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งควรจะได้รับช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเยียวยาการความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายที่ต้องสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดนั้นกลับคืนมา โดยการให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกจากรัฐ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม แต่กฎหมายดังกล่าวไม่ได้กำหนดให้มีการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบถือเป็นการขัดต่อหลักสากล จากการศึกษาระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศส พบว่าทั้งสองประเทศได้มีการบัญญัติกฎหมายไว้อย่างชัดเจน โดยการกำหนดให้เจ้าพนักงานหรือบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ต้องแจ้งสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้เสียหายในคดีอาญาทราบ โดยต้องแจ้งสิทธิตั้งแต่ในชั้นสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ จนถึงชั้นพิจารณาคดี ทำให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ได้เริ่มต้นตั้งแต่ในชั้นสอบสวนซึ่งเป็นกระบวนการเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งนับได้ว่าผู้เสียหายได้รับการคุ้มครองอย่างจริงจังและมีความต่อเนื่อง

เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ยังไม่มีการกำหนดในเรื่องดังกล่าวข้างต้นไว้แล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่า ประเทศไทยควรจะนำหลักการในเรื่องการสิทธิต่าง ๆ ให้แก่ผู้เสียหายทราบตามระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาเป็นแนวทางในการแก้ไขบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกับกับระบบสากล ทำให้เกิดกระบวนการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการยุติธรรม อีกทั้ง ยังเป็นการสอดคล้องกับหลักปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้บอกกล่าวหรือแจ้งสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายทราบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากพนักงานสอบสวนเป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในคดี และเป็นผู้ทำหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการดำเนินการสอบสวนค่าให้การของผู้เสียหายเกี่ยวกับความเสียหายที่ได้รับเนื่องจากการกระทำความผิดนั้น เพื่อประกอบไว้ในสำนวนการสอบสวนและการที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่สรุปสำนวนคดีอาญา พนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้รู้

ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในสำนวนคดีอย่างละเอียดถี่ถ้วน รู้ประวัติและข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหาย รวมถึงความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย ประกอบกับพนักงานสอบสวนจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานกับพนักงานอัยการโดยตรง ย่อมจะรู้ถึงกำหนดเวลาที่พนักงานอัยการจะยื่นคำฟ้องต่อศาล และขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่าง ๆ ในศาล ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้มีความเหมาะสมที่จะบอกกล่าวหรือแจ้งสิทธิให้แก่ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างแท้จริง

2. วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายตามมาตรา 44/1

ปัญหากรณีผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ “อนามัย” อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง ได้หรือไม่

ด้วยมาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "...ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย..." ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ได้กำหนดให้ผู้ถูกทำละเมิดมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดแก่อนามัยได้ แต่บทบัญญัติตามมาตรา 44/1 มิได้บัญญัติถ้อยคำไว้อย่างชัดเจนแจ้งว่าผู้เสียหายจะมีสิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ "อนามัย" ได้หรือไม่ กรณีทำให้เห็นได้ว่าเป็นช่องว่างของกฎหมายที่เป็นผลร้ายอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะสาเหตุของการที่ไม่บัญญัติถ้อยคำว่า "อนามัย" คือ การพิสูจน์ทราบความเสียหายต่ออนามัยรวมทั้งสาเหตุแห่งความเสียหายอาจต้องใช้เวลาในการตรวจและเฝ้าสังเกตอาการของแพทย์นานพอสมควร หากให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาตามมาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง อาจส่งผลกระทบต่อคดีส่วนอาญาเน้นซ้ำหรือติดขัดไปโดยไม่สมควร หรือสาเหตุใดก็ตาม อันเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องคุ้มครองและเยียวยาผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเป็นสำคัญ

จากการศึกษากฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 1 วรรคสองซึ่งบัญญัติว่า "การดำเนินคดีอาญาอาจเริ่มขึ้นได้โดยฝ่ายผู้เสียหายตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้" ประกอบกับ มาตรา 3 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญา ผู้เสียหายก็สามารถฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาลโดยตรงเพื่อเรียกร้อง

ค่าสินไหมทดแทนได้ โดยผู้เสียหายต้องทำคำร้องเป็นหนังสือ มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดที่ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน และมาตรา 4-1 กำหนดว่า แม้ไม่มีความผิดทางอาญาแต่อาจมีความรับผิดทางแพ่ง หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดตามกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 ผู้เสียหายก็สามารถฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาลโดยตรงเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ โดยผู้เสียหายต้องทำคำร้องเป็นหนังสือ มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดที่ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน ซึ่งค่าสินไหมทดแทนที่มีสิทธิเรียกร้องมี 2 ประเภท คือ ค่าเสียหายที่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่ายา ค่าใช้จ่ายในสถานที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายในการจัดการศพ และค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ เช่น ค่าเสียหายจากการเจ็บปวดทางด้านร่างกาย จิตใจ ค่าเสียหายจากการเสียโฉม ค่าเสียหายต่อสมรรถภาพทางเพศ รวมไปถึงค่าเสียหายที่เกิดจากการขาดไร้อุปการะในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

จึงมีประเด็นที่ควรพิจารณาว่าผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในมูลละเมิดที่เกิดแก่นามัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 วรรคหนึ่งได้หรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 ต้องปรากฏว่าความเสียหายทางแพ่งนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหรือมีมูลเหตุมาจากการกระทำความผิดอาญา การกระทำความผิดทางอาญาต่อบุคคลก็เป็นการทำให้ผู้ถูกกระทำนั้นเสียหายโดยหากเป็นสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายแพ่งรับรองและคุ้มครองแล้ว การกระทำความผิดทางอาญาที่ละเมิดต่อสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ย่อมทำให้ผู้กระทำความผิดทางแพ่งต่อผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งได้แก่ผู้เสียหายผู้เสียหายจึงสามารถบังคับให้ผู้ละเมิดหรือผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือกระทำการให้คืนสู่ฐานะเดิมก่อนมีการละเมิดเกิดขึ้นเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้น ผู้เสียหายก็มีสิทธิยื่นคำร้องเข้ามาตาม มาตรา 44/1 ได้ แม้มาตรา 44/1 วรรคหนึ่งไม่ได้บัญญัติกรณีความเสียหายแก่นามัยเอาไว้อย่างชัดเจนก็ตาม ตัวอย่างเช่น ผู้เสียหายถูกข่มขืนกระทำชำเรา พนักงานอัยการฟ้องคดีกล่าวหาจำเลยกระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหาย หากผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลยนั้น เช่น เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือทรัพย์สินอื่นของผู้เสียหายถูกทำลาย ผู้เสียหายสามารถเรียกให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายได้ และหากผู้เสียหายต้องรักษาตัวเป็นเวลาทำให้เกิดความเครียด วิตกกังวล ก่อให้เกิดผลเสียแก่สุขภาพร่างกายของผู้เสียหายที่ทรุดโทรมลง ซึ่งเป็นการกระทบต่อความสบายของร่างกายและจิตใจของผู้เสียหาย จึงเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายแก่นามัยของผู้เสียหายด้วย ผู้เสียหายก็สามารถเรียกให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ดังนั้น เมื่อความเสียหายทางแพ่งนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหรือมีมูลเหตุมาจากการกระทำความผิดอาญา

เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหรือมีมูลเหตุมาจากการกระทำความผิดอาญา ผู้เสียหายจึงมีสิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 วรรคหนึ่งได้

จากการวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในบทนี้ ทำให้ทราบว่าแม้กฎหมายไทยจะได้มีการกำหนดสิทธิต่าง ๆ ของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ แต่ยังไม่มีการกำหนดให้หน่วยงานใดมีหน้าที่ในการแจ้งสิทธิดังกล่าวให้แก่ผู้เสียหายทราบ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของผู้เสียหาย เนื่องจากผู้เสียหายไม่ทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ของตน อีกทั้ง ความเสียหายแก่อนามัยมิได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 44/1 หากการกระทำความผิดอาญานั้น ก่อให้เกิดความเสียหายใดแก่ผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งนั้นเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอาญาแล้วนั้น และเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้เสียหายนั้นย่อมสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนที่เกี่ยวกับความเสียหายแก่อนามัยตามมาตรา 44/1 ได้หรือไม่นั้น ยังเป็นช่องว่างของกฎหมายที่เป็นผลร้ายอย่างยิ่ง ดังปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น อันเป็นการไม่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา และเจตนารมณ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตลอดจนไม่สอดคล้องกับหลักปณิธานสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985 ซึ่งควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายต่อไป

ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล และทนายความ เพื่อให้มีการปฏิบัติในการช่วยเหลือผู้เสียหายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตั้งแต่กระบวนการในชั้นจัดเตรียมคำร้อง การยื่นคำร้อง การนำสืบพยานชั้นพิจารณาคำร้อง และชั้นการบังคับคดีตามคำสั่งของศาล ควรกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้บอกกล่าวหรือแจ้งสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายทราบ เนื่องจากบางคดีมีอัตราโทษต่ำหากจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลสามารถพิพากษาคดีได้ทันทีโดยไม่สืบพยานหลักฐานก็ได้ และควรกำหนดให้ผู้เสียหายที่มีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ "อนามัย" อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยได้ ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 เห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยเพิ่มเติมเข้าไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสี่ และวรรคท้าย ดังนี้

“การใช้สิทธิยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน พร้อมทั้งแจ้งระยะเวลาในการยื่นคำร้อง และสาระสำคัญที่ต้องระบุในคำร้องดังกล่าวด้วย”

“การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายที่มีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ “อนามัย” อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ให้มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

จากการวิเคราะห์ปัญหาการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในลำดับต่อไปจะได้กล่าวถึงบทสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ผู้เสียหายเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดนั้นโดยตรง ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงต้องให้ความสำคัญคุ้มครองผู้เสียหายให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย โดยผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากจะหมายถึงบุคคลที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาชญาฐานใดฐานหนึ่งแล้ว ยังให้หมายความรวมถึงบุคคลที่มีอำนาจจัดการแทนได้ โดยผู้เสียหายต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดดังกล่าวด้วย ซึ่งต่างจากผู้เสียหายตามความหมายในทางอาชญาวิทยาที่ถือว่าผู้ได้รับความเสียหายแม้จะมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดก็ยังคงถือว่าเป็นผู้เสียหาย จึงเห็นได้ว่าการตีความคำว่าผู้เสียหายตามกฎหมายจะมีความเคร่งครัดกว่าเพราะคุณธรรมของกฎหมายประสงค์จะคุ้มครองประโยชน์ส่วนบุคคล ดังนั้นหากบุคคลซึ่งอ้างว่าเป็นผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรือมีเจตนาฝ่าฝืนกฎหมายย่อมไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหายตามความหมายในทางกฎหมาย

ตามปณิธานว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985 ได้พัฒนาการมาจากแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนหมายถึง ประโยชน์ของมนุษย์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ เป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองว่ามีอยู่และเป็นประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองมิให้มีการละเมิดสิทธินั้นด้วย ส่วนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะและเป็นคุณค่าที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ เป็นคุณค่าที่มีอาจจะล่วงละเมิดได้ ดังนั้น รัฐในฐานะที่เป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม จึงมีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ของผู้เสียหายให้ได้รับความธรรมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาว่าจะได้รับการคุ้มครองและได้รับการเยียวยาด้วยความเป็นธรรม ผ่านกระบวนการของรัฐในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยง่าย ซึ่งปณิธานดังกล่าวให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กำหนดให้รัฐสมาชิกมีมาตรการเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยผู้เสียหายถือเป็นศูนย์กลางของคดี รวมทั้งต้องมีการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จากปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ทำให้นานาประเทศต่างก็นำหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายมาบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายของประเทศตน เช่น

ประเทศสหรัฐอเมริกาจะให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตั้งแต่ขั้นพนักงานสอบสวนจนถึงขั้นดำเนินคดี โดยกำหนดให้มีการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลและข่าวสารที่เกี่ยวข้อง สิทธิที่จะได้รับบริการ สิทธิในการปรึกษาหารือกับพนักงานอัยการ บทบาทของผู้เสียหายในการดำเนินกระบวนการพิจารณา สิทธิส่วนบุคคลของผู้เสียหายในคดีอาญา การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้เสียหายจะมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดหรือจำเลยแล้วประเทศสหรัฐอเมริกายังมีโครงการชดเชยความเสียหายโดยรัฐด้วย

สาธารณรัฐฝรั่งเศสแม้ผู้เสียหายจะไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้ด้วยตนเอง แต่ผู้เสียหายก็ได้รับการคุ้มครองสิทธิ และสามารถใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดอาญาได้ทั้งต่อศาลแพ่ง หรือจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ได้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 75 กำหนดไว้โดยชัดแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ได้แก่

- 1) สิทธิของผู้เสียหายที่ถูกกระทำความผิดทางอาญาจะได้รับค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตน
- 2) หากผู้เสียหายดำเนินการใช้สิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีเป็นคู่ความทางแพ่ง, ผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเองในการดำเนินคดีทางแพ่ง เว้นแต่ ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือเป็นผู้ได้รับการประกันคุ้มครองทางกฎหมาย
- 3) สิทธิของผู้เสียหายที่จะใช้สิทธิทางแพ่งเพื่อขึ้นคำร้องอย่างเป็นทางการเข้ามาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา ก่อนที่ศาลจะเริ่มสืบพยาน หรือก่อนที่จะดำเนินการฟ้องคดีแก่ผู้กระทำความผิดอาญาโดยตรงต่อศาลในคดีแพ่ง
- 4) สิทธิของผู้เสียหายที่จะ ขอโอนคดีไปยังคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนของเหยื่อผู้ถูกกระทำความผิด
- 5) สิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานท้องถิ่นหรือได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากสมาคมผู้ดูแลเหยื่ออาชญากรรม

หากเปรียบเทียบกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายของต่างประเทศแล้วจะเห็นได้ว่า มีบทบัญญัติกำหนดถึงสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การได้รับการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดอาญาไม่ว่าจะในรูปแบบของการชดเชยใช้โดยผู้กระทำความผิด หรือการชดเชยความเสียหายโดยรัฐแล้ว นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิดังกล่าวให้ผู้เสียหายทราบในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม

ทางอาญา แต่ตามกฎหมายของประเทศไทยนั้นมีบทบัญญัติกำหนดสิทธิต่าง ๆ ของผู้เสียหายไว้ แต่กลับไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้แจ้งสิทธิดังกล่าวให้ผู้เสียหายทราบ ซึ่งไม่สอดคล้องกับปณิธานว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985

กฎหมายไทยมีการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในปีพุทธศักราช 2540 โดยการบัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยที่บัญญัติหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ชัดเจน โดยเฉพาะหลักในเรื่องของการชดเชยค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมในมาตรา 245 เป็นการกำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐในการชดเชยค่าเสียหายเยียวยาให้แก่เหยื่อ โดยไม่พิจารณาว่ารัฐจะมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยหรือไม่ ถือเป็นมาตรการที่มีวัตถุประสงค์ มุ่งส่งเสริมให้รัฐจัดโครงการให้ความช่วยเหลือและเยียวยา รองรับกรณีผู้กระทำความผิดไม่สามารถชดเชยค่าเสียหายแก่เหยื่อ หรือผู้เสียหายไม่มีโอกาสได้รับการแก้ไขเยียวยาผ่านมาตรการอื่นๆ อย่างไรก็ตาม แม้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจะถูกยกเลิกไปแล้ว บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายก็ยังคงปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ ปีพุทธศักราช 2550 และ 2560 เพื่อรับรองว่ากฎหมายไทย ยังให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการเยียวยา ความเสียหาย จากการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในคดีที่อัยการเป็นโจทก์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในความผิดอาญา 9 ฐานความผิดเท่านั้น ได้แก่ ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆาตกรรม ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก หรือรับของโจร แต่หากความเสียหายเช่นว่านั้น พนักงานอัยการไม่สามารถดำเนินการให้ได้ตามมาตรา 43 ผู้เสียหายก็สามารถยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้ตามมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปี 2548 จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภท เข้าไปในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีได้ เพื่อให้การพิจารณาคดีแพ่งจบไปพร้อมกับคดีอาญา และยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการยื่นคำร้องดังกล่าวเพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายแก่ผู้เสียหาย ถือเป็นมาตรการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิด โดยความช่วยเหลือจากรัฐในการอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เสียหายมีโอกาสได้รับการเยียวยาความเสียหายด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม

แม้ว่าประเทศไทยได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามหลักปณิธานสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ซึ่งมีหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมโดยรัฐและการได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำผิดได้อย่างเป็นธรรม อย่างไรก็ตามแม้บทกฎหมายจะได้บัญญัติ

รับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้เกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดไว้แล้วก็ตาม แต่ยังคงพบว่าเนื้อความในด้วยกฎหมายยังเกิดความไม่ชัดเจน ทำให้ผู้เสียหายบางรายไม่อาจใช้สิทธิได้อย่างเป็นรูปธรรมตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จากปัญหาดังกล่าวเห็นว่าสาเหตุสำคัญคือเนื่องจากไม่มีบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องการแจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่กำหนดให้หน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบในการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบ กล่าวคือ ไม่มีการกำหนดให้หน่วยงานรัฐหรือองค์กรใดทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายทราบ ดังนั้น จึงไม่มีหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหน่วยงานใดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหรือให้คำแนะนำกับผู้เสียหายเกี่ยวกับการดำเนินการยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เพื่อให้ผู้เสียหายได้มีแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามกระบวนการและขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด และสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผู้เสียหายขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย รวมถึงอาจไม่ทราบถึงขั้นตอนและวิธีดำเนินการตามกฎหมาย จะเห็นได้ว่าเมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นที่หน้าที่ของหน่วยงานใดหรือองค์กรใดเป็นผู้รับผิดชอบในการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบแล้ว ย่อมเกิดปัญหาตามมาว่า หากผู้เสียหายตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน มีความประสงค์จะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ดังกล่าว ซึ่งผู้เสียหายบางรายก็ไม่ทราบว่าตนจะสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองสิทธินั้นได้อย่างไร มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการอย่างไร และจะต้องใช้สิทธินั้นได้เมื่อไหร่ จึงจะปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนและกระบวนการที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งอาจทำให้สิทธิของผู้เสียหายในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนนั้น กฎหมายยังไม่อาจใช้บังคับได้อย่างเต็มที่และเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ยังไม่มีแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันอย่างเป็นระบบในเรื่องการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งมีอยู่หลายประการ ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับผู้เสียหายไม่ทราบสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทน

ผู้เสียหายถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้นผู้เสียหายจึงต้องทราบข้อมูลคดี เพราะหากผู้เสียหายไม่ทราบถึงข้อมูลคดีอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีบทบัญญัติกำหนดให้สิทธิผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดของจำเลย โดยกำหนดให้ต้องยื่นก่อนเริ่มสืบพยาน หรือก่อนศาลมีคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีในกรณีที่ไม่มี การสืบพยาน ซึ่งหากผู้เสียหายไม่ทราบสิทธิดังกล่าวหรือทราบหลังจากล่วงพ้นระยะเวลาดังกล่าวย่อมทำให้ผู้เสียหายเสียสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว

2. กระบวนการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในปัจจุบันบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายเป็นผู้มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการรวบรวมพยานหลักฐานและจัดทำคำร้องบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนยื่นต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องผู้กระทำความผิดเป็นจำเลย แต่ในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงผู้เสียหายขาดความรู้ความเข้าใจในทางกฎหมายว่าจะต้องจัดเตรียมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องและจัดทำคำร้องในรูปแบบใด ผู้เสียหายจึงขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการใช้สิทธิ รวมถึงการจัดเตรียมรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความเสียหาย โดยผู้เสียหายในคดีอาญาส่วนใหญ่ไม่มีนายความคอยให้คำปรึกษาแนะนำ ในชั้นการจัดทำคำร้องเพื่อบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นเหตุให้ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการใช้สิทธิที่ถูกต้อง ทำให้การรวบรวมเอกสารหลักฐานไม่สมบูรณ์

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะด้านการปฏิบัติการ

สิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อผู้เสียหายหรือทายาทเข้าแจ้งความร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนควรเป็นผู้แนะนำให้ผู้เสียหายทราบว่าจะต้องมีการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการพิสูจน์ค่าเสียหายที่ได้รับจากการกระทำความผิดอาญาอย่างไรบ้าง รวมถึงมีการบันทึกคำให้การของผู้เสียหายเกี่ยวกับความประสงค์ใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ความเสียหายที่ได้รับ และจำนวนเงินค่าเสียหายที่เกี่ยวข้องเท่าที่เป็นไปได้ เพื่อให้ปรากฏข้อมูลดังกล่าวเป็นหลักฐานในสำนวนการสอบสวน ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับพนักงานอัยการในการเสนอข้อเท็จจริงดังกล่าวต่อศาล และช่วยให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งได้อย่างมากที่สุด

ดังนั้น เพื่อให้การอำนวยความสะดวกธรรมทางอาญา เป็นไปด้วยความถูกต้องและเป็นธรรม เห็นควรกำหนดให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติออกคำสั่ง ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีหน้าที่แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิเรียกร้อง ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยอาศัยพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547

2.2 ข้อเสนอแนะด้านการปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมาย

ผู้ศึกษาเห็นว่าเรื่องการแจ้งสิทธิเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถเตรียมตัวและมีเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินคดีเรียกร้อง

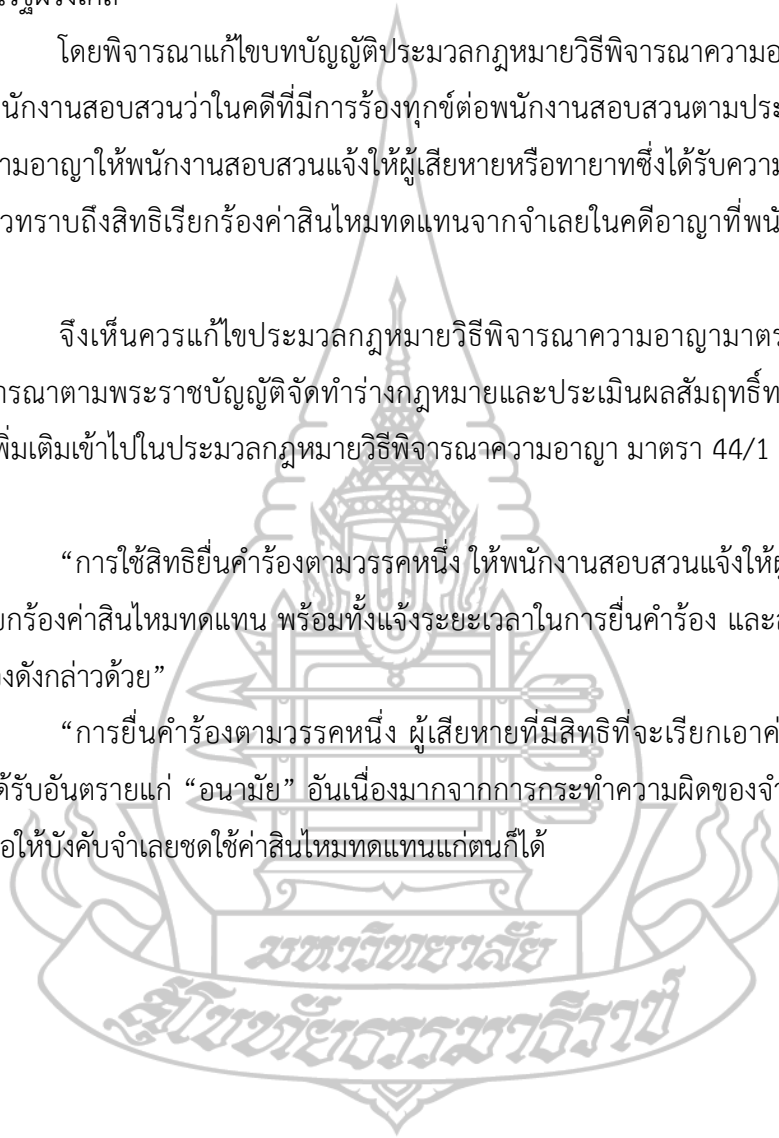
ความยุติธรรมได้อย่างมากที่สุด จึงเห็นควรให้กฎหมายไทยกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการแจ้งสิทธิแก่ผู้เสียหายว่า ผู้เสียหายมีสิทธิดำเนินกระบวนการทางคดีอย่างไรบ้าง เพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน อันมีลักษณะคล้ายกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 75 ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

โดยพิจารณาแก้ไขบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเพิ่มเติมหน้าที่ของพนักงานสอบสวนว่า ในคดีที่มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าวทราบถึงสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

จึงเห็นควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยการแก้ไขให้พิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดทำร่างกฎหมายและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางกฎหมาย พ.ศ. 2562 โดยเพิ่มเติมเข้าไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสี่ และวรรคท้าย ดังนี้

“การใช้สิทธิยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน พร้อมทั้งแจ้งระยะเวลาในการยื่นคำร้อง และสาระสำคัญที่ต้องระบุในคำร้องดังกล่าวด้วย”

“การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายที่มีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ “อนามัย” อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ให้มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

บรรณานุกรม

- กรกัญญา เอี่ยมโอภาส. (2542). *การดำเนินคดีอาญาโดยองค์กรเอกชน* [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิตติ บุศยพลากร. (2523). *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2551). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights*. กรุงเทพมหานคร : กรมองค์การระหว่างประเทศ.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2558). *ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในแนวทางการศึกษาชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง*. (สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2550) *ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หลักและแนวคิด*, เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง ยุติธรรมชุมชนหนทางสู่สังคมแห่งความเป็นธรรม .
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2521). *ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาที่มีมูลของอัยการในสหรัฐอเมริกา*
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, (2559) *Annual Report 2016 Rights and Liberties Protection Department*.
- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2533). *อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา*, (กรุงเทพมหานคร : ชูติมาการพิมพ์).
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, (2559), *โครงการศึกษาแนวทางการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลระบบการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยเฉพาะและครบวงจร* : กรณีศึกษาประเทศสวีเดน, [คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล].
- เชมจุฑา สุวรรณจินดา. (2540). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการคุ้มครองสิทธิเด็กผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ* [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณิต ณ นคร. (2529). *การมอบอำนาจให้จัดการแทนในคดีอาญา*. *วารสารนิติศาสตร์*, 16(2),187.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2556). *ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก แนวทางการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุณี ฐานรตาภรณ์, (2552). *การปฏิรูปกฎหมาย การศาลไทยในยุคแห่งการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก*. *วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์*. 4(1), 61 – 95.

- จิต เศรษฐบุตร, (2545), *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด*, (กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลา)
- ชาญชัย แสวงศักดิ์ วรรณชัย บุญบำรุง. (2543). *สารความรู้เกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมายของต่างประเทศและของไทย*, (กรุงเทพฯ:นิติธรรม)
- ชนัญญา ชัยสุวรรณ. (2526). *การใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาของอัยการ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตสาขานิติศาสตร์ ไม่ได้ตีพิมพ์] จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน *ทฤษฎีการลงโทษ*.16 สิงหาคม 2565 จาก
https://www.stou.ac.th/schools/slsw/upload/41716_6.pdf
- ณภัทร สรอัทธ์ และคณะ. *รายงานสรุปประมวลผลการศึกษาดำเนินงานตามขอบเขตแนวทางการดำเนินงานโครงการวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายเงินค่าตอบแทนการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อในคดีอาญา : กรณีการให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น* จาก :http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_5/2560/Research/Research_06-57.pdf, 2561.
- ดล บุณนาค. (2558). "บทบาทของศาลยุติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา," *สรุพนิตินิติศาสตร์เสวนา ครั้งที่ 1*, ในการสัมมนาทางวิชาการสถาบันวิจัยและพัฒนารพพิพัฒนศักดิ์.
- ธีรพันธุ์ รัศมีทัต. (2541), *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1958*, (กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลา).
- นิธิพัฒน์ เรืองวิวัฒน์โรจน์. (2552). *การยื่นคำร้องขอบังคับใช้คำสั่งใหม่ทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา*. [วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นนทวรรณ ปันงาม. (2556). *การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. [การศึกษาค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2557). *หลักการพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. *วารสารธรรมศาสตร์*. 3(33).
- นพพร วิวัฒนาภรณ์. (2555). *ปัญหาการเข้าถึงสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา*. การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10 (สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม).
- บัณฑิต ไต้ทองดี. (2555). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ศักยภาพการเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัว*. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2554) *หลักสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย : แนวความคิดและภาคปฏิบัติ*, วารสารจุลนิติ.
- บรรหาร กำลา. (2549, พฤษภาคม – มิถุนายน). *สรุปสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและการชดเชยค่าสินไหมทดแทน* จุลนิติ. 3(3), 27.
- ปิยะฉัตร ผังสุวรรณดำรง. (2554). *ความเป็นอิสระขององค์กรอัยการ*. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี].
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2533). *เหยื่ออาชญากรรม*. กรุงเทพฯ. เอกสารวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประเทือง ธนิยผล. (2557). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา Criminology and Penology: LAW3033* (พิมพ์ครั้งที่10). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ประธาน วัฒนวาณิชย์, (2558) *การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิในกระบวนการยุติธรรม, เอกสารประกอบการประชุมและสัมมนา อนุกรรมการปฏิบัติการยุติธรรมศาสตร์ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ*.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์, (2550) "กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ. 1(9), 69.
- ปรียชนก จิรวิวงศ์. (2558). *ตารางคุณธรรมกฎหมายวิธีพิจารณาความเรียงมาตราและเจตนารมณ์ของกฎหมาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2531). *สหวิทยาว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ประยุทธ เพชรคุณ. (2554). *ปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลยุติธรรมในเขตจังหวัดนนทบุรี* (สารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- พรพิมล ธรรมทวี. (2561). *การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษากรณีการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ฟ้องโดยพนักงานอัยการ*. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- เปลินตา ตันรังสรรค์, (2553). *จุลนิติ:กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน*.
- พงษ์ธร ธัญญสิริ. (2552). *ย้อนดูอดีตเพื่อก้าวสู่นาคตกฎหมายอาญาไทย. วารสารกระบวนการยุติธรรม. 2 (2)*.
- พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2542, (2546) กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์

- ภัทรานี จิตคำ. (2560). ปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิด. [การศึกษาค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ลลิตา ปนุดติกร. (2555). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นก่อนฟ้อง : ศึกษาในชั้นการสั่งคดีของพนักงานอัยการ. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2544). ผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วุฒิสกดิ์ เอมะสุวรรณ. (2555). คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา : ศึกษาการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา. [วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- วาพร ศักดาศิริรัตน์. (2551) การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551).
- วิสาร พันธชนะ. (2521, กันยายน - ตุลาคม) "วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา ," ตุลาคม 25, หน้า 40.
- ศรันยา สีมา. (2563) ร้อยเรื่องเมืองไทย,สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สำนักวิชาการ .
- ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธ์, (2561). คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้, (กรุงเทพฯ : วิญญูชน).
- ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม, (2535), บทบาทศาลรัฐธรรมนูญในการปกป้องรัฐธรรมนูญ: ศึกษาบทเรียนจากกฎหมายต่างประเทศ. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แสงเทียนน้อย คะสา. (2564). การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษาการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุพัฒนา ศรีบุตรดี. (2553). การให้บิดาเข้าร่วมรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของเด็กและเยาวชน. [การศึกษาอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สกล นิสาร์รัตน์. (2545). กฎหมายอาญาและการลงโทษที่เหมาะสม : แนวความคิดทางด้านปรัชญาและความยุติธรรมทางสังคม. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สุรัฐพล คชพิมพ์. (2557). *บทบาทพนักงานอัยการในการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ : ศึกษาการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา* [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์. (2549). *การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา:ศึกษาระบบการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245* [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสงรวี แผงสุภา. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสวัสดิภาพคู่สมรสจากความรุนแรงในครอบครัว* [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด สายเจริญ. (2560). *แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/*
- สุดสงวน สุธีธร, (2543), *เหยื่ออาชญากรรม*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด
- สำนักงานศาลยุติธรรม, (2559), *การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและพัฒนาคดี).
- สุรศักดิ์ ตรีรัตน์ตระกูล. (2559). *การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเหยื่อหรือผู้เสียหายโดยกระบวนการยุติธรรม* (หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ).
- สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์. (2549). *การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา ศึกษาระบบการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245*, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2548). *การนำรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาพัฒนารูปแบบการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป* (วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม).
- หยุด แสงอุทัย. (2560). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อดิศักดิ์ ทังทองแท้ (2554) *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย :ศึกษากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย* [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อลงกรณ์ กลิ่นหอม (2541) *สิทธิในการฟ้องคดีอาญาของเอกชน* [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุทัย อาทิวา. (2554). *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินติ้ง.

- อนันต์ ลิขิตชนสมบัติ, (2557) "มาตรการการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดในคดีสิ่งแวดล้อม"
การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 13 (สถาบันพัฒนาข้าราชการ
ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม)
- อัณณพ ชูบำรุง, (2533), *วิชาว่าด้วยเหี้ยออาชญากรรม*, (ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)
- อุทัย อาทิวเวช, (2548, มีนาคม) "สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส", บทบัณฑิตย, หน้า 2
- อุดม รัฐอมฤต, (2535) *การฟ้องคดีอาญา*, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
- AUBI LAW FIRM, "*Assistance in recovery of damages*", Retrieved on November 1, 2018, From
<http://www.ville-boe.fr/enligne2424.fr/m/vos-droits/F1744>
- Chief Bryan A. Garner, "*The Law Dictionary*", Retrieved on January 7, 2018, From
<https://thelawdictionary.org/victim/>
- Daisy Petersen, "Benjamin Mendelsohn's Theory Of Victimization," Retrieved on September 18, 2018,
From [https://ww.academia.edu/31968120/Benjamin Mendelsohn](https://ww.academia.edu/31968120/Benjamin_Mendelsohn)
- Department of Justice, "*Financial Litigation Unit (FLU)*", Retrieved on November 6, 2018, From
<https://www.justice.gov/usao-ma/financial-litigation-unit-flu>
- E-european justice, "*Compensation to crime victims - France*", Retrieved on November 2, 2018,
From http://ec.europa.eu/civiljustice/comp_crime_victim/comp_crime_victim_fra_en.htm#1
- E-european justice, "*COMPENSATION OF VICTIMS OF CRIMINAL ACTS IN FRANCE*", Retrieved on
November 1, 2018, From [file:///C:/Users/windows%2010/Downloads/Documents
/indemnisat%20victime_an.pdf](file:///C:/Users/windows%2010/Downloads/Documents/indemnisat%20victime_an.pdf)
- FONDS DE GRANTIE, "*The missions of compensation of FGTI*", Retrieved on November 1, 2018, From
<https://www.fondsdegarantie.fr/en/fgti-2/the-missions-of-compensation/>
- Jean.Claude.Juncker, "*The missions of compensation*", Retrieved on May 25, 2018, From <https://www.fondsdegarantie.fr/en/guaranteefund/the-missions-of-compensation/>
- Miller, Prosecution : *The decision to charge a suspect with a crime* (U.S.A: Brown & Co. (Canada)
Ltd. ,1974), page 309.
- NATIONAL CRIME VICTIM LAW INSTITUTE, "*The History of Crime Victims Rights In America*", Retrieved
on November 1, 2018, From <https://www.mdcrimevictims.org/laws-and-policies/history-of-crime-victims-rights-in-america/>
- Strasbourg, "*Compensation for victims*", Retrieved on November 2, 2018, From <https://www.avocat-zayan.com/civiindemnisation-victimes.php>

U.S.C. Title 42 S 10670 (e) (2) "*the term victim*", means a person that has suffered direct physical,emotional, or pecuniary harm as a result of the commission of a crime, including

U.S.C. Title 18 S 3371 (a) "*Rights of Crime Victims*", A crime victim has the following rights
Wikipedia,"*THE AMERICAN HERITAGE DICTIONARY*", Retrieved...onJanuary7,2018,..From <https://ahdictionary.com/word/search.html?q=victim>

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นางสาวहरรรษา ท้วมนี้่ม
วัน เดือน ปี เกิด	9 กันยายน 2533
สถานที่เกิด	นครสวรรค์
ที่อยู่ปัจจุบัน	นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2554
ประวัติการศึกษา	องค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา จังหวัดนครปฐม
ประวัติการทำงาน	นิติกร

